

دستان

شماره ۱

رشد آموزش

فصلنامه‌ی آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی

دوره‌ی اول | شماره‌ی ۱ | پاییز ۱۳۸۸ | ۴۸ صفحه | ۴۵۰۰ ریال

www.roshdmag.ir

برای مریبان مراکز پیش‌دبستانی
دانشجویان و کارشناسان آموزش و پرورش

در این شماره می‌خوانید:

آغاز زیبایی، آغاز مهر

کودک و داستان‌های قرآنی

پاسخ به پرسش‌های تربیتی مادران

بهداشت و تربیت بدنی در کودکان

جستاری درباره‌ی رشد اجتماعی کودک

زبان‌آموزی در مناطق دوزبانه

مسابقه، مسابقه

برای جذب نوآموزان
چه برنامه‌هایی دارید؟

مهر، ماه مهر و الفت و نوروز تعلیم و تربیت است. در این ماه، همراه با بازگشایی واحدهای آموزشی، میلیون‌ها دانش‌آموز پای در آموزشگاه‌ها می‌گذارند، ولی ورود کودکانی که برای نخستین بار در واحدهای پیش‌دبستانی حاضر می‌شوند، چیز دیگری است. صاحب‌نظران تعلیم و تربیت و روان‌شناسان معتقدند اولین برخورد و نخستین تجربه‌هایی که کودکان از مواجهه با مربیان خود به دست می‌آورند، مهم‌ترین و ماندگارترین تجربه‌هاست.

به همین منظور، از کلیه‌ی مربیان واحدهای پیش‌دبستانی، کارشناسان و دانشجویانی که تمایل دارند در اولین مسابقه‌ی مجله در سال تحصیلی ۸۹-۱۳۸۸ شرکت کنند، درخواست می‌کنیم شرح کاملی از اقدامات و فعالیت‌هایی را که به صورت عمومی و یا اختصاصی برای جذب نوآموزان به واحدهای پیش‌دبستانی انجام می‌دهند، به صورت «واحد کار» یا «فعالیت‌های تربیتی» تا تاریخ ۸۸/۹/۳۰ به نشانی پستی دفتر مجله ارسال کنند. به پنج کار برگزیده از سوی دفتر مجله هدایایی ارسال خواهد شد. هم‌چنین، نمونه‌هایی از کارهای برگزیده نیز در مجله به چاپ خواهد رسید.

مدیرمسئول: محمدناصری
سردبیر: دکتر فرخنده مفیدی
شورای برنامه‌ریزی و کارشناسی:
دکتر مرتضی مجدفر
مرتضی طاهری
فریده عصاره
مسعود تهرانی فرجاد
شیرین برزین
مدیر داخلی: اصغر ندیری
ویراستار: افسانه حبیب‌زاده
طراح گرافیک: علیرضا پورحنیفه

آغاز زیبایی، آغاز مهر ۲ / دکتر فرخنده مفیدی
بامهر در استقبال از مهر ۴ / مسعود تهرانی فرجاد
کودک و داستان‌های قرآنی ۶ / غلام عباس سرشور خراسانی
تاریکی ترس ندارد! ۹ / منیژه عسگری
آموزش بهداشت و تربیت بدنی در کودکستان ۱۰ / دکتر مرجان گودرزی
چرا برخی کودکان در نقاشی از رنگ‌های تیره استفاده می‌کنند؟ ۱۳ / دکتر فرخنده مفیدی
صدا و سیمای پیش‌دبستان! ۱۴ / اصغر ندیری
مهد کودک؛ دانشگاه! ۱۷ / ترجمه‌ی پروین قائمی
درگیرم کن، خواه‌م فهمید ۱۸ / شهلا حسینی
نقاشی و تحول شناختی، عاطفی و اجتماعی کودک ۲۱ / لیلی انگجی
مسواک زدن برکفش‌ها! ۲۳ / رقیه قنبری
هنوز بچه‌ام! ۲۴ / معصومه حبیب‌پور
مسافران کوچک در راهی بزرگ ۲۶ / اصغر ندیری
چشمه‌ی نور ۲۸
جستاری کوتاه درباره‌ی رشد اجتماعی کودک ۳۰ / شیرین برزین
پیش‌دبستانی در ایران، ژاپن و انگلستان ۳۲ / سیده فاطمه نامجوی
روزهای اول بسیار مهم‌اند؛ چه برنامه‌ای دارید؟ ۳۳ / بنفشه یزدی
سه بازی شاد برای کودکان پیش‌دبستانی ۳۴ / آذر کتابی
بچه‌ها، نقاشی! بچه‌ها، کاردستی! ۳۶ / محمود یحوی
رویکرد برنامه‌ی درسی زبان‌آموزی در مناطق دوزبانه ۳۸ / فریده عصاره - مونا بافته
آموزش مهارت‌های زندگی به کودکان پیش‌دبستانی ۴۰ / مریم حسین‌زاده
از شورای برنامه‌ریزی پیش‌دبستانی چه خبر؟ ۴۳ / شیرین فاضلی
کودک، عشق و نقاشی ۴۴ / ناهید دومان بیگلو
با مخاطبان رشد آموزش پیش‌دبستانی ۴۶
نظرخواهی ۴۸

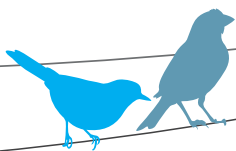
قابل توجه نویسندگان و مترجمان محترم:

● مقاله‌هایی را که برای درج در مجله می‌فرستید، باید با آموزش پیش‌دبستانی مرتبط باشد و قبلاً در جای دیگری چاپ نشده باشد.
● مقاله‌های ترجمه شده باید با متن اصلی هم‌خوانی داشته باشد و متن اصلی نیز همراه آن باشد. چنانچه مقاله را خلاصه می‌کنید، این موضوع را قید بفرمایید. ● مقاله یک خط در میان، در یک روی کاغذ و با خط خوانا نوشته و یا ماشین شود (مقاله‌ها می‌توانند با نرم‌افزار ورد - Word - و بر روی سی‌دی یا فلاپی و یا از طریق پست الکترونیکی مجله نیز ارسال شوند). ● نثر مقاله باید روان و از نظر دستور زبان فارسی درست باشد و در انتخاب واژه‌های علمی و فنی دقت لازم مبذول شود.
● محل قرار گرفتن جدول‌ها، نمودارها، شکل‌ها و عکس‌ها در متن مشخص شود.
● مجله در، رد، قبول، ویرایش و تلخیص مقاله‌های رسیده مختار است. ● آرای مندرج در مقاله ضرورتاً مبین رأی و نظر مسئولان رشد آموزش پیش‌دبستانی نیست. بنابراین، مسئولیت پاسخ‌گویی به پرسش‌های خوانندگان با خود نویسنده یا مترجم است. ● مجله از عودت مطالبی که برای چاپ مناسب تشخیص داده نمی‌شود، معذور است.

آغاز زیبار آغاز مهر

یادداشت سردبیر

دکتر فرخنده مفیدی

در این شماره نیز سعی دارد ضمن تغییر در سازماندهی امور و نیز پذیرش اطلاعات، مقاله‌ها و تراوشات فکری همه‌ی شما، مربی و غیرمربی، دانشگاهی و غیر آن را، تنها به برکت علاقه و دوستداری کودکان در دستور کار خود قرار دهد. مواد زیر می‌تواند نگاهی نو به کار مجله باشد:

● هر سال ۴ شماره منتشر خواهد شد که فصلی است و فصل‌نامه شدن مجله به تصویب رسیده است؛

● فصل‌نامه‌ی رشد آموزش پیش‌دبستانی، استقلال خود را داراست و از حالت ضمیمه بودن به مجله‌ی رشد آموزش ابتدایی خارج شده است؛

● مجله دارای چهل و هشت صفحه و به‌صورت دورنگ خواهد بود و از رنگ‌های اصلی در زیباسازی صفحات به جای رنگ‌های سیاه و سفید استفاده می‌شود؛

● تنوع دادن و شکل‌دهی بهتر به تقسیم‌بندی صفحات و اضافه‌شدن بعضی مقوله‌ها از جمله مسابقات، ستون‌نامه‌ها، نوشته‌ها و...؛

● توجه ویژه به مسائل مربیان، والدین (پدران و مادران)، کارهای تحقیقی دانشجویمان رشته‌ی پیش از دبستان؛

● توجه به نیازهای مربیان دور از پایتخت و گران‌قدر ایران زمین؛

● نظارت در تصاویر و بهره‌گیری بیش‌تر از طراح گرافیکست و دیدگاه‌های مدیر هنری مجلات رشد در انتخاب عکس‌ها و سازگاری‌های آن‌ها با نوشته‌ها و متون؛

● تغییر در روند نظارت و ارزش‌یابی مقالات و مطالب ارسالی؛

● توزیع و اطلاع‌رسانی مناسب‌تر و افزایش شمارگان مجله.

از این پس، کلیه‌ی نوشته‌ها و مقاله‌های ارسالی - که دریافت همه‌شان موجب شادمانی است و جای قدردانی دارد - ابتدا به‌وسیله‌ی یک داور تشخیصی به لحاظ مناسبت و تطابق با مأموریت مجله و نیاز مخاطبان، تکراری نبودن و وجاهت اهداف، مورد ارزیابی کلی قرار

مهر و جلوه‌ی زیبایی‌ها، اشک‌ها و لبخندها، جدایی و پیوستگی‌ها و البته علاقه و مهربانی، خاطره و یادگیری‌ها و شکوفایی ارتباط و...

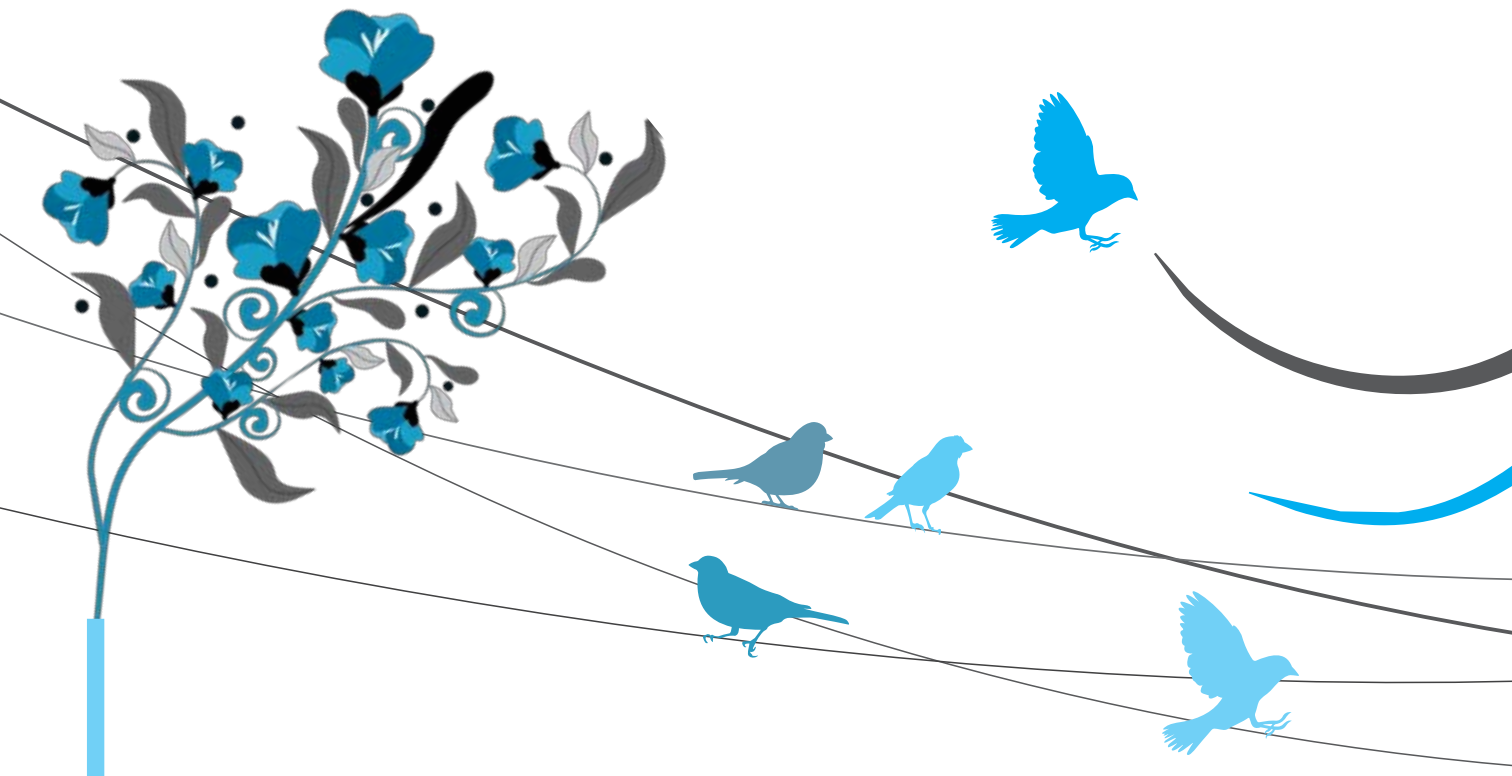
زیبایی مصادیق و اشکال گوناگونی دارد. دیدن گل، مناظر و طبیعت جاندار و بی‌جان، مشاهده‌ی نگاه مهربان پدر و مادر به فرزندانش، توجه به وحدت زیربنایی رابطه‌ی انسان، طبیعت و خدا، تجربه‌ی آرامش پس از طوفان و پایان اضطراب و دلهره و... همه از مصادیق و نمونه‌های تجربه‌ی زیبایی‌هاست. اما شروع مهر، آغازین راه نگاهی به تشنگی برای یادگیری، عشق به کتاب و نوشته‌ها، معلم و جایگاه علم و هموار شدن مسیر تلاش برای مبارزه با جهالت و نادانی، شگفتی‌ها و راز و رمزهایی دیرینه دارد.

سلام به زیبایی مهر و نخستین روزهای محبت‌ورزی به علم و علم‌آموزی. مهرماه در زندگی کودکان، معلمان و مربیان، پدران و مادران، و اجتماع جایگاه بسیار تأثیرگذار و سازنده‌ای دارد. این گام‌های اولیه در سرنوشت تربیتی کودکان هر جامعه، در شکل‌دهی به شیوه‌های فرزندپروری خانواده‌ها و مسئولیت‌پذیری آنان، در احساس و توانایی پذیرش و فرایند یاددهی و یادگیری از طریق مربیان و معلمان و نگرش عمیق و دگرگون‌ساز هر سیستم اجتماعی پایگاه رفیع و ارزشمندی دارد. در نگاهی کوتاه، مهرماه آغاز شکوفایی ارتباط کودک با جامعه‌ی وسیع‌تر و تولدی دیگر در راه یادگیری است.

مبارک باد بر همه‌ی خاطره‌سازان، تیریک به جویندگان راه دانش و قدم‌های کوچک، ولی استوار و آینده‌نگر کودکان.

این شماره از مجله رشد آموزش پیش از دبستان، در سال تحصیلی جدید با تغییرات نویدبخشی هم‌زمانی دارد. در سه شماره‌ی آزمایشی سال گذشته، این مجله با مخاطبان خود ارتباط و پیوند و عهد پایداری را برقرار کرد و بر آن شد تا در حد توان شورای برنامه‌ریزی، به نیازها و تقاضای آنان پاسخ گوید.

سراسر کشور تأکید شد. حفظ دقت و ایجاد اعتماد به نوشته‌ها، ذکر منابع و تکراری نبودن آن‌ها، توزیع بیش تر مجله و ارتباط با مراکز و سازمان‌ها و مؤسسات علاقه‌مند و خانواده‌های کودکان، با تأکید بیش تر در دستور کار قرار گرفت. در این جلسه، آقای ناصری ضمن قدردانی از سردبیر و همهی تلاشگران و شورای برنامه‌ریزی، نگرش مثبت، تعهد و علاقه‌ی خود را در قبال این مجله‌ی نوپا یادآور شدند که جای تشکر دارد.

در پایان سخن، بار دیگر از مربیان، پدران و مادران، دانشجویان و دست‌اندرکاران کار با کودک که در سه شماره‌ی گذشته نیز ما را بسیار یاری داده‌اند و مجله را پرثمر نمودند، قدردانی می‌کنیم. بدانیم که دوران و لحظات کودکی، به هر شکل که بگذرد، خواه در سادگی یا تجمل، در آرامش یا اضطراب، در محبت یا نفرت، در غنا یا فقر، در تنبلی و کاهلی یا خلاقیت و تیزبینی، در حیرت و سرگردانی یا بصیرت، در تولید یا تخریب، در هماهنگی یا ناهماهنگی و بالاخره در جنگ یا صلح، قطعاً در ارتباطات بعدی کودک با پدر و مادر و اعضای خانواده، اجتماع و بشریت، طبیعت و خدا، همه و همه اساساً تأثیر می‌گذارد و همهی این ارتباطات، به این دوران بستگی تام دارد.

زیبایی در همه چیز هست؛ زیرا نظام خلقت بر پایه‌ی زیبایی هاست و خدا زیباست. زیبایی کار با کودکان در مهرورزی و عشق‌ورزی به آن‌ها از همین روزهای آغازین مهر، خودنمایی می‌کند. به کودک بیاموزیم که در زندگی ارتباط خود را با خود، خانواده، طبیعت و خدای زیبا اندیشمندانه حفظ کند.

سعادت، سلامت و پیروزی روزافزون و تلاش برای گام‌های استوارتر را برای مخاطبان مجله و به‌ویژه کودکان پیش‌دبستانی و خانواده‌های آنان و مربیان زیباندیش خواستاریم.

می‌گیرد. چنان‌چه صلاحیت چاپ پیدا کند، حداقل برای داوری به دو نفر در حوزه‌ی تخصصی یا کارشناسی و تجربی داده خواهد شد و پس از ویراستاری و تغییرات فنی و نگارشی، حایز شرایط برای چاپ در مجله - البته به نوبت - خواهد شد.

خوش‌بختانه استقبال بی‌نظیر و توانایی فکری، مسئولیت‌پذیری و نوشتار خوب همهی شماعزیزان، فرایند کار را برای همهی ماسهل‌تر کرده است. لازم است در این‌جا به‌عنوان سردبیر به چند نکته نیز اشاره داشته باشم؛ از جمله این‌که اگر همهی بازی‌ها، مسابقات محلی و نوشته‌هایی که در حوزه‌ی کار مجله نیست، امکان چاپ پیدا نمی‌کنند، ما را ببخشید. ولی باید بدانید که مجله سیاست آزادمنشانه‌ی خود را در پذیرش انتقادات، نقد و بررسی‌ها و ارائه‌ی راهکارها و پیشنهادات ارزنده‌ی همهی شما خوبان، حفظ کرده است. نکته‌ی مهم‌تر این‌که، برای شکل‌دهی شماره‌ی جدید مجله‌ی رشد آموزش پیش‌دبستانی، دو جلسه‌ی پُربار با اعضای شورای برنامه‌ریزی برقرار شد که اندیشه‌ورزی در تحقق اهداف مجله و تغییرات فعلی را سبب شده است. این جلسات که در محل دبیرخانه‌ی مجلات رشد تشکیل می‌شود، همه وقت با تفکر و دغدغه‌ی درباره‌ی مخاطبان و مربیان و به‌ویژه کودکان و خانواده‌ها و با هدف ارتقای سطح نگرش و شایستگی‌های مربیان آن‌ها برگزار می‌شود؛ از این‌رو، از تلاش‌های همگان، برنامه‌ریزان و اعضای شورا و دست‌اندرکاران چاپ، نشر و توزیع قدردانی ویژه می‌شود.

در واپسین روزهای تیر ۸۸ با مدیرمسئول مجلات رشد و مدیرکل دفتر انتشارات کمک‌آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی دیدار و نشستی صمیمی حاصل شد. در این جلسه ضمن بررسی آن‌چه گذشت، به مسئولیت خطیر مجله و ارتباط با جامعه و نیز استفاده از اندیشه‌های نو و خلاقیت‌ها و توجه به نیازهای مربیان و خانواده‌های

با مهر در استقبال از مهر

مسعود تهرانی فرجاد

جدید (مربی) از سوی دیگر، برای کودک سخت است. درک این حالت کودک از سوی مربی بسیار حائز اهمیت است؛ به طوری که هر نوع رفتار، گفتار و به طور کلی عملکرد مربی در آن زمان می تواند مسیر ارتباط بین خود و کودک را هموار یا مسدود سازد، جلب اعتماد و اطمینان، ایجاد آرامش و علاقه مندی به کودک در بدو حضورش در پیش دبستانی از موضوعات مهم در این زمینه اند؛ از این رو، ضروری است مربی دارای توانایی و ویژگی های خاصی باشد و آن ها را در خود هر چه بیش تر پرورش دهد تا پل ارتباط عاطفی بین خود و کودک را به بهترین شیوه استوار کند.

اولین عنصر مهمی که کودک در ارتباط با دیگران به آن اهمیت ویژه می دهد، چهره و ظاهر آنان است. چهره صمیمی و علاقه مند از شاخص های مهم ارتباط با کودک است. همواره مربی باید سعی کند که با چهره ای مشتاق و پرنرزی، با کودک مواجه شود. بسیار دشوار و نزدیک به محال است که بتوان با رفتار غیرواقعی و غیراحساسی کودکان را جذب کرد. کودک به راحتی می فهمد که چه نگاهی صمیمی یا تصنعی است.

هر آغازی پراهمیت و دارای ویژگی های منحصر به خود است. آغاز مهر، سرآغاز بهار آموزش و پرورش و شکوفا شدن در بوستان تعلیم و تربیت است. اساساً ما ایرانیان مهرماه را با شروع تعلیم و تربیت می شناسیم، اما در این بین، آنان که با اولین آغازگران آغاز می کنند، مسئولیتی بس مهم برعهده دارند.

آری روی سخن ما با شما مربی پیش دبستان است که اولین خوش آمدگویی به مسافر کوچک خانه تا مهد پیش دبستانی هستید. اگرچه برای والدین حضور فرزندشان در محیط آموزشی و پرورشی، لحظاتی شیرین و خاطره انگیز است، اما برای کودک پیش دبستان و مربی این مقطع، نقطه ای عطف و مهمی است.

شاید برای کودک هیچ لحظه ای سخت تر از زمانی نباشد که والدین او به ویژه مادرش، او را ترک می کنند و از سوی دیگر، برای مربی هم این موقعیت بسیار حساس و مهم است.

معمولاً کودک در این لحظات احساس خوبی ندارد و ناراحتی خود را با سکوت یا گریه بروز می دهد. دوری از کانون امنیت یعنی مادر (والدین) از یک سو و حضور در مکانی جدید و مواجه شدن با چهره ای

این نکته را دائم به خود یادآور شویم که هرگز کودک جذب لبخندهای مصنوعی ما نمی‌شود، بلکه او به دنبال نگاه محبت‌آمیز، صادقانه و بانشاط ماست.

اگر مربی، کودک خود را عمیقاً دوست نداشته باشد و نیز قادر به بروز این عشق و علاقه نباشد، هرگز کودک با او ارتباط برقرار نخواهد کرد.

سوازش کردن کودک را فراموش نکنید؛ او از نوازش شدن و در آغوش گرفته شدن بسیار لذت می‌برد؛ بدین طریق، در اولین دیدار به راحتی می‌توان کودک را گوشه‌گیر از جذب خود کرد. این ارتباط فرصتی را فراهم می‌کند تا کودک از این که با شما و در کنار شماست، احساس آرامش و امنیت کند.

فراموش نکنیم که به برکت این روحیه و رفتار می‌توانیم سرسخت‌ترین کودکان را جذب خود کنیم. ممکن است برخی از کودکان در لحظات اولیه‌ی ورود به پیش‌دبستانی و روز اول گریه کنند. البته بروز این حالت از سوی کودک تا حدی طبیعی و اجتناب‌ناپذیر است اما باید مراقب باشیم و نگذاریم کودک در تنهایی گریه کند. البته به او اجازه‌ی گریه کردن بدهیم، ولی هم‌زمان او را در آغوش بگیریم و با دست کشیدن به سر و صورتش به او آرامش دهیم.

از دیگر عوامل مهم در برقراری ارتباط مؤثر، علاوه بر چهره‌ی شاد و بشاش، نوع صحبت کردن و نحوه‌ی بیان کلمات و جملات یا همان «ارتباط کلامی» است. در هم‌زمانی با کودک باید کلام ساده، راحت، صمیمی و به‌ویژه تلفظ صحیح کلمات و جملات را رعایت کرد. البته برخی مربیان تصور می‌کنند اگر با کودکانی که قادر به تلفظ صحیح کلمات و جملات نیستند، مثل خودشان هم کلام شوند، برای آنان جذاب‌تر است؛ حال آن‌که کودکان این شیوه را نمی‌پسندند و اساساً از نظر روحی و روانی در معرض آسیب هم قرار می‌گیرند؛ به‌طوری که علاوه بر عدم اعتماد به نفس، حتی فکر می‌کنند که آن‌ها را مسخره می‌کنیم. کودکان از فضای باز و فرخ‌بخش احساس لذت و شادی می‌کنند؛ از این‌رو، بهتر است در اولین روز و ساعات، با کودک در فضای باز باشیم و به مرور تمام قسمت‌های مهد (کلاس‌شان، دفتر مدیر، دست‌شویی و...) را به آن‌ها نشان دهیم. این کار باعث جلب اعتماد و ایجاد آرامش فراوانی در کودک می‌شود.

هم‌چنین، لازم است فضاسازی مهدها و شرایط عبور و مرور کودکان به گونه‌ای باشد که آزادی عمل و راحتی آنان را دربرگیرد و یادآور فضای راحت خانه باشد؛ به همین منظور، در روزهای نخستین نباید به مقررات تأکید و اصرار ورزید؛ زیرا ممکن است کودک احساس کند به یک محیط صرفاً آموزشی قدم گذاشته‌است، در صورتی که باید برای او تداعی دیگری را داشته باشد. بدیهی است به مرور زمان باید کودک را با مقررات حاکم بر مهد آشنا سازیم.

از فعالیت‌های ساده آغاز کنیم

در ارائه‌ی فعالیت‌های یاددهی - یادگیری بهتر است از فعالیت‌های ساده مانند بازی، شعرها، و قصه آغاز کنیم. معمولاً چون تمام کودکان نمی‌توانند نقاشی یا نمایش خلاق و... را انجام دهند، بهتر است این نوع فعالیت را به روزهای بعد موکول کنیم. هم‌چنین، در روزهای نخست فعالیت‌های گروهی و ساده را که مبتنی بر توانایی عموم کودکان است در برنامه‌های خود قرار دهیم.

نمایشگاه عکس و ...

خوب است نمایشگاهی ساده از فعالیت‌ها و کارهای انجام شده در طول سال گذشته اعم از تصویری و دست‌ساز را از دستاوردهای کودکان، در معرض دید نواوزان قرار دهیم تا از این رهگذر با فعالیت‌های آتی مهد آشنا شده، علاقه‌مندی و وابستگی آنان به شما مه‌د بیش‌تر شود.

نقش خانواده

مربی علاوه بر توجه و اطمینان کامل از تحقق فعالیت‌های مربوط به خود باید به همراهی و نقش والدین و چگونگی جذب کودکان تأکید داشته باشد. از والدین به‌ویژه مادران، هنگام نام‌نویسی فرزندشان و در اولین ملاقات و حضور در مهد، خواسته شود تا از چند روز قبل کودک را با نام «مهد کودک و پیش‌دبستانی» و ویژگی‌های آن آشنا کنند و حتی بهتر است موقعیتی را به‌طور غیرمستقیم فراهم کنند تا کودک در یکی، دو نوبت فضای کلی مهد را مشاهده کند. بدیهی است در این صورت اشتیاق کودک برای حضور در پیش‌دبستانی افزایش می‌یابد. گفتنی است این امر باعث آرامش مادر نیز می‌شود؛ زیرا در برخی موارد عدم اطمینان کامل و تشویش مادر، ناخواسته به کودک سرایت می‌کند و موجب اضطراب و ناآرامی کودک نیز می‌شود؛ از این‌رو، نقش خانواده در تأمین آرامش کودک بسیار اهمیت دارد.

به همه‌ی کودکان توجه کنیم

فراموش نکنیم مخاطب ما فقط کودکی نیست که گریه می‌کند یا به سختی جذب مهد می‌شود، بلکه باید به کودکانی که راحت به پیش‌دبستانی می‌آیند نیز توجه جدی کرد؛ از این‌رو، ضروری است با محبت همه‌جانبه و به موقع، تمام کودکان را مدنظر قرار دهیم. نکته‌ی آخر ممکن است همه‌ی کودکان در ساعات اولیه و روزهای نخست مربی و کلاس را نپذیرند؛ - که این امری بدیهی است. از این‌رو باید با روش‌های مناسب و ایجاد فرصت‌های کافی به مرور زمینه‌های علاقه‌مندی و جذب کودکان را فراهم کرد.

شهد کلام وحی

کودک و داستان

غلام عباس سرشور خراسانی | دانشجوی کارشناسی ارشد فلسفه‌ی تعلیم و تربیت

انسان به گونه‌ای خلق شده است که به قصه و داستان علاقه‌ی ذاتی دارد؛ از این رو، آخرین کتاب الهی که برای بشریت تا روز قیامت بوده، مملو از قصص گذشتگان است. بزرگان تعلیم و تربیت به تقلید از «رب العالمین» حقایق زندگی را به صورت قصه و داستان به نسل آینده انتقال داده است. کودک به اقتضای نزدیکی به فطرت پاک الهی، از شنیدن قصه لذت می‌برد و به‌طور غیرمستقیم، جوهر وجودش شکل می‌گیرد. از آن جا که قرآن «حسن القصص» است، چنانچه قصه‌های آن به‌نحو مقتضی و متناسب با سن کودک بیان شود، موجب علاقه‌مندی او به قرآن خواهد شد.

قصه‌های قرآن،
نقل زندگانی
پیامبران و
نحوه‌ی تبلیغ
آن‌هاست که
خدای متعال
برای هدایت
بشریت،
در آخرین کتاب
خود، آورده است

۱. انواع قصه‌های قرآنی

قصه‌های قرآنی از نظر محتوا به دو گونه است:

الف- قصه‌های قرآنی: به قصه‌هایی گفته می‌شود که تمام قصه یا قسمتی از قصه در آیه یا آیات قرآن بیان شده باشد. آن را به‌عنوان قصه‌ی قرآنی، انتخاب می‌کنند و با رعایت نکات لازم درباره‌ی طراحی قصه برای کودکان پیش‌دبستانی بازآفرینی کرده و به‌وسیله‌ی یکی از شیوه‌های قصه‌گویی، برای بچه‌ها تعریف می‌کنند.

ب- قصه‌های معلم‌ساخت (درباره‌ی پیام یا مفهوم یک یا چند آیه‌ی قرآن): معلم با توجه به یک پیام قرآنی، قصه‌ی زیبایی کودکانه می‌سازد و با شیوه‌ی جذاب برای کودکان بیان می‌کند. خوب است در پایان قصه، پیام قرآنی آن را تلاوت کند و بگوید که خدای مهربان در قرآن هم به ما چنین سفارش کرده است.

لازم است معلم به دو نکته دقت کند؛ اول این که پیام قرآنی‌ای را انتخاب کند که دارای شرایط لازم و متناسب با کودک پیش‌دبستانی باشد و دوم این که آن را متناسب با درک و فهم کودک و واژگان کودکانه ترجمه کند.

شیوه‌های بیان قصه

برای کودکان پیش‌دبستان به شیوه‌های زیر می‌توان قصه‌های قرآنی را بیان کرد:

الف- قصه‌گویی

مربی قصه‌ای را نقل می‌کند و خود نقش‌های گوناگون را ایفا می‌کند. در این نوع قصه‌گویی، تغییر صدای مناسب با شخصیت‌های قصه، حرکات مناسب چهره و دست، و فضا سازی مناسب با قصه، نقش فراوانی در جذاب کردن قصه‌گویی دارد.

ب- قصه‌خوانی

مربی از روی کتاب قصه و با نشان دادن نقاشی‌های آن، قصه را با تغییر صدای مناسب شخصیت‌های آن، برای کودکان می‌خواند. این روش موجب ارتباط کودک با کتاب و علاقه‌مندی او به مطالعه نیز خواهد شد.

چه قصه‌ای انتخاب کنیم؟

قصه‌های قرآن، نقل زندگانی پیامبران و نحوه تبلیغ آن‌هاست که خدای متعال برای هدایت بشریت، در آخرین کتاب خود، آورده است. بعضی از این آیات برای کودکان پنج ساله مناسب نیست؛ مانند ذبح حضرت اسماعیل به دست حضرت ابراهیم- علیه‌السلام. کودک با شنیدن این قصه، در ذهن خود حضرت ابراهیم را «پدری بد و خشن» تصور می‌کند، به خصوص اگر خودش دارای پدری خشن باشد؛ از این‌رو، باید در انتخاب داستان قرآنی دقت کرد و شاید لازم باشد فقط قسمتی از این قصه‌ها انتخاب و بیان شود.

نکته‌ی مهم این‌که خوب است نام قصه‌ها را به گونه‌ای انتخاب کنیم که برای کودکان قابل فهم و جذاب باشد؛ مثلاً برای داستان هُدهُد می‌توان نام «پرنده‌ی خبرآور» را انتخاب کرد و...

نکاتی درباره‌ی قصه‌گویی در پیش‌دبستان

از آن‌جا که قصه‌گویی در پیش‌دبستان، از مهم‌ترین و پرکاربردترین فعالیت‌های این دوره است، رعایت نکات زیر موجب بهره‌گیری بهتر از این فعالیت خواهد شد:

الف - فضاسازی مناسب

در بیان قصه، محیط قصه را چنان باید تعریف کرد که کودک را سوار بر تخیلش کرد و او را در فضای قصه فرود آورد. همان‌طور که می‌دانید، قصه‌های قرآنی فاقد چنین فضاسازی کودکانه است، لذا قصه‌گو باید محیط قصه را مانند سرما، گرما، زیبایی‌های محیط و... به قصه بیفزاید و با احساس کامل آن را

پ - نمایش عروسکی

مربی، عروسک‌هایی متناسب با شخصیت قصه تهیه کرده، آن‌گاه با تغییر صدای مناسب و حرکات عروسک‌ها، قصه را بیان می‌کند. به‌وسیله‌ی عروسک‌های انگشتی نیز می‌توان قصه‌گویی کرد.

ت - اجرای نمایش

مربی خودش به تنهایی یا با کمک فراگیرندگان، قصه را به‌صورت نمایش اجرا می‌کند. تهیه‌ی لباس یا لوازم لازم، قصه را جذاب‌تر خواهد کرد.

ث - پرده‌خوانی

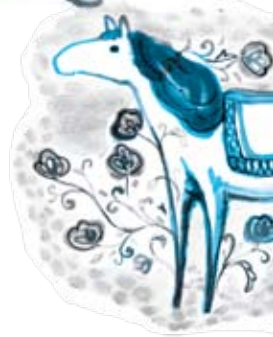
در این نوع قصه‌گویی، مانند پرده‌خوانی‌های سنتی، بخش‌هایی از قصه روی پرده یا مقوا نقاشی می‌شود، آن‌گاه مربی به سبک قصه‌گویی و با نشان دادن صحنه‌های مربوطه، قصه را بیان می‌کند. در تهیه‌ی نقاشی باید به دو نکته توجه کرد: اول این‌که قسمت‌های مهم قصه انتخاب شود و دوم این‌که انتخاب نقاشی‌ها به گونه‌ای باشد که کل قصه در ذهن کودک به‌سادگی شکل بگیرد.

ج - بیان قصه‌ی ناتمام

مربی، قسمتی از قصه را بیان می‌کند، سپس ادامه‌ی قصه را به‌عهده‌ی کودکان می‌گذارد و از آن‌ها می‌خواهد که بقیه‌ی قصه را به‌صورت گروهی یا فردی بیان کنند؛ کودکان با کمک ذهن خلاق خود، ادامه‌ی قصه را برای سایر دوستانشان بیان می‌کنند. این شیوه‌ی قصه‌گویی، برای قصه‌های حاوی پیام قرآنی مناسب است.

تذکر: این شیوه از بیان قصه، فقط در مورد قصه‌های «معلم‌ساخت» صحیح است.

شخصیت قصه را به صورت نکره (مردی، زنی) بیان کرد یا نام مستعاری که برای کودک قابل فهم باشد، برای شخصیت قصه انتخاب کرد.

بیان کند. هم چنین حالت شخصیت‌های قصه را از قبیل شادی، عصبانیت، خجالت و... به گونه‌ای حس بگیرد که کودک از نحوه‌ی بیان قصه‌گو این حالت‌ها را حس کند.

ث - بهره‌گیری لحن یا حرکات چهره و دست متناسب با قصه

آن چه قصه را جذاب و طبیعی جلوه می‌دهد، لحن و حرکات چهره و دست قصه‌گوست؛ هر چه این‌ها با محتوای قصه هماهنگ و متناسب باشد، قصه را زیبا و جذاب می‌کند و کودکان از شنیدن آن لذت می‌برند و در نتیجه‌ی این لذت، پیام قصه، راحت‌تر و عمیق‌تر به کودک منتقل می‌شود.

کسب مهارت کافی در قصه‌گویی، نیازمند به تمرین است. این نکته نیز قابل ذکر است که اگر مربی هنگام قصه گفتن بتواند لباس متناسب با شخصیت‌های قصه را بپوشد، آن را جذاب‌تر خواهد کرد.

ج - بهره‌گیری از عروسک و نقاشی

مربی هر چه پیش‌تر از عروسک‌های نمایشی یا نقاشی بهره بگیرد، قصه جذاب‌تر و عینی‌تر خواهد شد.

آموزش در پیش‌دبستان به صورت غیرمستقیم است، لذا مربی با بیان زیبا و جذاب، قصه را برای بچه‌ها می‌گوید و آن‌ها نیز به طرز غیرمستقیم پیام قصه را برحسب استعدادشان دریافت می‌کنند؛ از این‌رو، کام شیرین کودکان را با پرسش‌هایی پیرامون نتیجه‌ی قصه تلخ نکنید و چنان چه کودک درباره‌ی قصه پرسشی کرد، متناسب با سن او پاسخ لازم داده شود، در غیر این صورت، مربی طرح پرسش نکند. هم چنین به کودکان داوطلب اجازه دهید تا خلاصه‌ی قصه را برای هم کلاسی‌های خود بیان کنند.

ب - بهره‌گیری از واژگان کودک پنج ساله

خزانه‌ی واژگانی کودک پنج‌ساله محدود است؛ از این‌رو، باید از بیان واژه‌هایی که برای کودک نامفهوم است، اجتناب و از واژگانی که اغلب کودکان پنج‌ساله در زندگی روزمره به کار می‌برند، استفاده کرد؛ مثلاً، چون تعداد زیادی از کودکان واژه‌ی «پیغمبر» را نمی‌فهمند، خوب است به جای این کلمه بگوییم: «کسی که حرف‌های خدا را به مردم می‌گفت». این جمله برای کودکان مناسب‌تر و قابل فهم‌تر است.

پ - بهره‌گیری از اصطلاحات و واژگان محلی

هر چه کلمات و اصطلاحات به کار رفته در قصه برای کودک مأنوس باشد، او ارتباط بیشتری با آن برقرار می‌کند و از شنیدن آن لذت می‌برد؛ حتی اگر با زبان محلی مانند «ترکی» قصه گفته شود، کودک لذت بیشتری می‌برد.

ت - در قصه از اسامی ملموس کودک استفاده شود

کودک در شنیدن قصه از فراز و نشیب آن لذت می‌برد و پیام قصه نیز به صورت غیرمستقیم در روح لطیف او تأثیر می‌کند. دانستن اسامی قصه از نظر تاریخی برای کودک مهم نیست؛ گاهی در نقل یک داستان تاریخی، نام شخصیت داستان برای کودک نامأنوس و ثقیل است، در چنین مواردی می‌بایست نام

خوب است نام قصه‌ها را به گونه‌ای انتخاب کنیم که برای کودکان قابل فهم و جذاب باشد

آن چه قصه را جذاب و طبیعی جلوه می‌دهد، لحن و حرکات چهره و دست قصه‌گوست

باغ تجربه‌ها

تاریکی ترس ندارد!

منیژه عسگری آموزگار، منطقه‌ی جی اصفهان

مری کلاس

پیش‌دبستانی بودم. یک روز صبح،

مادر مجید مرا به گوشه‌ای کشید و گفت: «خانم

مری، مجید خیلی از تاریکی می‌ترسد. تا به حال هر کاری

کرده‌ام نتوانسته‌ام، ترس او را از بین ببرم. هرچه با او حرف می‌زنم

فایده‌ای ندارد. آیا شما می‌توانید با او صحبت کنید تا بفهمد که

تاریکی ترس ندارد؟»

به مادر مجید قول دادم در این باره هر کاری بتوانم انجام دهم.

آن روز وقتی زنگ سوم به کلاس رفتم، به بچه‌ها گفتم: «این

زنگ می‌خواهم برایتان قصه بگویم.» به نمازخانه رفتیم و من کنار

دیوار نمازخانه نشستم. بچه‌ها هم مثل این که اطراف مادر بزرگشان

نشسته باشند، دوروبر من نشستند. حواسم جمع بود حتماً جایی

قرار بگیریم که مجید هم کنارم باشد. بعد قصه را این‌گونه شروع

کردم: یکی بود یکی نبود، غیر از خدای مهربان هیچ‌کس نبود. توی

یک خانه‌ی قشنگ، خانواده‌ای خوب زندگی می‌کردند؛ یک مامان،

یک بابا و یک پسر خوب به نام مجید!

همه‌ی بچه‌ها به مجید نگاه کردند. گفتم: «ته بچه‌ها، این مجید

که نه، مجید قصه‌ی ما!»

بعد ادامه دادم: «بچه‌ها، مجید یک شب که می‌خواست به اتاق

خودش برود، صورت مامان و بابا را بوسید و رفت. توی اتاق مجید

سه تا لامپ روشن بود، مثل نمازخانه‌ی ما. بچه‌ها می‌دانید مجید

چه کار کرد؟ حاضرید هر کاری را که مجید کرد، ما هم بکنیم؟»

بچه‌ها گفتند: «بله.»

«پس، شروع کنیم. بچه‌ها، مجید همه جای اتاق را نگاه کرد

و جای هر چیزی را به خاطر سپرد. بعد چراغ قوه‌ی کوچکش را

برداشت و لامپ اولی را خاموش کرد. اتاق چی شد؟»

بچه‌ها: «کمی تاریک شد.»

– لامپ دوم را هم خاموش کرد. چی شد؟

– اتاق تاریک‌تر شد.

– بچه‌ها، آیا توی اتاق چیزی هم اضافه یا کم شد؟

– نه!

– مجید چراغ سوم را هم خاموش کرد. اتاق چی شد؟

– تاریک تاریک شد.

– به نظر شما چیزی از توی اتاق کم یا زیاد شد؟

– نه!

– مجید چراغ قوه را روشن کرد و با آن، همه جای اتاق را دید. چیزی

جابه‌جا شده بود؟

– نه!

در تمام مراحل که گذشت، من هم لامپ‌ها را یکی‌یکی خاموش

می‌کردم. دست مجید در دستم بود و با خاموش شدن هر لامپ،

متوجه می‌شدم که دستم را محکم‌تر فشار می‌دهد و من

صمیمانه‌تر، طوری که غیرعادی به نظر نرسد، خودم را به او

نزدیک‌تر می‌کردم.

وقتی قصه به آخر رسید، به بچه‌ها گفتم: «بچه‌ها مجید

وقتی دید اتاق فرقی نکرده‌است، تصمیم گرفت با

خودش یک شعر خوشگل بخواند. می‌آیید

ما هم همگی یک شعر بخوانیم؟»

همه‌ی بچه‌ها گفتند: «بله.»

پس شروع به خواندن و دست زدن

و خندیدن و حتی کمی شیطنت و

بازی در تاریکی کردیم. لحظات

خوشی در تاریکی به این صورت

گذشت. بعد یک‌باره چراغ‌ها را

روشن کردم. همه یکدفعه ساکت

شدند. گفتم: «بچه‌ها، چراغ اتاق

مجید قصه‌ی ما هم روشن شد؛

چون مامانش آمده بود ببیند چرا

مجید دارد آواز می‌خواند.»

دکتر مرجان گودرزی
پزشک و طراح برنامه‌ی درسی بهداشت و تغذیه‌ی کودکان

آموزش بهداشت و تربیت بدن در کودکان

سراغاز

- ارتباط بین بهداشت، سلامت، تغذیه‌ی سالم و ایمنی و حفظ خود، در برنامه‌ی درسی پیش از دبستان چگونه است؟
- برای آموزش بهداشت چه رویکردی مناسب است؟
- کودکان به کمک برنامه‌های بهداشتی موجود در مراکز پیش از دبستان و کودکانستان‌ها، چه پیامی را به خانه و اجتماع منتقل می‌کند؟
- آیا لازم است کودکان به اهمیت چهار دسته مواد غذایی اصلی پی ببرند؟
- عدم تناسب بدنی و نداشتن توازن و تعادل در اعمال و حرکات بدنی چه ارتباطی با هماهنگی و کنترل بدنی دارد؟
- در برنامه‌ی درسی دوره‌ی کودکانستان، چگونه می‌توان ارتباط بهداشت و تربیت بدنی را حفظ کرد؟ پاسخ این سؤالات و موارد دیگر را می‌توانید در این مقاله جست‌وجو کنید.

قسمتی از کار است؛ اما در این جا لازم است کودکان به درک روابط میان خواب و استراحت، کار و تمرین، ورزش، هوشیاری و داشتن انرژی، سرزندگی، شادابی و سلامت نیز پی ببرند.

رویکرد آموزشی مناسب این است که وجود روابط مستقیم و بسیار نزدیک میان مراقبت‌های بدنی و شاد بودن و سلامت را به کودکان آموزش دهیم. عادات و مراقبت‌های بهداشتی از خود را نباید به‌عنوان مفاهیم انتزاعی که فقط برای آینده‌شان کاربرد دارد، آموزش داد، بلکه باید به‌عنوان مفاهیمی واقعی و ملموس که کاربردی لحظه‌ای داشته و برای وضعیت حال آن‌ها ضروری است، یاد داده شود.

تأکید بر تغذیه‌ی سالم باید به موازات رشد و پرورش عادات بهداشت فردی مورد نظر قرار گیرد. لازم است این پیام مهم را به کودکان منتقل کنیم که بخشی از مسئولیت آن‌ها مراقبت از بدن است و باید یاد بگیرند که چه غذاهایی شناس آنان را برای حفظ سلامت فعلی در جریان زندگی و رشد و رسش آن‌ها افزایش می‌دهد.

آغاز کسب دانش درباره‌ی گروه‌های غذایی و چهار دسته مواد غذایی لازم برای بدن، از دوره‌ی پیش‌دبستان است. دانستن این که گروه‌های غذایی و انتخاب آن‌ها چگونه به سلامت و توازن بدنی کودکان کمک می‌کند و نیز اطلاع یافتن از ارتباط بین

دانش دقیق در این خصوص که آموزش بهداشت و تربیت بدنی در برنامه‌های درسی کودکان پیش از دبستان چه جایگاهی دارد، شاید به‌صورت جداگانه قدری دشوار باشد؛ زیرا بعضی از عناصر ویژه‌ی این موضوعات در سطوح دیگری از برنامه‌ی درسی نیز مورد نظر قرار می‌گیرند؛ برای مثال، آموزش درباره‌ی بخش‌هایی از بدن انسان در موضوع علوم و مطالعات اجتماعی هم می‌تواند مطرح باشد و عناصر حرکت و تغییرات بدنی و حرکات موزون را می‌توان در بخش هنر نیز آموزش داد. نکته‌ی مهم این جاست که اولاً یک معلم و مربی در دوره‌ی پیش از دبستان، در صورت نبودن مربی تربیت بدنی، می‌تواند این نوع آموزش‌ها را به‌درستی انجام دهد و دوم این که آموزش بهداشت و تربیت بدنی به صورت تلفیقی در برنامه‌ی درسی با هدف ارتقای سطح سلامت و اعمال بهداشتی در زندگی روزمره‌ی کودکان، جایگاه مهم خود را داراست و می‌توان آن‌ها را به همراه یکدیگر به کودکان آموزش داد.

بهداشت

هدف اصلی آموزش بهداشت در کودکانستان، کمک به پرورش عادات بهداشت فردی مثبت در کودکان است. شستن دست و صورت، تمیز نگه داشتن بدن، مسواک زدن و حفظ و مراقبت از اعضای بدن،

تغذیه‌ی سالم و سلامت و شادی، از جمله اهداف عمده محسوب می‌شود. پرداختن به این هدف و تحقق آن، خاص این دوره است که رابطه‌ی فرد با طبیعت، تولیدات، توزیع و حتی مصرف راه هم در وضعیت کنونی و هم در آینده، برای آن‌ها مشخص می‌کند. هدایت درک و دانسته‌های کودکان می‌تواند به بهبود محتوای پوششی برنامه‌های درسی پیش از دبستان کمک شایان توجهی کند.

ایمنی^۱ سومین سطح اساسی در برنامه‌ی درسی بهداشت در کودکان محسوب می‌شود. کودکان باید یاد بگیرند که برای سالم ماندن و حفظ سلامت بدن لازم است قوانین و مقررات بهداشتی را رعایت کنند. اگر کودکان از همین سنین بتوانند این پیام را که مقررات و قوانین، که بخشی مهم از برنامه‌ی درسی **مطالعات اجتماعی** است و در زندگی روزانه‌ی ما کاربرد و اهمیت اساسی دارد، به خانه منتقل کنند موفقیت بزرگی خواهد بود.

در دوره‌ی پیش‌دبستان باید مقرراتی در مورد ایمنی در خانه، مدرسه و جامعه، برای تأمین سلامت فرد و حفظ خود و دیگران تدریس شود. مطالب مهمی چون استفاده‌ی مناسب از داروها و پیشگیری از سوء استفاده از آن‌ها، راه‌های جلوگیری از آتش‌سوزی، فرایند گزارش خطر و موارد اورژانس، امنیت در محیط بازی، پارک‌ها و... فقط بخشی از برنامه و اهداف آموزش بهداشت و ایمنی محسوب می‌شود.

البته باید دانست که کار مربی و ما این نیست که به کودکان ۵ و ۶ ساله یاد دهیم که به تنهایی مسئول بهداشت و حفظ ایمنی خود باشند، بلکه لازم است بدانید که وظیفه‌ی بزرگ‌ترها هدایت و کمک به آن‌هاست. همچنین باید به کودکان نشان دهیم که چگونه آن‌ها می‌توانند به بزرگ‌ترها کمک کنند تا از آن‌ها مراقبت و حمایت به عمل آید.

تربیت بدنی

همانند بهداشت و سلامتی، آموزش تربیت بدنی^۲ نیز با مفاهیم تدریس شده در علوم و مطالعات اجتماعی ارتباط تنگاتنگ و نزدیکی دارد. **آگاهی بدنی**^۳ به معنای آموزش به کودکان است تا ضمن دریافت آگاهی از اعضای بدن و کارکرد آن‌ها به سازگاری خود با فضای اطراف، پی ببرند؛ به عبارت دیگر، کودکان پیش از دبستان یاد می‌گیرند که چگونه بدن خود را در فضا کنترل کنند. آغاز شکل‌گیری درک این مفهوم، آگاهی از بدن به‌عنوان ابزاری است که باید کنترل آن‌ها را به عهده داشته باشند. درک ابعاد و محدودیت‌های بدنی، استفاده‌ی متعادل و متوازن از اعضا، احترام به کارکرد آن‌ها و کنترل حرکات بدن، عناصر مهم و اساسی برنامه‌ی درسی تربیت بدنی در این دوره محسوب می‌شوند.

حرکات^۴ اگرچه به‌عنوان جزئی از برنامه‌ی درسی هنر طبقه‌بندی می‌شود (حرکات موزون)، اما در این جا به‌عنوان ساختاری وسیع‌تر از آن چه تصور می‌شود، باید مورد نظر قرار گیرد و به آن محدود نیست. عناصر حرکات موزون، ژیمناستیک، سرگرمی‌ها، ورزش‌ها، دانستن درباره‌ی حرکت، پرورش توانایی‌های حرکتی و درک ارتباط میان حرکت و بهداشت کلی از جمله مواردی‌اند که به‌عنوان آموزش حرکات مطرح می‌شوند.

بعضی از کودکان قادر به دویدن، جهیدن، لی‌لی کردن، پریدن و یورتمه رفتن به شکل متناسب و متوازی‌اند؛ اما برخی در راه رفتن در اتاق و ارتباط با وسایل و مبلمان و حتی با یکدیگر نیز دچار دشواری می‌شوند. بعضی هماهنگی چشم و دست یا هماهنگی دست و پا ندارند. عده‌ای نیز در انداختن و گرفتن یا پا زدن به توپ مشکل دارند. تعدادی نیز نه‌تنها بر ماهیچه‌های ظریف و هماهنگی بین آن‌ها کنترل ندارند بلکه حتی در گرفتن یک مداد و یا مداد شمع **شلختگی حرکتی** دارند. همه‌ی این کودکان به فرصت‌هایی برای تمرین‌های بدنی و کسب مهارت‌های حرکتی نیاز دارند که یک برنامه‌ی درسی متعادل در دوره‌ی پیش از دبستان می‌تواند به رشد هماهنگی، چیرگی و تسلط آن‌ها بر اعضای بدنی‌شان کمک شایانی کند.

آموزش **تناسب بدنی**^۵ به‌عنوان هدفی مهم و مداوم در برنامه‌ی درسی این دوره، به کسب عادات بهداشتی فردی بستگی بسیار دارد. فعالیت فیزیکی برای زندگی سالم و بهداشتی اوبی‌اساس است. کودکان نیاز دارند تا در مورد اهمیت تناسب بدنی در طول زندگی خود پی ببرند و راه‌های برقراری تناسب بدن خود را پیدا کنند.

بعضی از فعالیت‌ها به‌وسیله‌ی مربی طرح‌ریزی می‌شود اما بخش عمده به انتخاب کودک در دوره‌های مختلف بازی در داخل و خارج از فضای مراکز پیش از دبستان (کلاس‌ها و حیاط، و محیط باز و بسته) صورت می‌گیرد.

نکته‌ی مهم‌تر این که کودکان باید از واکنش‌ها و تغییرات بدن خود هنگام انجام فعالیت فیزیکی و تمرین‌های بدنی آگاهی پیدا کنند؛ مثل: افزایش ضربان قلب، نفس کشیدن و عرق کردن. کودکان باید رابطه‌ی میان فعالیت فیزیکی و الگوی زندگی سالم را پیدا کنند؛ بنابراین، سه مقوله‌ی **آگاهی بدنی، حرکت و تناسب بدنی**، با آموزش بهداشت در برنامه‌ی درسی کودکان مرتبط‌اند؛ به‌عبارت بهتر، برنامه‌ی درسی بهداشت و تربیت بدنی به سطوح موضوعی دیگر نیز مربوط‌اند و بخش حیاتی در برنامه‌ی کودکان محسوب می‌شوند. شکل زیر منعکس‌کننده‌ی یک جمع‌بندی مناسب از این بحث است.

برنامه‌ی درسی تربیت بدنی و بهداشت در مراکز پیش از دبستان

تربیت بدنی	بهداشت
آگاهی بدنی	عادات بهداشت فردی
حرکات	تغذیه
تناسب بدنی	ایمنی

زیر نویس:

1. Safety
2. Social Studies
3. Physical Education
4. Body Awareness
5. Movements
6. Movement Education
7. Fitness

چرا برخی کودکان در نقاشی

اشاره

صفحه‌ی «پای صحبت مادران» صفحه‌ی مشاوره‌ی مجله با مادران است. در این صفحه، به پرسش‌های مادران و نیز مریبان مراکز پیش‌دبستانی پاسخ می‌دهیم. در هر سه شماره‌ی دوره‌ی آزمایشی مجله نیز در این ستون به پرسش‌های مادران پاسخ دادیم. طی تابستان و زمانی که مجله منتشر نمی‌شد، تعداد زیادی از پرسش‌های شما به دفتر مجله ارسال شده است که همگی نشانی از توجه، علاقه‌مندی و دغدغه‌های شما خانواده‌های عزیز در مورد کودکان است. ان شاءالله در دوره‌ی جدید بتوانیم به تعداد بیش‌تری از پرسش‌های خوانندگان پاسخ دهیم. در ادامه نیز به پرسش دو مادر و ایلام از اهواز پاسخ داده‌ایم. گفتنی است که این سلسله مطالب توسط سردبیر مجله تألیف می‌شود.

پرسش: کودک چهارساله‌ام، با وجود این که همیشه تشویقش می‌کنم، ولی بیش‌تر اوقات از رنگ‌های تیره و سیاه برای رنگ‌آمیزی و نقاشی کردن استفاده می‌کند. آیا علت خاصی دارد؟

رحیمه نادری، اهواز

● استفاده از رنگ‌ها در نقاشی‌ها، علایق طراحی و خط‌خطی‌های کودکان طبیعتاً تفاسیر گوناگونی دارد. رنگ سیاه با توجه به تیرگی، بی‌رویی و عدم شفافیت می‌تواند نشانگر روح غیربشاش و ناملایمات فرد هم باشد. این که کودک شما از یک رنگ و ترجیحاً رنگی خاص استفاده می‌کند، می‌تواند دلایلی هم‌چون بی‌نظمی ذهنی، عدم توانایی در برابر مشکلات، فشار روحی و عدم مشارکت و حتی درون‌گرایی نیز داشته باشد. پیشنهاد می‌شود که کودک را در معرض رنگ‌ها، مشاهدات رنگین قرار دهید؛ برای مثال، او را به مشاهده‌ی گل و گیاه، فضاهای پرروح و رنگین و نمادهای متنوع و شاد ببرید و از او بخواهید ضمن توصیف رنگ‌ها، عواطف خود را در قالب نقاشی ترسیم کند. همواره کودکان را از زیبایی رنگ‌های گوناگون و توصیف رنگ‌های طبیعت آگاه کنید. هم‌چنین، درباره‌ی نعمت‌های خداوند، میوه‌ها، گیاهان، رنگ‌های طبیعی که به دلایل مختلف در طبیعت شکل گرفته‌اند، با او صحبت کنید؛ برای مثال، تغییر رنگ‌های سبزیجات، میوه‌ها و گل‌ها و دیدن تغییرات آن‌ها در طبیعت می‌تواند

از رنگ‌های تیره استفاده می‌کنند؟

تجربه‌ی شاد و مفید برای کودکان باشد. به هر حال، مهم این است که روحیه‌ی کودک را تغییر دهید. نکته‌ی مهم‌تر این که، وقتی رگه‌هایی از رنگ‌های شاد و متنوع را در کارهای کودکان می‌بینید، حتماً او را تشویق کنید و کارهای او را با نصب کردن روی دیوار و... در معرض دید خود و اطرافیان قرار دهید.

پرسش: کودک ۵ ساله‌ام بعد از این که نقاشی خود را می‌کشد، تمام صفحه را رنگ آمیزی می‌کند و روی آن را با رنگ آمیزی می‌پوشاند. از این موضوع بسیار نگرانم. آیا دلیل خاصی دارد؟

اکرم اعظمی، ایلام

● در مورد این که کودک شما بعد از کامل شدن نقاشی‌اش، تمام صفحه را رنگ می‌کند، باید به نکته‌ای اشاره نمایم؛ این قبیل کودکان از تأثیر کار خود بر دیگران و میزان پذیرش و خشنودی آن‌ها آگاه نیستند. بهتر است در فرایند کار و هنگام کشیدن نقاشی، حتماً در مورد فعالیت‌هایی که انجام می‌دهد، با او صحبت کنید و به دلیل تلاش‌هایش او را مورد تشویق قرار دهید. سعی کنید در مورد آن چه انجام می‌دهد به همان صورتی که هست واکنش مساعد نشان دهید تا او به مقبولیت کار خودش پی‌ببرد. گاهی کودک با مخفی کردن نقاشی خود به وسیله‌ی خطوط گنگ پایانی، می‌کوشد بر کار خود سرپوش بگذارد که این، ناشی از عدم اعتماد به نفس و احساس منفی و بی‌ارزشی است؛ زیرا تردید دارد که کارش مورد قبول قرار بگیرد؛ بنابراین، لازم است در مورد عزت‌نفس و بالا بردن اعتماد به نفس او کار کنید. توجه ناکافی به تولیدات تصویری و نقاشی‌های کودک به وسیله‌ی خانواده و اطرافیان، عدم تشویق و بی‌پنداشتن تلاش‌های او باعث می‌شود که کودک احساس کوچکی و بی‌ارزشی کند؛ پس باید متوجه روحیه‌ی کودک باشید و او را به خاطر استفاده از رنگ‌های شاد و نشان دادن نقاشی‌هایش قبل از کامل شدن، به شما مورد تشویق قرار دهید. نکته‌ی پایانی این که، اضطراب و نگرانی خود شما جایز نیست و بدانید کودکان با تغییر محیط و تغییر دشواری‌های خانواده و دغدغه‌های آن‌ها به دلایل مختلف وضعیت روحی بهتری را نیز تجربه می‌کنند.

دکتر فرخنده مفیدی

گفت‌و شنودی با سیما شادمانی بصیر، مربی پیش دبستان

صدا و سیمای پیش دبستان!

گفت‌وگو: اصغر ندیری
عکس: اعظم لاریجانی

اشاره

صدا، حرکت، صدا و باز حرکت... واقعاً، دلیل این همه سروصدا و حرکت در کلاس‌های پیش دبستانی چیست؟ نکته‌ی روشن این است که بچه‌ها سرشار از نیرو و تحرک و سؤال‌اند. ولی مربی یا معلم چه؟ او نیز باید همپای بچه‌ها و در حقیقت بیش از آن‌ها حرف بزند، از این میز به آن نیمکت برود و ضمن اجرای برنامه‌ی درسی، مراقب سلامت بچه‌ها و نیز سر به هواها باشد. این، توصیفی از وضعیت کلاس پیش دبستانی در مدرسه‌ی «شهدای رسانه» واقع در منطقه‌ی ۶ تهران بود. گفت‌وگویی زیر در ارتباط با فعالیت‌های مربی این واحد است. نام او «سیما شادمانی بصیر» است که ۲۴ سال را در مهدها و مراکز پیش دبستانی با عنوان‌های مربی، مدیر داخلی و مسؤول آموزشی گذرانده، ولی هنوز با انگیزه است. نظر تان را به ادامه‌ی مطلب جلب می‌کنیم.

□ خانم شادمانی! این همه حوصله و تحرک شما برای چیست؟
اعتقاد دارم کاری که می‌کنم با ارزش و والاست. هر کودک هم چون کتابی است که باید مطالعه شود؛ پس باید برایش وقت گذاشت.

□ آیا برای مربی شدن، علاوه بر دانش فنی و علمی، علاقه نیز مهم است؟
فکر می‌کنم اگر مربی‌ها صادقانه خدمت کنند، یافته‌های دانشگاهی و علمی نیز به کمک آن‌ها می‌آید. اما آن چه مهم است علاقه و کسب تجربه است. اصولاً پیش‌دبستان یعنی شور، شوق و زندگی.

□ بچه‌های پیش‌دبستانی یا ۶-۵ ساله چه ویژگی‌هایی دارند؟
آن‌ها حس جست‌وجوگری دارند، حساس‌اند، کم‌خواب و بازبگوش‌اند، معمولاً پرسش‌گر و پی‌گیرند و در کلام خود طعن به کار می‌برند. البته مربی‌ها گاهی این شوخ‌طبعی را به حساب سوء استفاده از موقعیت می‌گذارند، در حالی که این ناشی از شرایط سنی بچه‌هاست.
هم‌چنین، بچه‌ها بسیار دوست دارند که از طرف بزرگ‌سالان تأیید شوند. پیش‌دبستانی‌ها مظهر خستگی‌ناپذیری هستند.

□ برای آماده ساختن کودکان تحت آموزش خود در پیش‌دبستان، معمولاً چه فعالیت‌ها و برنامه‌هایی را به‌اجرا در می‌آورید؟

فعالیت‌ها حول برنامه و پروژه‌ی «کودک من و زمین» و نیز برنامه‌های مکتب‌القرآن است. این‌ها در قالب مهارت‌های زندگی انجام می‌شود تا کودک آن‌ها را در فعالیت‌های اجتماعی و آینده‌ی خود به کار گیرد. در این جا، فعالیت‌های آزاد هم وجود دارد که به عهده‌ی مربی است و در سه ماه اول سال انجام می‌شود؛ مانند یاد گرفتن پوشیدن لباس، بستن بند کفش، نقاشی و... این فعالیت‌ها و برنامه‌ها اتکا به دیگران را در کودک کاهش می‌دهد.

بچه‌ها در پروژه‌ی «زمین»، با محیط زیست و اطراف خود آشنا می‌شوند تا به نوعی محافظان کره‌ی زمین شوند. فعالیت‌های قرآنی نیز طبق دستورالعمل از آذرماه شروع می‌شود.

□ آیا پس از مدتی شاهد تفاوت و برتری‌هایی بین این کودکان و آن‌ها که در پیش‌دبستان شرکت نکرده‌اند، خواهیم بود؟

بله، تفاوت محسوس است. علاوه بر این که کودکان دانش‌هایی را فرا می‌گیرند، بر آن‌ها تسلط می‌یابند و آن‌ها را به کار می‌گیرند، به محیط اطراف خود دقت می‌کنند و تجربه‌هایی را در کنار مربی به دست می‌آورند؛ به طوری که ممکن است در خانه و خانواده فرصت یادگیری آن فراهم نشود. هم‌چنین، گزارش همکاران ما در پایه‌ی اول، بر پیشرفت دانش‌آموزان گواهی می‌دهد. آموزگاران معمولاً می‌پرسند: «چرا این بچه‌ها بسیار پر حرف و پرسش‌گرند؟» ولی پس از مدتی، رضایت خود را از داشتن چنین دانش‌آموزان کوشا، آگاه و مطلع اعلام می‌کنند و آن را مدیون تلاش مربی می‌دانند.

□ فعالیت‌های مکتب‌القرآن به چه گونه اجرا می‌شود؟

در این برنامه ابتدا به بچه‌ها کارت تصاویر داده می‌شود. بعد بچه‌ها را گروه‌بندی و سر گروه‌ها را معرفی می‌کنیم. سپس آنان، تصویرها را ملاحظه کرده، بعد از مشورت، به سؤال‌هایی که مطرح می‌شود پاسخ می‌دهند.

در مجموع، کار ما با تصویر و نقاشی است و قرار نیست بچه‌ها چیزی بنویسند؛ مثلاً، برای نشان دادن صدای حرف «عین» بچه‌ها را در فضای جشن تولد قرار می‌دهیم و توجه آنان را به «شمع» یا «عینک» که دارای این حرف‌اند، جلب

اگر مربی‌ها صادقانه خدمت کنند، یافته‌های دانشگاهی و علمی نیز به کمک آن‌ها می‌آید. اما آن‌چه مهم است علاقه و کسب تجربه است. اصولاً پیش دبستان یعنی شور، شوق و زندگی

بچه‌های ساکت و غیرفعال، گاه از چشم مربی دور می‌مانند. مربی یا معلم باید آن قدر مسلط و فعال باشد که همه را ببیند و با همه کار کند

بر اساس تحقیقات، بچه‌هایی که از خانه به دبستان می‌روند و آن‌ها که پیش دبستان را گذرانده‌اند، دارای تفاوت بسیاری اند

می‌کنیم. یعنی نشانه‌های خطی را به بچه‌ها فقط در حد دیدن نشان می‌دهیم.

دیگر فعالیت ما، شنیدن قرائت قرآن کریم از طریق نوار است که به مرور و با تکرار پیش می‌رود؛ با انجام این فعالیت، بچه‌ها چند آیه را حفظ می‌کنند. اگر نیاز بود، معانی آیات را هم به‌طور مختصر در قالب شعر، قصه یا نمایش عرضه می‌کنیم.

چرا حرف‌های الفبا را به صورت مجزا روی لباس بچه‌ها چسبانده‌اید؟

برای این‌که بتوانند شکل و صدای بعضی حرف‌ها را یاد بگیرند تا آن‌ها را در کلمه‌سازی به کار ببرند. این حرف‌ها را در شکل‌های اول، وسط و آخر تهیه کرده و به تک‌تک بچه‌ها داده‌ایم تا از راه دیدن شکل حرف یا شنیدن صدا، آن‌ها را یاد بگیرند؛ به این ترتیب، تصویرخوانی - نه نوشتن - صورت می‌گیرد.

آیا در کلاستان کودکی با مشکل خاص هم دارید؟

بله. شاگردی دارم که هیجانی است، زود خشمگین و درگیر می‌شود و زود هم خشمش فرو می‌نشیند. وقتی حس کند که کلاس به او فشار می‌آورد، پرخاشگر می‌شود. او هم چنین برای جلب توجه، هم کلاسی خود را اذیت می‌کند.

به نظر شما، روش آرام کردن چنین کودکی چیست؟

برای لحظاتی سعی می‌کنم تنه‌ایش بگذارم تا احساس آزادی یا راحتی کند.

اگر به این‌گونه کودکان توجهی خاص و بیش از اندازه داشته باشید، چه می‌شود؟

در آن لحظه‌ی خاص آرام می‌شوند، اما نباید به خواسته‌های نامعقول آن‌ها پاسخ موافق داد. اما در آرامش می‌توانند درست فکر کنند. در زمان مناسب شرایطی ایجاد می‌کنم تا آنان را با صحبت کردن توجیه کنم.

با توجه به این مسئله، آیا وجود بچه‌های ساکت مفید است؟

نه، بچه‌های ساکت و غیرفعال گاه از چشم مربی دور می‌مانند. مربی یا معلم باید آن قدر مسلط و فعال باشد که همه را ببیند و با همه کار کند.

مربی باید بچه‌های خجالتی یا کم‌کار را بشناسد و با توجه به ویژگی‌های بچه‌ها، آنان را آموزش دهد تا مشکلات کم شود. پس از آموزش، معمولاً والدین می‌آیند و می‌گویند که کودکشان - مثلاً - بسیار اجتماعی شده و مشکل کم‌رویی او حل شده است.

از دیگر تجربه‌ها بتان بگویید.

من به تفاوت‌های فردی توجه می‌کنم. به آن‌ها یاد می‌دهم که چگونه دیگران را دوست داشته باشند. سعی می‌کنم فرصت‌های یادگیری را از دست ندهم.

آیا کودکی وجود داشته که از لحاظ مهارت‌های علمی به او بگویید: «تو نمی‌توانی یاد بگیری...»؟

انسان بزرگ‌ترین مخلوق خداوند است. همه قدرت یادگیری دارند. شاید دانش‌آموزی نتواند نشانه‌های خطی را تشخیص دهد اما به یقین می‌تواند با روشی دیگر - مثلاً بازی - منظورش را برساند.

سبک‌های یادگیری متفاوت‌اند و باید فرصت و شرایط فراهم شود تا هر کسی در حد خود یاد بگیرد.

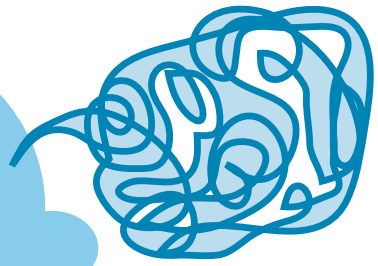
در این سن، آیا بچه‌ها می‌توانند از رایانه برای آموزش استفاده کنند؟

بله، اتفاقاً از سال جاری مدرسه‌ی ما آموزش‌هایش را به صورت هوشمند انجام می‌دهد. ترتیبی داده‌ایم تا بچه‌ها در بخشی از تکالیف‌شان به جمع‌آوری عکس از اینترنت یا مراجع دیگر بپردازند. همان‌طور که می‌دانید، بچه‌ها با تصویر، بسیار خوب یاد می‌گیرند.

چه صحبتی با خانواده‌ها دارید؟

دوره‌ی پیش دبستان ضروری است. بر اساس تحقیقات، بچه‌هایی که از خانه به دبستان می‌روند با آن‌ها که پیش دبستان را گذرانده‌اند، دارای تفاوت بسیاری‌اند. خانواده‌ها نیز در این زمینه باید توجه شوند. بدیهی است جلسات مشترک اول سال خیلی مفید است. توصیه می‌کنم خانواده‌ها این دوره را جدی بگیرند.

یک نکته از این معنی

نوشته‌ی؛ هری استاک
ترجمه‌ی؛ پروین قائمی

مهد کودک؛ دانشگاه!

من بهترین درس‌های زندگی را در مهد کودک آموختم؛ چگونه زیستن، چگونه بودن و چگونه اندیشیدن. عقل و حکمت و دانایی، در نوک قله‌ی تحصیلات دانشگاهی نبود، بلکه در جعبه‌ی شن بازی مهد کودک آرمیده بود.

در مهد کودک آموختم که :

- در همه چیز با دیگران شریک شوم.
- عادلانه بازی کنم.
- به دیگران ضربه نزدم.
- همه چیز را به صاحبانشان برگردانم.
- ریخت و پاش‌هایم را جمع و جور کنم.
- وسایلی را که مال من نیستند، برندارم.
- از کسی که به او صدمه زده‌ام، عذرخواهی کنم.
- قبل از خوردن غذا، دست‌هایم را بشویم.
- بدانم غذای گرم و شیر سرد چه قدر مطبوع‌اند.
- با تعادل زندگی کنم.
- هر روز کمی یاد بگیرم.
- هر روز کمی فکر کنم.
- هر روز کمی نقاشی کنم.
- هر روز کمی آواز بخوانم.
- هر روز کمی حرکات موزون (برای تناسب اندام) انجام دهم!
- هر روز کمی بازی کنم.
- هر روز کمی کار کنم.
- هر روز بعد از ظهر کمی بخوابم.
- وقتی از خانه بیرون می‌روم، مراقب رفت‌وآمد ماشین‌ها باشم.
- دست دوستانم را محکم بگیرم.
- بذر کوچکی را که در فنجان پلاستیکی کاشته‌ام، آب بدهم.
- مردن موش سفیدم را ببینم و بدانم که همه می‌میریم و مردن چیز دردناکی نیست.
- اولین کلمه‌ای که یاد گرفتم، «ببین» بود!
- بهداشت را یاد گرفتم.
- احترام به محیط زیست را یاد گرفتم.
- از همه مهم‌تر:
- قانون عشق‌ورزی را یاد گرفتم.

جستاری درباره‌ی اهمیت نمایش خلاق درگیرم کن، خواهیم فهمید

شهلا حسینی

کارشناس ارشد آموزش و پرورش پیش‌دبستان

آموزش

سراغاز

کودکی خود را به خاطر بیاورید یا به کودکان اطراف خود نگاه کنید، اکثر آن‌ها در حال بازی یا به عبارتی مشغول تقلید کردن هستند. کودکی با ماشین اسباب‌بازی‌اش ادای راننده‌ها را درمی‌آورد. دختر بچه‌ای در حالی که عروسکش را بغل گرفته، به او شیر می‌دهد. لالایی می‌خواند و در حقیقت، در حق او مادری می‌کند. در یک بازی گروهی، یکی پدر و دیگری مادر است و بقیه فرزندان آن‌ها هستند. پدر قیافه‌ی مردانه به خود می‌گیرد و مادر ایست مادر دارد و... هر کس فراخور حال خود و به صورت خودجوش نقشی را برعهده می‌گیرد و این نقش‌ها چیزی نیست جز درآوردن ادای پدرها و مادرها و بچه‌هایشان در زندگی.

اگر دقت کنیم می‌بینیم که گرایش به نمودسازی و وانمودبازی از سنین اولیه در نهاد انسان قرار داده شده و در حقیقت، بخشی از طبیعت کودکی است. کودکی که حتی حرکات دهان و زبان بزرگ‌ترها را تقلید کرده و موفق به درآوردن صداهای مختلف و در نهایت، حرف‌زدن می‌شود، خود نوعی وانمود را پدید آورده است.

ضرب‌المثلی می‌گوید:

«به من بگو فراموش خواهم کرد. به من نشان بده، به خاطر خواهم سپرد. مرا درگیر کن، خواهیم فهمید.»

بنجامین بلوم (Benjamin Bloom)، روان‌شناس تربیتی و استاد دانشگاه شیکاگو، بر تقویت توانایی‌های حل مسئله و مهارت‌های سطح بالاتر تکیه و آن‌ها را به شرح زیر فهرست می‌کند: آگاهی، درک، کاربرد، تحلیل، ترکیب و ارزیابی که نمایش خلاق، این‌گونه مهارت‌ها را تقویت می‌کند. دانش‌آموزان هنگام خلق صحنه‌های مبتنی بر بداهه و شرکت در آن‌ها و اقتباس داستان‌های گوناگون برای اجرای نمایش، باید شخصیت‌ها را نام‌گذاری کنند، طرح نمایش‌نامه را تشخیص دهند، بداهه‌سازی کنند، گفت‌وگوها و صحنه‌های نمایش را مجدداً بیان و تنظیم کنند، صحنه‌های خود و یکدیگر را ارزیابی و نقد کنند، اجزا را - که کل کار در برمی‌گیرد - تحلیل کنند، درباره‌ی صحنه‌های خود مجدداً بیندیشند، آن‌ها را تمرین و با توجه به تغییرات و بازنویسی‌ها مجدداً اجرا کنند.

بسیاری از شیوه‌های آموزشی و مهارت‌های فکری سطح بالاتر را می‌توان در درس نمایش خلاق به کار گرفت که این بسیار مفرح است. امروزه آموزش و پرورش اکثر کشورهای پیشرفته روی وانمودسازی (نمایش خلاق) کودکان برنامه‌های ویژه‌ای را تدارک دیده و آن‌ها را مورد توجه قرار داده‌اند و عقیده‌ی آن‌ها، نمایش خلاق ابزاری در جهت تسهیل آموزش است.

نمایش خلاق

۱. یک روند علمی و گروهی کار با کودک است که در آن، مربی با تشخیص توانایی‌ها و نیازهای کودکان و با کمک خودشان، مفهومی را در قالب نمایش به صورت غیرمستقیم آموزش می‌دهد.

۲. یک تمرین برنامه‌ریزی شده برای یادگیری کودک و وسیله‌ای برای بیان آزادانه‌ی ایده‌ها، احساسات و رفتارهای اوست.

۳. یک فعالیت لذت‌بخش است که در آن، کودکان به واسطه‌ی حرکت، پانتومیم، بدیهه‌گویی، نقش بازی کردن و شخصیت‌پردازی، به طور تجربی می‌آموزند.

۴. راهی برای پرورش حس زیبایی‌دوستی (هنر) و آموزش بوده و به منزله‌ی یک شیوه‌ی مطلوب یادگیری است که در عین حال، باعث رشد شخصیت و پرورش ذهن و خلاقیت کودکان می‌شود.

اولین گام در این روند علمی و گروهی، شناسایی مهارت‌های جسمانی کودکان و پرورش آن‌هاست؛ به گونه‌ای که در نمایش قابل استفاده باشد. گام بعدی، تقویت و به کارگیری حواس همه‌جانبه‌ی کودکان و بروز احساسات و عواطف آن‌ها از طریق تمرین‌ها و فعالیت‌هایی است که باعث برانگیختن خلاقیت آنان می‌شود.

مثلاً، اجرای نمایش‌های کوتاه بی کلام (پانتومیم) و تمرین‌های ابتدایی با چهره و بیان، مثل خواندن شعر کودکان و نشان دادن حالات بیان شده در شعر که توسط کودکان طراحی و اجرا می‌شود. در مرحله‌ی بعد، مربی با کودکان راجع به موضوعی بحث و گفت‌وگو می‌کنند. با پاسخ آن‌ها می‌توان داستانی توسط خودشان تهیه کرد. سپس کودکان می‌توانند با آزادی کامل نقش خود را انتخاب و نمایش را براساس اعتقاد به نقشی که برای خود تصور کرده‌اند، بازی کنند.

وظایف مربی

۱. ایجاد شرایط مطلوب و ارتباط قابل اعتماد و صمیمانه بین او و فراگیرندگان، احترام به عقاید دانش‌آموزان، برقراری امنیت روانی و دور ساختن نگرانی از فضای کلاس، شکیبایی در برابر اشتباهات، ایجاد انتظارهای واقع‌بینانه از فراگیرندگان، داشتن رفتاری قابل انعطاف و پرهیز از سخت‌گیری
۲. ایجاد انگیزه‌ی مناسب برای جلوگیری از تکرار شدن ایفای نقش

عمده‌ترین اهداف نمایش خلاق عبارت‌اند از:

۱. پرورش و رشد احساسات عاطفی
۲. پرورش و رشد اجتماعی
۳. پرورش فعالیت‌های حرکتی
۴. پرورش و رشد شناختی و عقلانی
۵. پرورش شخصیت مستقل.

مراحل نمایش خلاق

۱. انتخاب و تعریف داستان مناسب برای بچه‌ها؛ زیرا قصه لازمی نمایش خلاق است.
۲. تقسیم داستان با کمک دانش‌آموزان به مراحل و صحنه‌های مختلف و نوشتن آن روی تابلو
۳. انتخاب یک یا چند صحنه برای اجرا با رأی‌گیری فراگیرندگان
۴. گفت‌وگو درباره‌ی شخصیت‌پردازی، وضعیت ظاهری و زمان - که می‌توان ابزار و وسایل و لباس‌ها را به صورت تخیلی و نیز با تنظیم میز و نیمکت‌ها، صحنه را آماده کرد.
۵. انتخاب بازیگران با توجه به توانایی‌های دانش‌آموزان توسط معلم
۶. اجرای صحنه‌ی انتخاب شده با نشانه‌های از قبل تعیین شده
۷. پیوند بازیگران با جمع و ارزش‌یابی از کارشان با هدایت معلم و تمییز خوب از بد و آشکار کردن محاسن و معایب
۸. پیدا کردن پنج نکته‌ی مورد علاقه و نیز پنج نکته برای اصلاح شدن (در بازی بعدی)
۹. برنامه‌ریزی با دانش‌آموزانی که انتخاب نشده‌اند و انتخاب بازیگر جدید و نقش آن‌ها در نوبت‌های بعدی
۱۰. ارزش‌یابی مجدد نمایش و تکرار در صورت داشتن وقت کافی.

نکات مورد توجه در نمایش خلاق

- ✓ سوالات انتخابی و مطرح شده توسط مربی باید متناسب با سن، توانایی و نیازهای کودکان بوده، تفکربرانگیز و جذاب باشد تا کودکان با پاسخ دادن به آنان به ساختن داستان ترغیب شوند؛ به این ترتیب، آنان به انجام کار گروهی نیز تشویق می‌شوند. کودکان ضمن انجام فعالیت، علاوه بر تقویت توانایی هایشان، مهارت‌هایی را نیز برای انجام نمایش کسب می‌کنند.
- ✓ فعالیت باید بر تقویت مهارت گوش دادن کودکان تأکید داشته و زمینه‌ی مناسبی برای تجربه‌ی علمی آن‌چه شنیده‌اند، فراهم کند. اگر مراحل کار نمایش خلاق به خوبی انجام شود، کودک می‌آموزد که چگونه از حواس شنوایی خود برای گرفتن اطلاعات و ارائه‌ی آن به صورت نمایش، با کمک گرفتن از اعضای بدن و صدا استفاده کند. این کار سبب تقویت حواس و ایجاد هماهنگی بین اندام‌های بدن خواهد شد.
- ✓ سوالات مطرح شده توسط مربی باید زمینه‌ی مناسب را برای فکر کردن و اندیشیدن خلاق در کودکان فراهم کند؛ زیرا در نمایش خلاق از لباس، دکور، صحنه‌آرایی و... استفاده نمی‌شود. تمام این متغیرها باید در تخیل بازیگران خلق شود. کودکان فقط با امکانات فیزیکی خود (اعضای بدن و صدا) خواسته‌ها و اطلاعاتشان را در قالب نمایش ارائه می‌دهند.
- ✓ وقتی به کودک آزادی عمل داده می‌شود، او با یک حقیقت روبه‌رو شده، آن را جست‌وجو کرده، طبق یافته‌هایش عمل می‌کند. این لحظه همان زمان مناسب کسب تجربه و بیان خلاق است. کودک در محیطی راحت و آزاد، اعتماد به نفس لازم پیدا کرده، شخص پرتحرکی می‌شود؛ در این صورت، به راحتی می‌تواند محیطی را که ساخته و پرداخته‌ی ذهنش است، به تصویر بکشد.
- ✓ در اجرای نمایش خلاق، ساخت داستان، انتخاب نقش و اجرای آن بر عهده‌ی کودک است. مربی با طرح سوالاتی مربوط به واحد کار یا... انگیزه‌ی لازم را برای یافتن پاسخ مناسب، در کودکان ایجاد می‌کند. کودکان در حین مراحل انجام فعالیت، پاسخ‌های خود را پیدا می‌کنند؛ از این رو، به ارائه‌ی آموزش مستقیم از طرف مربی نیازی نیست.
- ✓ استفاده از عناصر بومی و سنتی علاوه بر ایجاد زمینه‌های تجربی غنی، بستر مناسبی نیز برای فعالیت‌های خلاق آینده می‌شود.

در آخر باید یادآور شد که «نمایش خلاق» ابزاری پرورشی است که آدم‌ها را با توانایی‌های خودشان آشنا و این توانایی‌ها را تقویت می‌کند. هدف آن، تربیت هنرمندانی حرفه‌ای نبوده و نیز تأکیدی بر امکانات و تجهیزات ندارد. هم‌چنین، در نمایش خلاق، آماده شدن یک قصه یا نمایش در سطح حرفه‌ای و مطلوب، هدف نیست بلکه مهم‌تر از آن، ارزیابی کیفیت مسیری است که کودک به همراه مربی طی می‌کند و در تمام مراحل تمرین‌ها، مشارکت مستقیم دارد یا به عبارت دیگر، روند فعالیت مهم‌تر از نتیجه‌ی آن است.

همه‌ی کودکان در مهدکودک‌ها، مدرسه‌ها، پرورشگاه‌ها، کانون‌ها یا هر جای دیگر، حق دارند که با استفاده از تمرین‌های «نمایش خلاق» یاد بگیرند که بهتر ببینند، بهتر بشنوند، بهتر حرف بزنند، بهتر مفاهیم مورد نظر خود را بیان کنند، در موقعیت‌ها بهتر و آگاهانه‌تر تصمیم بگیرند، اعتماد به نفس بیش‌تری داشته باشند، و توانایی‌هایشان را باور کنند و جدی بگیرند. با تمرین در کارگاه‌ها تجربه پیدا کنند، خود و دیگران را بهتر بشناسند، از این‌که آدم‌های توانایی‌اند شاد بشوند و لذت ببرند، و یاد بگیرند که روی پای خود بایستند و مسائل و مشکلات خودشان و دیگران را حل کنند. دنیا به آدم‌های خلاق و توانا نیاز دارد و مال آن‌هاست. «نمایش خلاق»

می‌خواهد این توانایی‌ها را به کودکان منتقل کند.

منابع

۱. بهداد، بهاره و مینا. ذاکر شهرک؛ نمایش خلاق، کتاب ماه کودک، سال هفتم، شماره‌ی دوم، آذر ۱۳۸۳.
۲. چمبرز، دیویی؛ قصه‌گویی و نمایش خلاق، ترجمه‌ی ثریا قول‌یاغ، تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۸۳.
۳. حجازی، بنفشه؛ ادبیات کودکان و نوجوانان، تهران، روشنگران و مطالعات زنان، ۱۳۸۲.
۴. ناظمی، یحیی؛ ادبیات کودکان، ۱۳۸۵.
۵. مفیدی، فرخنده؛ برنامه‌ی آموزش و پرورش در دوره‌ی پیش از دبستان، چاپ نهم، سمت، ۱۳۸۶.
6. <http://orathost.cfa.ilstu.edu/>
7. <http://mrrad.blogfa.com>
8. <http://goroh.parsiblog.com>
9. <http://creative-drama.com>
10. <http://noormags.com>

آموزش

لیلی انگجی | عضو هیأت علمی دانشگاه

نقاشی و تحول شناختی، عاطفی و اجتماعی کودک

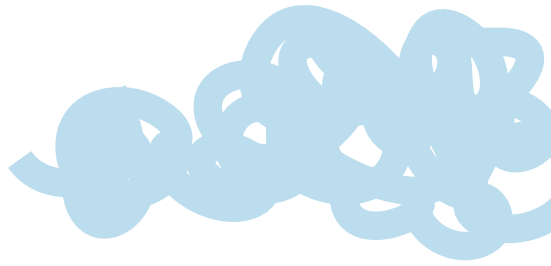
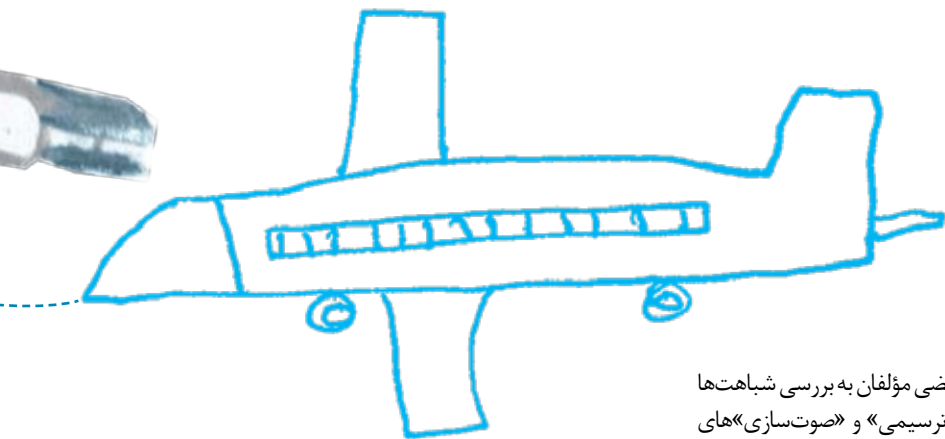
مبانی نقاشی کودک

از پایان نخستین سال زندگی، بسیاری از کودکان، فعالیتی که می‌توان آن را ترسیم یا دقیق‌تر بگوییم «نگاره‌گری» نامید، از خود نشان می‌دهند. در فرهنگ متداول جهان کنونی، ابزار این نگاره‌گری غالباً یک مداد یا قلم است اما ممکن است کودک از انگشت، اسفنج، یک تکه زغال، یک تکه گچ، یک تیره چوب یا هر شیء دیگر نیز استفاده کند. هرچند این نگاره‌گری یا ترسیم ترجیحاً بر صفحه‌ای از کاغذ نقش می‌بندد، اما ممکن است صفحات کتاب یا سطوح دیگر از قبیل لوازم خانه، دیوارها، پارچه‌ها و... صفحه‌ی عمل باشند و تعارض‌های بسیاری با بزرگ‌سالان به‌وجود آورند. غالباً تولید لکه‌ها مقدم بر تولید این خطوط یا نگاره‌هاست؛ بدین ترتیب، در مبنای ترسیم و حتی قبل از نخستین خط‌خطی کردن‌ها و پدیدآوری خطوطی که ظاهراً واجد معنایی نیستند، مجموعه‌ی پیچیده‌ای از رفتارهای حرکتی، توحید یافتگی‌های ادراکی و کاربرد اطلاعاتی که از این آثار دوام‌دار و مشاهده‌شدنی به منزله‌ی

نقاشی کودک نوعی بازی است

در تمام دوره‌ی کودکی خود و حتی تا مرزهای نوجوانی، بیش‌تر کودکان به‌طور منظم به مجموعه‌ای از فعالیت‌های ترسیمی می‌پردازند و بدین ترتیب، روابط بسیاری با واقعیت‌ها برقرار می‌سازند و بدین طریق تصور خود را از جهان به نوعی ترسیم می‌کنند. این فعالیت، همانند دیگر فعالیت‌های آن‌ها با لذت، اکتشاف و تجربه همراه است. نقاشی، بازی، طنز و هنر به یک خانواده‌ی رفتاری تعلق دارند. بدیهی است که این فعالیت‌ها ابزارهایی را به‌کار می‌بندند که در دیگر فعالیت‌ها نیز به کار بسته می‌شوند و به این دلیل به منزله‌ی انعکاس مجموعه ساخت‌هایی‌اند که کودک در دسترس خود دارد، اما در هر حال، این فعالیت‌ها در چهارراه جهان بیرونی (واقعیت بیرونی) و جهان درونی (واقعیت درونی) قرار دارند و زمینه را برای بیان تعارض‌ها یا تضادهای بین این دو دسته واقعیت فراهم می‌سازند.

سازمان یافته است. این مرحله، مرحله‌ی خط‌خطی کردن است که در میمون‌های طراز عالی - یعنی شامپانزه‌ها - نیز مشاهده می‌شود. - از ۲ تا ۳ سالگی، تقلید از موقعیت‌ها (نوشتن) همراه با چند عنصر تجسمی (گردی به منزله‌ی توپ) و اجرای دستورالعمل (نگاره‌هایی که کم و بیش برحسب یک الگو دارای جهت‌اند) سیمای مرحله‌ی جدیدی را تشکیل می‌دهند. این مرحله به منزله‌ی مرحله‌ی آغاز حرکت ترسیمی به معنای واقعی کلمه است.

- از ۳ تا ۵ سالگی، قصد یک شکل‌پردازی آشکار همراه با تدارک یک نحوه‌ی بیان ترسیمی به چشم می‌خورد. کودک در این مرحله تا حدی به الگو توجه می‌کند، اما غالباً طرحی اجمالی و قالبی را جانشین آن می‌سازد.

- از ۵ تا ۹ سالگی، شاهد مرحله‌ی نسخه‌برداری یا بازپدیدآوری از شکل‌های هندسی (به ترتیب از دایره، مربع، مثلث، لوزی تا شکل‌های پیچیده‌تر) هستیم.

یادگیری خط، تولید نقاشی‌هایی که عناصر مختلف تجسم در آن‌ها متمایز شده‌اند، همراه با ترکیب طرح‌های پایه با جزئیات بیش از پیش فراینده، از ویژگی‌های این مرحله‌اند. در این مرحله، نقاشی‌های کودک دقیق‌ترند و بیش‌تر در وسط صفحه تمرکز می‌یابند.

- از ۹ سالگی تا ۱۳ سالگی، رها کردن اجمال‌گری به سود واقع‌نگری دیداری‌تری که به شدت قراردادی است و در بسیاری از کودکان از لحاظ تحلیل الگو و تجسم آن رضایت‌بخش نیست، پایان فرایند ترسیمی را مشخص می‌کند.

نقاشی کودک، به منزله‌ی نشانه‌ی هوش و بیان عواطف

توجه به فراینده‌ای که از چندین دهه پیش نسبت به تحول روانی در دوره‌ی کودکی ابراز شده، به بررسی طرز بیان در تحقیق سال‌های زندگی، به‌خصوص بازی و نقاشی منتهی شده است.

اما باید گفت که در این فاصله، به ارزش فراوانی نوعی از نقاشی، یعنی نقاشی آزاد، دست یافته‌اند. این نوع نقاشی در مدارس سنتی آموخته نمی‌شده است چون شاگردان را بیش‌تر به کشیدن از روی نمونه‌ها یا الگوهای وادار می‌کردند.

امروزه می‌دانیم که در نقاشی بدون الگو یا مدل، کودک به یک آفرینش واقعی می‌پردازد و در نتیجه می‌تواند به گونه‌ای غیرقابل مقایسه با نقاشی تقلیدی، آن‌چه را در درون او می‌گذرد، بیان کند. وی با این عمل، بینش خاص خود را از جهانی که او را احاطه کرده است به دست می‌دهد و از این راه ما را درباره‌ی ویژگی‌های شخصیت خود آگاه می‌سازد.

تداوم بدن حاصل می‌شوند، قرار دارد. بعضی مؤلفان به بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌های میان این فعالیت «پیش‌ترسیمی» و «صوت‌سازی»‌های کودک پرداخته‌اند. اصواتی که کودک تولید می‌کند، زودگذرند، اما به‌عنوان وسیله‌ی ارتباط به‌طور جزئی سازماندهی می‌شوند؛ برعکس، نگاره‌ها بلا‌اثرند و دارای معنای تمایز یافته‌ای نیستند اما معرف «مضاعف‌سازی» بدنی - ارادی‌اند؛ به‌عبارت دیگر، این نگاره‌ها در شمار آثاری قلمداد شده که از عملی که به تولید آن‌ها می‌انجامد، جدا می‌شوند.

این نگاره‌های عمدی یا ارادی، از دومین سال زندگی به منزله‌ی ترسیم خطوط در هم و برهم‌اند و به تدریج به یک مهار کردن حرکتی - ادراکی رکاب می‌دهند؛ یعنی، پس از مرحله‌ای که کودک از دست خود تبعیت می‌کند، در یک مرحله‌ی بعدی، چشم، دست را هدایت می‌کند. به‌نظر اکثر مؤلفان، در طول سومین سال زندگی، نخستین نگاره‌های تقلیدی ظهور می‌کنند و دوران خط‌خطی کردن پشت سر گذاشته می‌شود.

مراحل تحول نقاشی

در بین فعالیت‌های کودک، نقاشی فعالیتتی است که از تحول شناختی، عاطفی و اجتماعی تأثیر می‌پذیرد و به همین دلیل، در مقیاسی وسیع، در تشخیص‌های روانی و روان‌درمانگری به‌کار گرفته می‌شود.

بسیاری از مؤلفان، مشاهدات گوناگون خود را درباره‌ی مراحل تحول شناختی نقاشی کودکان به‌صورت خصیصه‌های اجمالی مرحله‌های پی‌درپی بیان کرده‌اند و می‌توان با توجه به مطالعات پیشرفته‌ای که از دهه‌ی ۱۹۸۰-۱۹۵۰ در این زمینه انجام شده است، خط تحول نقاشی را اجمالاً به این صورت زیر بیان کرد:

- در قبل از دو سالگی می‌توان به وجود نگاره‌هایی ناشی از فعالیت حرکتی، بدون مهارگری دیداری اشاره کرد؛ یعنی، فعالیتتی که بسیار کم

رقیه قنبری

باغ تجربه‌ها

مسواک زدن بر کفش‌ها!

یکی از اهداف فعالیت‌های پیش‌دستانی، پرورش قدرت ذهنی کودکان در دقت و تمرکز است که خوب گوش دادن برای تجزیه و تحلیل شنیده‌ها، تفکر در مورد آن‌ها و در صورت لزوم، دادن بازخورد مناسب به آن‌هاست. به تازگی، در یک مرکز پیش‌دستانی از کودکان حاضر در کلاس پرسیدم: «بچه‌ها مسواک را می‌شناسید؟» همه گفتند: «بله». گفتیم: «کفش را چه طور؟» با تعجب و خنده گفتند: «بله» و کفش‌های خود را نشان دادند.

گفتم: «حالا به من بگویند روزی چند دفعه کفش‌های خود را مسواک می‌زنید؟» یکی از بچه‌ها پرید بالا و گفت: «سه دفعه». بعضی‌ها هم گفتند که «دو دفعه»، «یک مرتبه» و...!

پس از چند لحظه گفتم: «پس دندان‌ها را با چی مسواک می‌زنید؟!» تازه بچه‌ها متوجه بی‌دقتی خود شدند و خندیدند و گفتند: «خانم ببخشید اشتباه گفتیم، کفش را واکس می‌زنیم و دندان‌ها را با خمیردندان، مسواک!»

۱. نقاشی به منزله‌ی آزمون هوش

می‌دانیم که وقتی یک ورق کاغذ و یک مداد را در اختیار کودکی در سنین پایین قرار می‌دهیم، به کشیدن چیزهای مختلفی دست می‌زند و به‌خصوص پیش از آن که به نقاشی اشیاء بپردازد، دوست دارد «آدمک» بکشد

اما اولین آدمک‌ها را آن‌طور که می‌بیند نمی‌کشد، چون به‌هیچ‌وجه قادر به چنین کاری نیست بلکه به گونه‌ای که آن‌ها را درک می‌کند یا دقیق‌تر بگوییم به گونه‌ای که خود را درک می‌کند، به نقاشی آن‌ها می‌پردازد و این امر به درجه‌ی «رشد و رسیدگی» روانی - حرکتی او بستگی دارد؛ پس، مفهومی که کودک از آغاز از «طرح بدنی» خود دارد تعیین‌کننده‌ی شکل‌بندی آدمک در هر سن خواهد بود و از این جاست که توانستند وسیله‌ای برای ارزش‌یابی هوش استنتاج کنند:

برای مثال، «تست گودیناف» معروف به «تست آدمک»، طراز عقلی آزمودنی را برحسب کامل بودن، وجود تعادل کلی و غنای جزئیات آدمک ترسیم شده، تعیین می‌کند، و «تست فدیاء» به کودک می‌گوید که «خانمی را بکش که داره در زیر بارون گردش می‌کند». این تست، مستلزم ایجاد وحدت و هماهنگی پیشرفته‌تر عناصر مختلف نقاشی است و امکان اندازه‌گیری طراز هوش را فراهم می‌سازد.

براساس نقاشی آزاد - که نشان‌دهنده‌ی اشخاص یا هر چیز دیگر است - نیز می‌توان علاوه بر تعیین طراز هوش، به ارزیابی نحوه‌ی ادراک خاص فرد پرداخت؛ مثلاً مینکفسکا دو نوع کودک را در مقابل هم قرار داده و برحسب تفاوت جنبه‌ی صوری نقاشی آن‌ها را «حسی» و «تعقلی» نامیده است:

در کودک حسی، طراز اجرای نقاشی کاملاً دقیق نیست اما جزئیات آن از راه یک پویایی آشکار به یکدیگر ربط داده شده‌اند؛ به عکس، در کودک تعقلی، طراز اجرای نقاشی بسیار دقیق است: هر موجود یا هر شیء، با استحکام و انسجام و غالباً با قرینه‌سازی نقاشی شده است اما هر یک از آن‌ها مجزا و بی‌حرکت است و با بقیه ارتباطی ندارد.

۲. نقاشی به منزله‌ی آزمون شخصیت

نقاشی فقط دارای عناصر شکلی یا صوری نیست بلکه در کنار شکل، محتوا قرار دارد و در این محتوا چیزی از تمامی شخصیت منعکس می‌شود؛ پس، نقاشی از تجاعی یک کودک سوای طراز عقلی و نحوه‌ی ادراک او از واقعیت، نکات گوناگون دیگری را برای ما آشکار می‌سازد و مخصوصاً پرده از روی عواطف وی برمی‌دارد. به‌نظر نمی‌رسد که گودیناف هنگام تدارک تست آدمک خود، به امکان تأثیر تمایلات عاطفی بر نقاشی کودک توجه داشته است.

با این وجود، او باید به این نکته توجه می‌کرد که در تعدادی از موارد آزمایش، بین نتایج تست آدمک وی و تست‌های متداول هوش مانند تست «بینه - سیمون» یا مقیاس «وکسلر» برای کودکان مطابقت وجود ندارد.

اشاره

آمده بود دفتر مجلات رشد که با مخاطبان رشد کودک دیدار کند. یک انگشتر نقره با نگینی سرخ و خوشترنگ به انگشت داشت. در حین صحبت، آن قدر تکان می خورد و به بچه های بیرون اتاق که منتظر دیدن او بودند، دست تکان می داد که من نتوانستم ذکر روی انگشتر را بخوانم، اما عیبی ندارد ما که او را به عنوان یک مجری و به عبارتی کارشناس امور کودکان و هنرمندی حاضر جواب و شیرین زبان می شناسیم، می دانیم که هر که با کودک سروکار دارد، لاجرم زبان کودک باید بگشاید. هنوز از بویانمایی هایی که در کودکی اش دیده، تعریف می کند و معتقد است جلوی دوربین، گذشته اش را مرور می کند. او کسی نیست جز عمویورنگ یا داریوش فرضیایی که معرف حضور همه ی بچه های به قولی زیر نود سال است. عمویورنگ می گفت: «پیرزنی مرا دید. نامم را فراموش کرده بود، اما به سادگی گفت که دست درد نکنه نه که ما و جوان های ما را می خندانی!» در این جلسه ی گفت و گو، چند پرسش در ارتباط با کارهای وی و ارتباطش با پیش دبستانی ها و بچه های شش ساله طرح کرده ایم که نظرتان را به آن جلب می کنیم.

گفت و گو

گفت و گویی کوتاه با داریوش فرضیایی؛
عمویورنگ کودکان ایرانی

هنوز بچه ام!

○ کودکان را چگونه می بینید؟

کودکان هنرمندند. درونی شفاف و با صداقت دارند. وقتی با بچه‌ای از طریق تلفن صحبت می‌کنم، به راحتی از صدا و کلماتش به وضع روحی و حتی وضع ظاهری او پی می‌برم. آن‌ها سؤال‌هایم را با صداقت پاسخ می‌دهند.

○ آیا برای بچه‌های دوره‌ی پیش‌دبستان برنامه داشته‌اید و اصولاً با روحیات بچه‌های این دوره آشنا هستید؟

برنامه‌ی اختصاصی نداشتیم، اما آن‌ها مخاطب برنامه‌های تلویزیونی می‌اند و برایم جالب است که بدانم چرا به برنامه‌ی من نگاه می‌کنند. اصولاً بچه‌ها دارای ضمیری پاک‌اند که با برنامه‌ریزی خوب، می‌شود بهترین نتیجه را در آن‌ها مشاهده کرد.

○ در برنامه‌هایتان برای برقراری ارتباط با بچه‌ها به ویژه شش-هفت ساله‌ها به چه مواردی توجه می‌کنید؟

برای برقراری ارتباط با بچه‌ها به خصوص در سن پیش‌دبستان باید ابتدا از راه سرگرمی وارد شد؛ مسیر غیرمستقیم و با کنار گذاشتن جنبه‌ی صرف آموزشی. کلاسی شاد با امکانات مناسب، به بچه حس می‌دهد و بدیهی است با محیط شاد، آموزش میسر می‌شود. گفتنی است در کارهای من، فضا و بستر آماده است تا پیام نهایی منتقل شود.

به نظر من، بچه‌ها خیلی خوب مفهوم خوب و بد را می‌دانند. لازم نیست من بگویم فلان کار بد یا پسندیده است. من معتقدم امر و نهی کردن صحیح نیست

○ امروزه با بچه‌های پیش‌دبستانی، بیش‌تر از راه شنیدن و دیدن کار می‌شود. روش شما برای بیان یک اخلاق نیک یا آموزش ماندگار چیست؟

من نام روش خود را بازی‌های رفتاری گذاشتم. در این روش، پانتومیم یا سؤالاتی را در نمایش خود گنجانده‌ام که رفتار ما در قالب نمایش و به همراه شعر بیان می‌شود.

○ به نظر شما، کدام روش برای بچه‌های پیش‌دبستان مؤثرتر است؟

فکر می‌کنم اجرای نمایش از بقیه‌ی روش‌ها مؤثرتر است. البته هر روشی در جایگاه خود، ارزشمند است.

○ آیا شما دوره‌ی کودکان را گذرانده‌اید؟

نه، اما دوره‌ی کودکی را گذرانده‌ام (با خنده)! و به دلیل شناخت روحیات کودکان و داشتن استعداد هنری است که می‌توانم با آن‌ها ارتباط ایجاد کنم. خواندن کتاب‌های گوناگون رفتارشناسی و روان‌شناسی اگرچه بسیار مهم است، اما داشتن تجربه‌ی عینی هم مهم است.

○ در یکی دو سال اخیر، رویکرد انس با قرآن در پیش‌دبستانی‌ها، به عنوان برنامه‌ای تحول‌خواه مورد توجه قرار گرفته است. شما مفاهیم معنوی، مثلاً خیر و شر را چگونه به بچه‌ها می‌گویید؟

به نظر من، بچه‌ها خیلی خوب مفهوم خوب و بد را می‌دانند. لازم

نیست من بگویم فلان کار بد یا پسندیده است. من معتقدم امر و نهی کردن صحیح نیست. کار خوب برای کودک می‌تواند حتی در حد سلام کردن باشد؛ به این طریق، بچه‌ها به سمت مثبت‌نگری سوق داده می‌شوند.

گاهی به بچه‌ها تذکر می‌دهیم، مثلاً می‌گوییم «پشت سر کسی حرف نزن» یا «به گاز دست نزن» و عجیب این‌که او تا به حال این کار را نمی‌کرده، پس از این تذکر، نسبت به انجام آن حساس می‌شود.

در مورد مسائل معنوی باید گفت که هر کس جایگاهی دارد و نسبت به آن متعهد است. همین که قبل یا بعد از خوردن غذا، عملاً شکرگزاری کنیم و کودک آن را ببیند و یاد بگیرد، یک کار بزرگ معنوی انجام داده‌ایم.

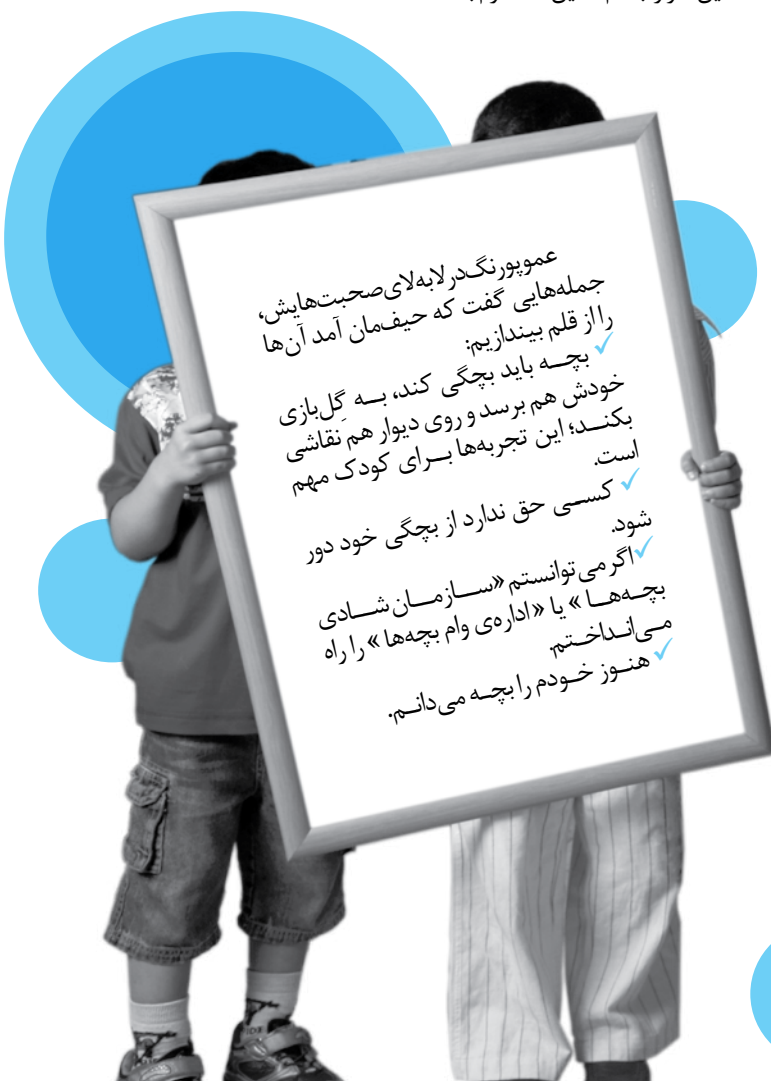
○ آیا عصبانی هم می‌شوید؟

بله. اگر چنین نباشد، آدم طبیعی نیستیم. اما خوب است که آن را با ابزارهایی کنترل کنیم.

○ چیزی از ایام پیش از دبستان به یاد می‌آورید؟

بله. خواهر کوچک‌ترم تازه به دنیا آمده بود و بنا به دلایلی شیرخشک می‌خورد و چون من هم از مزه‌ی آن خوشم می‌آمد، گاهی به شیر او ناخنک می‌زدم. روزی تمامی شیشه‌ی شیر او را سرکشیدم و گریه‌ی بچه شروع شد. من هم به راحتی متکایی روی صورت او گذاشتم تا ساکت شود. حسود نبودم، اما نمی‌دانم چه حسی بود که گفت این کار را بکنم، تا این‌که مادرم به کمک آمد.

عموبورنگ در لابه‌لای صحبت‌هایش، جمله‌هایی گفت که حیفمان آمد آن‌ها را از قلم ببندیم:
✓ بچه باید بچگی کند، به گل بازی خودش هم برسد و روی دیوار هم نقاشی بکند؛ این تجربه‌ها برای کودک مهم است.
✓ کسی حق ندارد از بچگی خود دور شود.
✓ اگر می‌توانستم «سازمان شادی بچه‌ها» یا «اداره‌ی وام بچه‌ها» را راه می‌انداختم.
✓ هنوز خودم را بچه می‌دانم.

اجبار، نه!

شروع همایش با پخش سرود جمهوری اسلامی ایران و سپس با اجرای سرودی از بچه‌های پیش دبستانی «فجر ۱» آغاز شد. سپس علیرضا رحیمی، با اشاره به تحمیلی نبودن برنامه‌های پیش دبستان، بر جذاب بودن این فعالیت‌ها تأکید کرد و گفت: «از آن‌جا که در این برنامه، محوریت، فطرت الهی است، کودک نباید فکر کند که وادار شده است در کلاس پیش دبستان و انس با قرآن بنشیند.»

مدیر کل آموزش و خلاقیت پیش دبستان و ابتدایی، فطرت الهی را حرکت به سوی خدا دانست و حق طلبی را امانتی در همه‌ی جوارح انسان ارزیابی کرد. وی در ادامه‌ی سخنان خود افزود: «بنابر این، باید همه‌ی فعالیت‌های ما عدم از قصه‌گویی، سرود، ورزش، نقاشی و... در راه بیدار ساختن فطرت الهی کودک باشد.»

وی افزود: «ضروری است به دوره‌ی پیش دبستانی توجه شود. اگر نخبه، نماینده، هنرمند و پزشک متعهد و اسلامی می‌خواهیم، باید آن را در دوره‌ی پیش دبستانی پایه‌گذاری کنیم. افراد در زندگی با مسائل جدید و

مسافران کوچک در راهی بزرگ

گزارشی از همایش «انس با قرآن» با حضور کارشناسان و مسئولان آموزش پیش دبستانی کشور در شیراز

گزارش: اصغر ندیری
عکس: علیرضا عباسی

اشاره

جایگاه ویژه‌ی آموزش در دوره‌ی پیش دبستان و تأثیر ماندگاری که بر شخصیت کودک می‌گذارد، قابل اغماض نیست. در این ارتباط، برنامه‌ی «انس با قرآن» برگرفته از رویکرد جدید آموزش پیش دبستانی است که با توجه به ویژگی‌های فردی و استعداد‌های ذهنی کودک و به دور از هر اجبار، توانایی‌های خاصی از یادگیری او را مدنظر دارد؛ بر این اساس، اولین همایش «انس با قرآن کریم» در دوره‌ی پیش دبستان در هفدهم تیرماه ۱۳۸۸ توسط گروه آموزشی و خلاقیت پیش دبستان و ابتدایی سازمان آموزش و پرورش استان فارس برگزار شد. در این همایش، علیرضا رحیمی (مدیر کل آموزش و خلاقیت پیش دبستانی و ابتدایی کشور)، مسعود تهرانی فرجاد (کارشناس دفتر برنامه‌ریزی و تألیف)، امین جعفری (مسئول مؤسسه‌ی مکتب‌القرآن) و تعدادی دیگر از کارشناسان سخنرانی کردند و نظر خود را ارائه دادند. آن‌چه در این گزارش می‌آید، چکیده‌ای از سخنان و نیز برنامه‌های اجرا شده، است.

افتخار نظام آموزشی

کودک پیش دبستانی، چگونه باید در سایه قرآن تعلیم یابد؟ در این زمینه، برنامه‌ای تدوین و بررسی شده و به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش نیز رسیده است. مسعود تهرانی فرجاد با ذکر این نکته و با اشاره به چگونگی تعلیم قرآن به کودکان، می‌گوید: «از افتخارات دوره‌ی پیش دبستانی و از معدود برنامه‌های نظام آموزش و پرورش، برنامه‌ی انس با قرآن کریم است. رسالت دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی، تدوین محتوا و مشخص کردن برنامه‌ها درباره‌ی چگونگی ارائه در کلاس توسط مربی، است.»

کارشناس دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی از تمرکز خارج شدن تدوین محتوا را تفاوت اساسی این دوره با سایر دوره‌ها ارزیابی کرد و گفت: «نگاه، نگاه کودک محور است و از آن‌جا که کودکان هنوز از خانواده جدا نشده‌اند، بهتر است با شرایط بومی و محلی خود بیش‌تر آشنا شوند و خو بگیرند. اما انس با قرآن در مسیر فطرت الهی چگونه عملیاتی می‌شود. کودکان ابتدا باید مهارت‌های حسی خود را آماده کنند. اهتمام به شنیدن پیام‌های قرآن و بازگویی آن‌ها بسیار مهم است؛ چون باعث می‌شود این مفاهیم در کودک جای‌گزین شود.»

تهرانی فرجاد، در آسیب‌شناسی رویکرد انس با قرآن در دوره‌ی پیش دبستان افزود: «تأکید برنامه، دست‌یابی به هدف اصلی آن، یعنی ایجاد علاقه در کودک، است. مسئله‌ی «اجبار» از مهم‌ترین مواردی است که ممکن است هدف اصلی، یعنی «انس»، را تحت تأثیر منفی قرار دهد. در این برنامه، «علاقه و انس» از راه‌های مهارت‌های شفاهی شنیدن و تکرار به‌دست می‌آید که محصول آن در سال‌های بعد، خواندن، تحلیل و توضیح خواهد بود.»

در انتها، تهرانی اصول حاکم بر برنامه‌ی «انس با قرآن» را به اختصار چنین معرفی کرد:

۱. برنامه‌ی قرآن کریم باید لذت‌بخش و زمینه‌ساز علاقه‌مندی کودک به قرآن باشد.
۲. پیام‌ها و آموزه‌های قرآنی باید متناسب با سن کودک انتخاب شود.
۳. برنامه‌ی قرآن کریم دوره‌ی پیش دبستانی باید مبتنی بر ظرفیت و توانایی کودک باشد.
۴. در برنامه‌ی قرآن کریم باید بر جنبه‌های لطف و رحمت الهی تأکید شود.
۵. برنامه‌ی قرآن کریم مبتنی بر دستورات الهی و سنت معصومین - علیهم السلام - است.
۶. برنامه‌های قرآن کریم دوره‌ی پیش دبستانی باید مطابق رغبت و علاقه‌ی کودک بوده و از هر گونه الزام و اجبار به دور باشد.
۷. هر نوع برنامه‌ی قرآنی باید در قالب فعالیت‌های جذاب یاددهی - یادگیری پیش دبستانی عرضه شود.

مسئولیت‌های متنوع روبه‌رو می‌شوند؛ بنابراین، لازم است تا مهارت حل مسئله و مسئولیت‌پذیری را در این دوره به کودکان یاد دهیم. مربی نیز باید این حوصله را داشته باشد تا فرصت فکر کردن درباره‌ی مسائل پیش‌رو و پاسخ دادن به آن‌ها را به کودکان بدهد.»

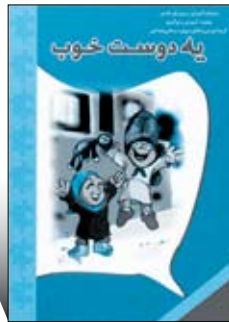
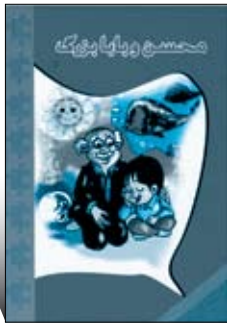
رحیمی به اهمیت وجودی خانواده‌ها اشاره کرد و هماهنگی بین مدرسه و والدین را از اصول اساسی پیشرفت در این دوره دانست و گفت: «لازم است با حوصله به نظر پدر و مادرها توجه کنیم و با آن‌ها تعامل داشته و به همان اندازه که با بچه‌ها سروکار داریم، با خانواده‌ها نیز در ارتباط باشیم. بگذاریم آن‌ها کار ما انتقاد کنند؛ به این ترتیب، حتماً به اهدافمان نزدیک‌تر می‌شویم.»

این مدیر کل مدعو، نقش عاطفی مربیان را مهم دانست و مربی را متعلق به همه‌ی کودکان معرفی کرد. سپس به نقش قرآن کریم در زندگی پرداخت و گفت: «قرآن شفاف‌بخش است و اگر کودک از اوان طفولیت با کلام خداوند مأنوس شود، دیگر خطا نمی‌کند. بدیهی است مربی هم در این رویکرد باید قرآنی عمل کند. امام علی (ع) می‌فرمایند که قرآن نصیحت‌کننده‌ی است که هیچ‌گاه در نصایح خود نیرنگ نمی‌کند و هدایت‌کننده‌ی است که هیچ‌گاه گمراه نمی‌کند. بدانید هر کس با قرآن نشست بی‌نیاز است و هر کس فاصله گرفت، فقیر است.»

وی افزود: «اما باز بر نقش چشمگیر مربی پافشاری می‌کنم. مربی باید ابتدا دارای ملکات و فضایل اخلاقی باشد. اگر به من بگویند یک مدرسه‌ی خوب معرفی کن، خواهام گفت که به دنبال یک مربی و معلم خوب باشید.»

رحیمی درباره‌ی وضعیت آینده‌ی مدرسه‌های پیش دبستانی اظهار داشت: «این مدرسه‌ها دولتی نیستند، اما پیشنهاد کرده‌ایم تا جزء نظام آموزش دولتی شوند. مسئولان ارشد وزارت‌خانه از جمله وزیر آموزش و پرورش هم نظرشان در این زمینه، مثبت است. اما این کار، پیش‌زمینه‌هایی می‌طلبد که باید در هیئت دولت مطرح شود و به تصویب برسد.»

باغ تجربه‌ها

چشمه‌ی نور

پای صحبت شهلا یزدانفر
کارشناس و مدرس مربیان پیش دبستانی استان فارس

اشاره

اولین همایش «انس با قرآن» پیش دبستانی در پی تلاش و پی گیری های معاونت آموزشی و نوآوری، گروه آموزش و خلاقیت پیش دبستانی و ابتدایی استان فارس در مرکز ضمن خدمت سلمان فارسی شیراز به همراه برنامه های جنبی هم چون خوش آمدگویی توسط نونهالان پیش دبستانی، قرائت دکلمه، بیان خاطرات قرآنی، تدریس سوره ی کوثر در قالب شعر و کارگاه های چهارگانه ی آموزشی برگزار شد. این برنامه از ساعت ۸ صبح تا چهاروسه دقیقه ی بعد از ظهر تدارک دیده شده بود. در این همایش، برنامه ریزی دقیق و تلاش مسئولان سازمان آموزش و پرورش استان فارس و به خصوص یکی از کارشناسان آموزشی خلاقیت پیش دبستانی و دبستانی استان به نام **شهلا یزدانفر**، به خوبی مشهود بود.

با توجه به پیش بینی فعالیت هایی چون راه اندازی کارگاه های آموزشی برای مربیان و چاپ کتاب یا کارت های تصویری برای آموزش پیش دبستانی در این همایش، با ایشان گفت وگویی کوتاه انجام دادیم که در ادامه می خوانید.

۸. برنامه ی قرآن کریم دوره ی پیش دبستانی باید در راستای هدف و در چارچوب برنامه ی درسی دوره ی پیش دبستان باشد.
۹. برنامه ی قرآن کریم دوره ی پیش دبستانی نباید در تعارض با برنامه ی رسمی آموزش دوره ی ابتدایی باشد.
۱۰. ارزش یابی باید به منظور سنجش میزان دست یابی به اهداف برنامه بود و از شیوه های اضطراب آور، مقایسه ی کودکان با یکدیگر و نیز انتظار رسیدن همه ی کودکان به حدّ خاصی یادگیری، به دور باشد.
۱۱. در فرایند یاددهی - یادگیری به نقش الگو بودن مربی توجه شود؛ به نحوی که نتیجه ی انس با قرآن کریم در رفتار مربی تبلور داشته باشد.

پلی بین خانه و مدرسه

امین جعفری، مسئول مؤسسه ی مکتب القرآن، پیش دبستان را پلی بین خانه و مدرسه دانست و فاصله ی بین این دو را حساس ارزیابی کرد. به عقیده ی وی، نقشه ی این راه باید با ظرافت طراحی شود. او افزود: «مکتب القرآن در این راه محورهایی دارد تا کودکان - این مسافران کوچک - بتوانند به سهولت و امنیت و در زمانی کوتاه به اهداف خود برسند. به اعتقاد من آینده ی انسان از لحاظ دینی، علمی و شخصیتی، در این سن رقم می خورد. هدایت کنندگان این راه مربیان اند. اگر در کار خللی باشد، قطعاً برای آینده ی کودک خطرناک است.

براساس مطالعات انجام شده، افرادی چون زکریای رازی، ابن سینا، شهید مطهری و بسیاری دانشمندان دیگر، قبل از ۷ سالگی آموزش های قرآنی دیده اند. امام علی (ع) به فرزندش امام حسن (ع) می فرمایند: «من در آغاز تربیت تو بر آن شدم تا ابتدا قرآن را به تو بیاموزم.» در حقیقت، خداوند و معصومین (ع) برای این کار شما ارزش بسیار قابل اند. شما دارید کلام خداوندی را ترویج می دهید.

مسئول مؤسسه ی مکتب القرآن در معرفی این مؤسسه اضافه کرد: «مکتب القرآن ۲۱ سال است فعالیت می کند و هم اکنون ۴۰۰ هزار نفر را در سراسر کشور، در آموزش با برنامه ی قرآنی، تحت پوشش دارد.

همکاری ما با آموزش و پرورش نیز حول دو محور است: اول، تدوین محتوای مواد آموزشی - که در این زمینه با دفتر تألیف ارتباط مستمر و مستقیم داریم و دوم، اجرا.»

کتاب «چشمه نور» (۲) سه سوهی «ناس»، «فلق» و «نصر» را به صورت شنیداری و دیداری و طبق اصول یازده گانه‌ی آموزش قرآن در دوره‌ی پیش دبستان آموزش می‌دهد. این آموزش به صورت کوتاه و همراه بازی، شعر، قصه و... است و مهارت یادگیری قرآن را از راه تقلید و تکرار با استفاده از حس شنوایی و بینایی پایدارتر می‌کند. از جزئیات دیگر این کتاب‌ها می‌توان به فعالیت آزاد، نقاشی‌های زیبا و رنگ آمیزی پیرامون آیة‌ها و سوره‌های انتخاب شده، اشاره کرد.

□ در مورد کارت‌های تصویری هم توضیح بدهید.

بعد از ماه‌ها تلاش، فرصتی پیش آمد تا به دنبال تدوین محتوای چشمه‌ی نور، بتوانیم تعدادی کارت قصه‌گویی از پنج سوره‌ی حمد، توحید، کوثر، ناس و فلَق با عنوان‌های «دابی مهربان»، «محسن و بابا بزرگ»، «خواهر کوچولو» و... تألیف و تهیه کنیم.

این روند برای ایجاد سهولت و جذاب کردن فرایند آموزشی قرآن و هم‌چنین تقویت مهارت‌های شفاهی زبان آموزی، توانایی مشاهده‌ی دقیق تصاویر و برقراری ارتباط با روش‌های مبتکرانه پیش‌بینی شد. ضروری می‌دانم همین‌جا از دیگر مؤلف همکاران خانم **شهرزاد غلامی** نیز تشکر کنم.

□ هدف‌تان از برگزاری این همایش چه بود؟

حدود دو سال است که همکاران با این رویکرد، یعنی رویکرد انس با قرآن، مشغول کار در واحدهای پیش دبستان‌اند. از آن‌جا که کودکان آینده‌ساز کشورند، نیاز است به این رویکرد اهمیت دهیم و تجربیات خود را در زمینه‌ی انس با قرآن ارائه کنیم. لذا با همکاری سایر دوستان و کارشناسان و توجه مسئولان به این مقوله، موفق شدیم کتاب‌های چشمه‌ی نور ۱ و ۲ و کارت‌های تصویری را با توجه به اصول یازده گانه‌ی انس با قرآن شامل بازی، سرود، نمایش خلاق، شعر، قصه، گردش علمی و گفت‌وگو و درس قرآن تهیه و تدوین کرده، این همایش را برگزار کنیم.

□ شما چند سال سابقه‌ی کار دارید؟

۲۲ سال سابقه‌ی خدمت دارم.

□ شما در یکی از کارگاه‌ها، به نوعی شیوه‌ی تدریس در پیش دبستان را با توجه به رویکرد جدید اجرا کردید. در این مورد توضیح می‌دهید؟

بله. ممکن است همکاران در بعضی موارد مشکلاتی داشته باشند. من با توجه به این موضوع و مهم‌تر از آن، برای آشنایی با تدریس برتر و انتقال تجربه‌ها، در قالب این کارگاه تدریس را ارائه کردم.

در این روش - همان‌طور که همکاران می‌دانند - مربی ابتدا آیة را می‌خواند و بعد به ترتیب، به آرامی تکرار می‌کند، زمزمه می‌کند و با صدای بلند می‌خواند و سپس هم‌خوانی انجام می‌شود و ردیف‌های کلاس نیز تکرار می‌کنند و در نهایت، از داوطلبان خواسته می‌شود که موضوع را تکرار کنند.

این نمونه‌ای از کار ماست که در حقیقت در کلاس‌ها باید اجرا شود تا بچه‌ها با آموزش قرآن طبق اهداف ما آشنا شوند.

در این برنامه، تشویق و تکرار در قالب‌های متنوع انجام می‌شود. این چنین است که آموزش از صورت شنیداری به سمت مرحله‌ی دیداری، تا حدی تفکر و حتی مشورت پیش می‌رود. این تدارکات، کودکان را برای ورود به حوزه‌ی زبان آموزی و فعالیت گفتاری آماده می‌کند. گفتنی است که فعالیت ما در پیش دبستان مبتنی بر تشخیص صدا و تقویت مهارت‌های شفاهی است.

□ لطفاً درباره‌ی کتاب‌های چشمه‌ی نور (۱) و (۲) توضیح دهید.

برای همراهی با برنامه‌های درسی پیشنهادی برای دوره‌ی پیش دبستان، این کتاب‌ها توسط من و آقایان **صمد افتاده**، **غلامرضا نوروزی** و **پرویز طاهری** ویژه‌ی نوآموزان مراکز پیش دبستانی تألیف شده است.

«چشمه‌ی نور» (۱)، رویکردی کلی و آیة‌محور دارد و به صورت سمعی و بصری در قالب فعالیت‌های متنوع و جذاب آماده شده است. این کتاب بر آن است تا با آموزش سوره‌های کوچک و آهنگین قرآن کریم، نگاه سرشار از امید به قرآن را در نونهالان برانگیزد.

جستاری کوتاه درباره‌ی رشد اجتماعی کودک

باغ تجربه‌ها

شیرین برزین

یکی از اهداف مهم آموزش و پرورش پیش از دبستان، این است که در کنار پرورش استعدادها و شکوفایی توانایی‌های بالقوه و کسب دانش، در کودکان نگرش مثبتی نسبت به محیط کلاس و مدرسه ایجاد کند. کودکی که قبل از مدرسه، دوره‌ی پیش از دبستان را طی نکرده، در کلاس اول با دو دغدغه‌ی مهم خو گرفتن با محیط تازه و هم‌چنین یاد گرفتن دروس مختلف مواجه خواهد بود؛ از این‌رو، دوره‌ی پیش از دبستان، دوره‌ی حساسی است که باید شرایطی بین خانه و مدرسه برای کودکان فراهم سازد و او را از محیط مأنوس و پر محبت خانواده، به شرایط دبستان نزدیک کند.

ارتباط با دیگران و تعامل اجتماعی برای کسب این‌گونه مهارت‌ها را به دست می‌آورد. کودکانی که دوره‌ی پیش دبستان را طی کرده‌اند، نسبت به کودکانی که این دوره را نگذرانیده‌اند، مستقل‌تر و منظم‌ترند و از ثبات عاطفی بیشتر و اضطراب کم‌تری برخوردارند. هم‌چنین، روحیه‌ی مشارکت و انجام فعالیت‌های گروهی - اجتماعی در آنان تقویت شده و دارای ارتباطات قوی‌اند. کسب این‌گونه مهارت‌ها در موفقیت‌های آتی

اجتماعی شدن جریانی است که در آن هنجارها، مهارت‌ها، انگیزه‌ها و طرز تلقی‌ها و رفتارهای فرد شکل می‌گیرد. با توجه به این که زندگی امروزی در خانواده‌های کم‌جمعیت و کم‌فرزند فرصت کافی را برای تعامل، کسب تجربه و مهارت‌های اجتماعی برای کودکان فراهم نمی‌سازد و هم‌سالان و دوستان از مهم‌ترین عوامل اجتماعی شدن کودک به‌شمار می‌آیند، کلاس‌های پیش دبستانی اولین و مؤثرترین فضایی است که کودک بدون حضور پدر و مادر، امکان برقراری

نوآموزان اهمیت اساسی دارد.

پژوهش‌ها حاکی از آن است که حضور کودکان در کلاس‌های پیش‌دبستانی برای ارتقای اجتماعی آنان سودمند است. در این دوره، کودک رعایت حقوق دیگران، نظم و انضباط و... را تمرین می‌کند و می‌آموزد و بین کودک، محیط، توانایی‌ها و رفتار او هماهنگی و تعادل ایجاد می‌شود. این مسئله به معنای تربیت شخصیت کودک است که سبب تعادل رفتار او می‌شود.

رشد مهارت‌های اجتماعی یکی از مؤلفه‌های سلامت روان محسوب می‌شود و ارتقای این مهارت‌ها در کودک می‌تواند به سازگاری مطلوب و بهتر شدن کیفیت زندگی در دوره‌های جدید منجر شود.

در بسیاری از کشورهای جهان، دوره‌ی پیش از دبستان جزء آموزش‌های عمومی به‌شمار می‌آید و به این ترتیب، فرصت مساوی برای آماده‌سازی همه‌ی کودکان جهت ورود به مدرسه فراهم می‌شود و کودکان با شرایط تقریباً یکسان از نظر رفتارهای اجتماعی و کسب دانش و مهارت‌های اولیه به دبستان راه می‌یابند.

اهمیت رشد شخصیت و رفتارهای اجتماعی و اخلاقی در سال‌های اولیه‌ی زندگی نکته‌ای است که همه‌ی صاحب‌نظران بر آن تأکید دارند؛ از این‌رو، در «راهنمای برنامه و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دوره‌ی پیش‌دبستان» مصوب شورای عالی آموزش و پرورش، این مهم در قالب هدف چهارم و با عنوان «پرورش صفات اخلاقی و رفتارهای اجتماعی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی» پیش‌بینی شده است. در زیر، به بخشی از انتظارات این هدف در حوزه‌ی اجتماعی و فردی اشاره می‌شود:

حوزه‌ی اجتماعی: مهربانی با دیگران، احترام گذاشتن به دیگران، رعایت قوانین گروهی، کمک کردن به دیگران، مشارکت‌پذیری در کارها، توانایی ابراز خود

در جمع، رعایت آداب اجتماعی (سلام کردن، تشکر کردن و...)، رعایت حال دیگران در هنگام بازی، امانتداری، حفظ اموال عمومی، آشنایی با مقررات عبور و مرور، آشنایی با مشاغل و احترام گذاردن به آن‌ها آشنایی با نحوه‌ی زندگی مردم (شهرنشینی، چادرنشینی، روستایی) و...

حوزه‌ی فردی: توجه به نظافت و آراستگی، نظم‌پذیری در کارها، راست‌گویی، انجام دادن کارهای شخصی، درست مصرف کردن، افزایش اعتماد به نفس، انتقادپذیری، نظم‌پذیری در کارها...

تولیدگران مواد آموزشی دوره‌ی پیش‌دبستان و مربیان محترم می‌توانند زمینه‌ی تحقق این هدف و انتظارات مربوط به آن را با ایجاد فرصت‌های یادگیری از طریق طراحی و اجرای فعالیت‌های جذاب، با نشاط و مورد علاقه‌ی کودکان مانند بازی، نمایش خلاق، قصه، شعر، بحث و گفت‌وگو، گردش علمی، نقاشی و کار دستی و... فراهم آورند.

توصیه‌هایی برای کمک به رشد اجتماعی کودک
• به کودکان احترام بگذارید و آن‌ها را با الفاظ نامناسب خطاب نکنید.

• بازی‌های نمایشی ترتیب دهید تا کودکان با نقش‌پذیری و تقلید شخصیت‌های مورد علاقه‌ی خود، موقعیت‌های مختلف را تجربه کنند.

• امکان بحث و گفت‌وگو در مورد موضوعات مختلف را فراهم آورید؛ از این طریق، کودکان کمرو نیز به مشارکت در فعالیت ترغیب می‌شوند.

• با طرح پرسش در مورد موضوعات مورد علاقه‌ی کودکان مانند برنامه‌ی کودک و تلویزیون، مسافرت، مکان‌های تفریحی و... فرصت‌هایی برای آنان فراهم کنید تا با پاسخ به این‌گونه سؤالات و یادآوری اتفاقات و موضوعات جالب، فضای شاد و فعال در کلاس ایجاد شود و کودکان به نوعی نظر خود را بیان کنند.

• برای کودکان فرصت‌هایی ایجاد کنید تا وسایل بازی یا کار را بین بچه‌های دیگر توزیع

یا آن‌ها را جمع‌آوری کنند و در جای خود قرار دهند؛ هر روز یک یا دو کودک را، به نوبت مسئول این کار کنید.

• فعالیت‌هایی پیش‌بینی کنید که همه‌ی کودکان بتوانند نقش‌های مؤثری در آن ایفا کنند.

• مسئولیت‌ها را بین کودکان تقسیم کنید. از سپردن برخی کارها به طور دائم به کودکان فعال‌تر پرهیز کنید و از این طریق، امکان توجه به همه‌ی کودکان را به یک نسبت فراهم آورید.

• انتظارات خود را با توانمندی‌های کودک منطبق کنید تا با کسب موفقیت، اعتماد به نفس را در او افزایش دهید.

• در فعالیت‌ها، تا حد امکان از ایجاد رقابت بین دو کودک پرهیز کنید. بکوشید از ایجاد جنبه‌های منفی رقابت کودک با یکدیگر مثل ایجاد حس منفی شکست، استرس و حسادت در فرد بازنده و ایجاد غرور و اضطراب در فرد برنده جلوگیری کنید.

• به منظور پرهیز از جنبه‌های منفی رقابت که بیشتر اشاره کردیم، رفتار کودک را با عملکرد گذشته‌ی خودش مقایسه کنید؛ بدین‌صورت، کودک همیشه احساس پیشرفت و موفقیت می‌کند و انگیزه‌ی بیش‌تری برای یادگیری و مشارکت در فعالیت‌ها خواهد داشت.

منابع

- مراحل رشد کودک، تألیف و تدوین ناصر یوسفی، سنوبر، ۱۳۸۲.
- همه‌ی کودکان تیزهوشند اگر...، نشر دانش ایران، ۱۳۸۶.
- پودمان روان‌شناسی و تعلیم و تربیت، شبکه‌ی آموزش سیما
- آموزش و پرورش در دوره‌ی انتقال، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، ۱۳۸۶.
- راهنمای برنامه و فعالیت‌های آموزش و پرورش پیش از دبستان، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی، انتشارات مدرسه، ۱۳۸۸.

پیش دبستانی در ایران، ژاپن و انگلستان

با نگاهی به مقایسه‌ی مفاهیم و شیوه‌های آموزش علوم تجربی دوره‌ی پیش دبستان

سیده فاطمه نامجوی | کارشناس ارشد پیش از دبستان

اشاره

خوانندگان محترمی که در دوره‌ی آزمایشی با ما همراه بودند، به یاد دارند که در بخش «پژوهش» مجله سعی کردیم که پژوهش‌های مرتبط با پیش‌دبستانی در مراکز پژوهشی کشور، دانشگاه‌ها و نیز پژوهشکده‌های آموزش و پرورش را به‌طور کامل و نیز در حد چکیده معرفی کنیم. آن‌چه در پی می‌آید، چکیده‌ی یک پژوهش دانشجویی برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد است. گفتنی است این پژوهشگر، در ماه‌های اخیر از نتایج یافته‌های خود دفاع کرده است.

مقایسه‌ی مفاهیم و شیوه‌های آموزش علوم تجربی دوره‌ی پیش دبستان در کشورهای ایران، ژاپن و انگلستان

چکیده

این پژوهش کاربردی که تحقیقی نوین در مطالعه‌ی تطبیقی مفاهیم و شیوه‌های آموزشی علوم تجربی دوره‌ی پیش دبستان در کشورهای ایران، ژاپن و انگلستان به شمار می‌رود، پژوهشی است توصیفی، مبتنی بر تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای که با استفاده از روش چهار مرحله‌ای بردی انجام شده و در پی پاسخ‌گویی به سه سؤال زیر است:

۱. در حال حاضر چه مفاهیمی از علوم تجربی در دوره‌ی پیش از دبستان در سه کشور ایران، ژاپن و انگلستان تدریس می‌شود؟
۲. روش‌های آموزش مفاهیم علوم تجربی در کشورهای ایران، ژاپن و انگلستان

در دوره‌ی پیش از دبستان چگونه است؟
۳. چه مفاهیم علمی را در دوره‌ی پیش از دبستان می‌توان آموزش داد؟
برای جمع‌آوری اطلاعات، از روش کتابخانه‌ای به صورت فیش‌برداری استفاده شده است؛ به این صورت که با مراجعه به پایگاه‌های معتبر مطالعاتی در مورد نظام‌های آموزش و پرورش جهان، جست‌وجو در منابع کتابخانه‌ای (کتاب، مقالات، پایان‌نامه و...)، بررسی اسناد و مدارک از طریق اینترنت و همچنین مراجعه به سفارت‌های کشورهای موردنظر در ایران، اطلاعاتی جمع‌آوری شده و سپس مورد مطالعه قرار گرفته و در نهایت، اطلاعات مورد نظر برای پاسخ‌گویی به سؤالات از آن‌ها استخراج شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد مفاهیم علوم تجربی دوره‌ی پیش از دبستان که در سه کشور ایران، ژاپن و انگلستان تدریس می‌شود تا حدود زیادی شبیه به هم‌اند و فقط در برخی موارد، تفاوت‌های جزئی دیده می‌شود.
این مفاهیم را می‌توان در سه دسته‌ی کلی به شرح زیر گنجانند:

الف - مفاهیم طبیعی و زیستی

ب - مفاهیم فیزیکی

پ - مفاهیم بهداشتی و نکات ایمنی.

همان‌طور که گفتیم، مفاهیم علوم تجربی که در دوره‌ی پیش دبستانی در این سه کشور مورد تأکیدند، تقریباً شبیه به هم‌اند، ولی در روش‌های تدریس، که به عنوان وسایلی برای تفهیم مفاهیم و رسیدن به اهداف آموزشی از آن‌ها یاد می‌شود، این شباهت کم‌تر مشاهده می‌شود و کشورهای ژاپن و انگلستان در مقایسه با کشور ایران، از روش‌های تدریسی

که بیش‌تر به آموزش مفاهیم علوم اختصاص دارد و از آن‌ها به عنوان روش‌های تدریس فعال یاد می‌شود، استفاده می‌کنند.
نکته‌ی قابل توجه در زمینه‌ی آموزش مفاهیم علوم تجربی دوره‌ی پیش از دبستان در این سه کشور، این است که آموزش مفاهیم علوم تجربی در کشورهای ژاپن و انگلستان نسبت به کشور ایران، تلفیقی و نیز یکپارچه‌تر است. همچنین، نتایج حاصل از این مطالعه نشان می‌دهد که برای آموزش مفاهیم علمی نمی‌توان سن خاصی را مشخص کرد. تمامی مفاهیم علمی را می‌توان در سنین پیش دبستانی به کودک آموزش داد، به شرط این‌که مطالب آموزشی متناسب با رشد ذهنی و شناختی، رشد زبان و گفتار، رشد اجتماعی و رشد عاطفی یادگیرنده بوده و نیز با نیازها، توانایی‌ها و سطح درک و فهم کودک تناسب داشته باشد؛ به بیانی دیگر، مربی باید با ویژگی‌های رشدی متربی کاملاً آشنا باشد و در تدریس مفاهیم، آن‌ها را مدنظر قرار دهد؛ در غیر این صورت، هم تلاش‌های مربی و هم متربی بهبوده و بی‌نتیجه خواهد بود. پایه‌های فهم مطالب علمی باید در این دوران در کودک شکل گیرد و در مقاطع تحصیلی بعدی کامل و کامل‌تر شود.

کلید واژه‌ها: آموزش و پرورش پیش

از دبستان، علوم تجربی، مفاهیم آموزشی و شیوه‌های آموزشی.

در این پژوهش دکتر فرخنده مفیدی

در مقام استاد راهنما و دکتر یحیی مهاجر در مقام اسناد مشاور حضور داشته‌اند. اصل پژوهش در کتابخانه‌ی دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی (ره) نگهداری می‌شود.

باغ تجربه‌ها

روزهای اول بسیار مهم‌اند؛ چه برنامه‌ای دارید؟

چند نکته برای قرار دادن در برنامه‌های
نخستین روز کلاس آمادگی

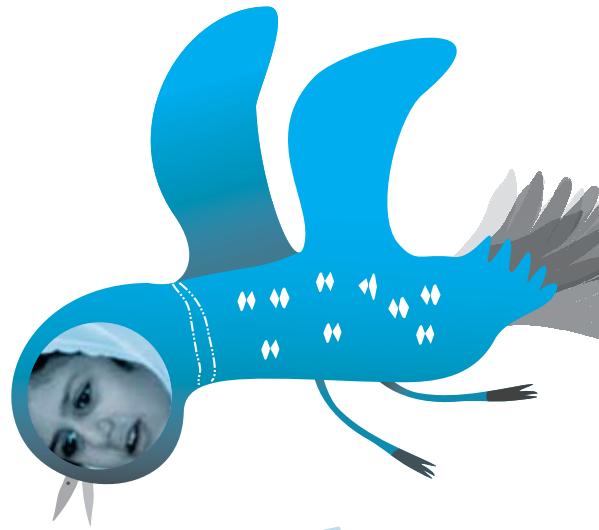
بنفشه یزدی

- جلوی در کلاس از کودکان استقبال و با آنان احوال‌پرسی کنیم.
- کودکان را با فضاها و امکانات موجود در کلاس آشنا کنیم و در مورد آن توضیح دهیم.
- محلی که کودکان می‌توانند کیف و وسایل خود را در آن قرار دهند به کودکان نشان دهیم، اما اصراری بر استفاده از آن نداشته باشیم.
- برای کودکان شعر و سرود بخوانیم و با انجام حرکات ضمن خواندن، توجه کودکان را به خود جلب کنیم.
- فضایی پیش‌بینی کنیم که کودکان دایره‌وار بنشینند. برای آنان سخن بگوییم و برایشان قصه تعریف کنیم.
- در حیاط و فضاهای دیگر مرکز آموزشی با کودکان گردش کرده، توالی، زمین بازی و آب‌خوری را به آنان نشان دهیم و چگونگی استفاده از آن‌ها را بیان کنیم.
- فضای کلاس را از روز قبل آماده و تزیین کنیم.
- برای کودکان هدیه‌ای زیبا (از کارهای دستی خودمان) تهیه و تقدیم کنیم.
- چند بازی گروهی که دارای ریتم باشد، پیش‌بینی کنیم تا کودکان با دست زدن، پا کوبیدن و تحرک، احساس شادی و همکاری با دیگران را تجربه کنند.
- تشویق را فراموش نکنیم.
- روی اجرای قوانین ساده مانند اجازه گرفتن و... پافشاری نکنیم.
- لیخند را فراموش نکنیم. یادمان نرود امروز روز اول است که این غنچه‌های زیبا از دامان باغ خانه و خانواده جدا و به ما سپرده شده‌اند. فضای کلاس را شاد و دل‌چسب کنیم تا از عطر این غنچه‌های زیبا محظوظ شویم.

سه بازی شاد برای کودکان پیش دبستانی

تلفیقی از قصه، بازی، نمایش و نقاشی در کودکان

آذر کتابی | مربی پیش دبستان

اسکی روی آب

روش اجرا

مربی از قبل یک مشمع محکم آبی رنگی را در ابعاد $1/5$ در $2/5$ متر، تعدادی جعبه‌های خالی کفش (تعداد یک جفت) و دو طناب یا بند محکم آماده می‌کند.

سپس برای کودکان تشریح می‌کند که این مشمع مثلاً دریاست و شما قرار است روی این دریا با استفاده از جعبه‌ها روی دریا اسکی بازی کنید

روش درست بازی این است که کودکان طناب‌هایی را که در دست دارند، محکم بگیرند و با کفش‌های اسکی، روی آب دریاچه به خوبی حرکت کنند؛ بدون این که بندها از دستشان خارج شود یا کفش‌ها از پایشان بیرون بیاید، باید تا شماره‌ی ده به اسکله برسند. مربی از هر کودک می‌خواهد تا پاهایش را داخل جعبه‌ها بگذارد و یک سر دو طناب را در دست راست و دیگری را در دست چپ بگیرد. مربی هم سر دیگر طناب‌ها را در دست‌ها می‌گیرد و نقش قایقی را که اسکی‌باز را روی دریاچه می‌کشد، بازی می‌کند.

نکته ۱: اگر امکان فراهم کردن جعبه‌های خالی کفش

تا سه یا چهار جفت فراهم باشد، می‌توان با کمک بچه‌ها تعداد بازیکنان را به سه یا چهار نفر رسانید.

نکته ۲: می‌توان بعد از اتمام بازی، از کودکان خواست تا تجربه‌ی اسکی روی دریاچه را نقاشی کنند.

غواص‌ها و کوسه‌ها

روش اجرا

روی مشمع آبی تهیه شده (در بازی اسکی روی آب)، بازی دیگری نیز می‌توان انجام داد که بازی «غواص‌ها و کوسه‌ماهی» است. در این بازی، کودکان دور تادور دریا (سفره‌ی آبی) می‌نشینند و در نقش غواص‌هایی ظاهر می‌شوند که قرار است ته دریا بروند و از زیر آب، صدف‌های پر از مروارید را بیرون بیاورند.

اما ناگهان سر و کله‌ی کوسه‌ای گرسنه پیدا می‌شود. قبل از حمله‌ی کوسه به غواص‌ها، با اعلام برج نگهبانی دریا، غواص‌ها باید به موقع از دریا بیرون بیایند و گرنه طعمه‌ی کوسه می‌شوند. بعد از طرح داستان و این که کودکان چه باید بکنند، بازی شروع می‌شود:

دریا کاملاً امن و امان است. غواص‌ها می‌توانند توی آب بپرند. چند دقیقه‌ای که کودکان در دریا شنا کرده، حس لازم را دریافت کردند، مربی در نقش کوسه‌ماهی ظاهر می‌شود و غواص‌ها را دنبال می‌کند. غواص‌ها باید به سرعت هر چه تمام‌تر و شناکنان

خودشان را به ساحل

برسانند و گرنه

کوسه آن‌ها

رامی‌گیرد و

در خانه‌ی

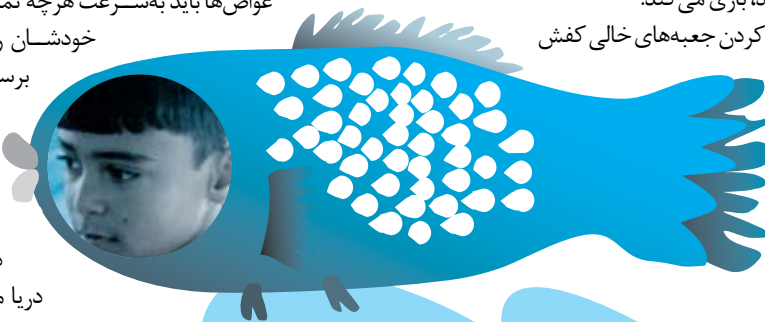
خودش

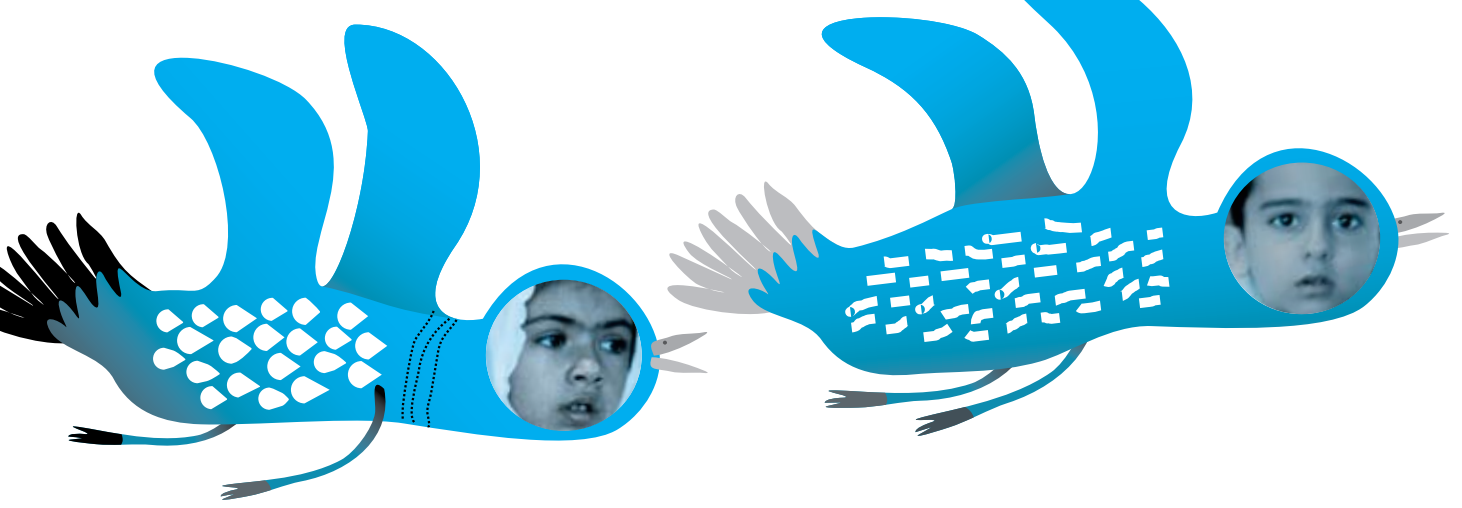
در گوشه‌ای از

دریا می‌نشاند تا با

بچه‌هایش بازی

کنند.

هر گروه، دانه‌هایی را که دوست داشت بخورد، جدا می‌کرد و بقیه را هم در دسته‌هایی جداگانه می‌چید. آن وقت، هر گروه دانه‌هایی را که برای دیگر گروه‌ها مناسب بود به آن گروه می‌داد. با این کار، همه خوشحال و راضی بودند.»

– مربی ابتدا دانه‌ها را به صورت مخلوط روی سطح نسبتاً بزرگی می‌پاشد و بعد، از پرنده‌ها می‌خواهد تا با حرکات نمایشی-مثلاً پرواز کرده توی دشت بنشینند و شروع به جمع‌آوری دانه‌ها کنند. آن‌ها می‌توانند به اندازه‌ی دو مشت خود دانه جمع کنند.

در مرحله‌ی بعد، مربی بچه‌ها را به چهار گروه تقسیم می‌کند و به هر گروه، اسم یک پرنده را می‌دهد؛ مثلاً گروه برنج‌خوار و...

نکته: بهتر است ابتدا مربی بازی را به شکل یک مسئله طرح کند تا شاید کودکان خود به راه حل مناسبی دست یابند؛ مثلاً هر کودک دانه‌هایش را-اگر می‌تواند بشمرد-مقابل خود بچیند تا ببیند چه قدر دانه جمع کرده است و چه قدر از آن‌ها را می‌تواند بخورد. بعد اگر کودکان به مشکل تعداد برخوردند، مربی از آنان (پرنده‌ها) بخواهد تا فکری برای حل مسئله بکنند.

نکته‌های مهم

– فضای پرهیجانی را در این بازی-نمایش ایجاد کنید.
 – هنگام گرفتن غواص‌ها آهسته عمل کنید تا اکثر کودکان بتوانند به موقع فرار کنند.
 – کودکان بعد از چند دور بازی علاقه نشان می‌دهند که گیر کوسه بیفتند؛ پس، در هر دور حداقل یک کوسه را شکار کنید.
 – اما نه لزوماً کندترین کودک، بعضی وقت‌ها بهتر است کودکانی را که تندتر عمل می‌کنند، شکار کنید.
 – می‌شود در انتها از کودکان خواست تا با ترندهایی کوسه‌ماهی را گول بزنند و غواص‌های گیر افتاده را نجات دهند.

پرنده‌های حبوبات‌خوار

روش اجرا

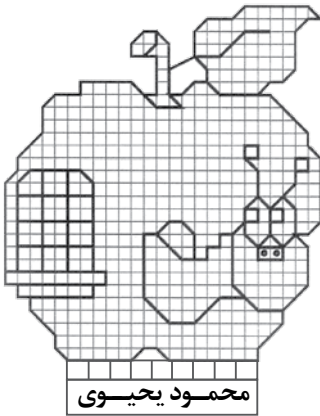
مربی از قبیل مقداری عدس، نخود، گندم و برنج یا هر نوع حبوبات در دسترس، تهیه می‌کند و با طرح داستانی، ماجرای بازی را این گونه برای کودکان شرح می‌دهد:

«پرنده‌های دانه‌خواری بودند که دانه‌ی حبوبات و غلات را خیلی دوست داشتند. همه‌ی این پرنده‌ها تمام این دانه‌ها را توی یک دشت بزرگ و زیبا پیدا کردند. هر پرنده‌ای نشست و تا آن جا که می‌توانست دانه جمع کرد تا به آشیانه‌اش برسد و هم مقداری بخورد و هم برای روز میاداد ذخیره کند.

بعد همگی پر زدند و رفتند تا به آشیانه‌هایشان رسیدند. گروهی فقط می‌توانستند عدس بخورند، گروهی دیگر فقط نخود و... اما وقتی پرنده‌های عدس‌خوار، نخودخوار، برنج‌خوار و گندم‌خوار با هم جمع شدند، زیاد راضی نبودند؛ زیرا آن‌هایی که نخودخوار بودند بیش‌تر عدس جمع کرده بودند، آن‌هایی که برنج‌خوار بودند اصلاً برنج پیدا نکرده بودند و...

پس، فکرهایشان را روی هم گذاشتند و به نتیجه‌ی جالبی رسیدند:

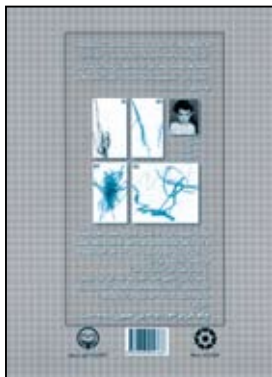
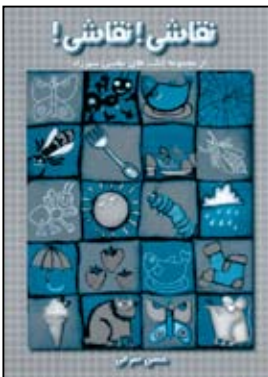
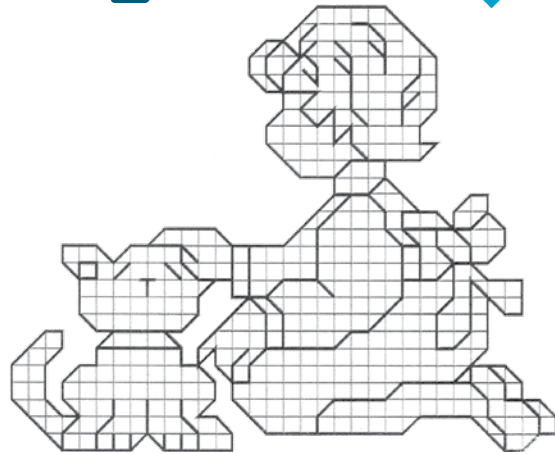
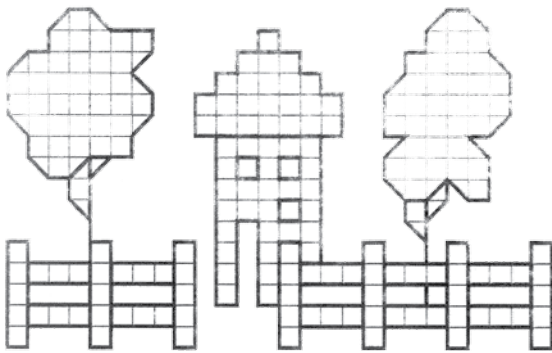

محمود یحیوی

اطلاع‌رسانی

بچه‌ها، نقاشی! بچه‌ها، کاردستی!

● **پدیدآورنده:** حسن شرفی

● **ناشر:** سنبله، مشهد

● **نوبت چاپ:** اول ۱۳۸۷، مصور و رنگی

گروه‌های سنی الف، ب و پ علائق خاص خود را دارند. علاقه به فعالیت‌هایی نظیر نقاشی، تجربه‌ی پرارزشی برای کودکان گروه‌های پایین‌تر است. با فرصت دادن به کودکان پیش‌دبستانی، آنان به راحتی می‌توانند عواطف و تجربیات خود را در قالب نقاشی به خانواده و محیط انعکاس دهند. به تدریج این نزدیکی به صحنه‌ی هنر و ابراز علائق، اطلاعات و ویژه‌ای به کودک، والدین و مربیان می‌دهد.

چون کودکان کوچک از کشیدن اشیاء به صورت تنها لذت می‌برند، در کتاب «نقاشی، نقاشی» فعالیت‌هایی پیش‌بینی شده است تا کودک بتواند در چهارخانه‌ها، طرح‌های ساده‌ای از خانه یا حیوانات بکشد یا طرح ناقصی را کامل کند یا شبیه عکس موجود در آن را بکشد.

حسن شرفی در کتاب «بچه‌ها، نقاشی! کاردستی» کتاب پیش‌رفته‌تری نسبت به کتاب قبل تهیه کرده و به مهارت‌های رنگ کردن چهارخانه‌ها، شناخت رنگ‌ها و هماهنگی دست و چشم کودکان پرداخته است.

ترنم خاطره (گزیده‌ی خاطرات مریبان پیش دبستانی)

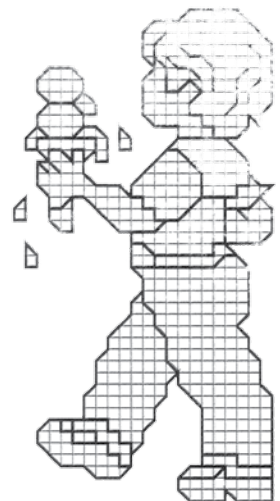
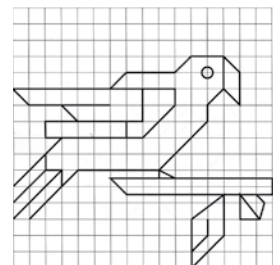
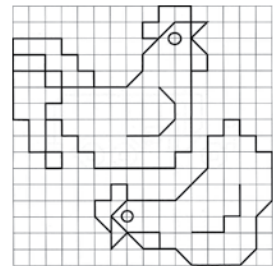
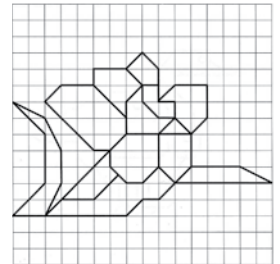
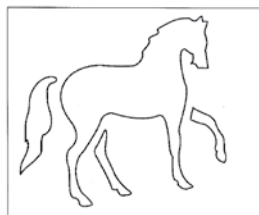
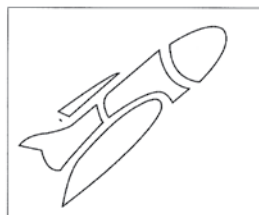
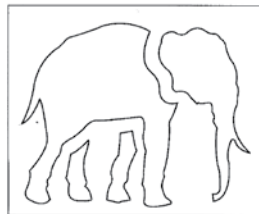
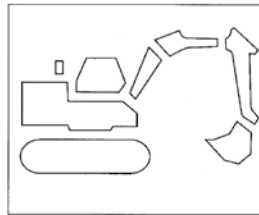
- تهیه و گردآوری: شهلا یزدان‌فر
- نوبت چاپ: اول، خرداد ۱۳۸۸، شرکت تعاونی چاپ گنجینه، زیر نظر سازمان آموزش و پرورش استان فارس، ویرایش: مجید بذرافکن، ۵۹ صفحه، ۱۰۰۰ نسخه.

خاطرات و تجربه‌های بارز مریبان آموزش پیش دبستانی در صورت گردآوری و تدوین، برای علاقه‌مندان، مجموعه‌ای گران قدر می‌شود که می‌تواند در بهره‌رساندن به مریبی و نوآموز مشعل پیش‌رو باشد. «ترنم خاطره» نیز به همین دلیل گزیده‌ای از خاطرات مریبان پیش دبستانی سازمان آموزش و پرورش استان فارس است که با توجه به آموزه‌های قرآن کریم در کلاس‌ها اتفاق افتاده و سپس جمع‌آوری و منتشر شده است.

در ادامه و برای معرفی برخی خاطرات به یادماندنی و مفید، شما را به مطالعه‌ی یکی از این خاطرات که نوشته‌ی **زهرا مروتی** از ناحیه‌ی ۳ شیراز است، دعوت می‌کنیم:

راه راست

برای آموزش «هدنا الصراط المستقیم» یک بازی آموزشی را طراحی کردم. دو ردیف صندلی چیدم که ردیف اول به صورت کج و نامرتب بود و ردیف دوم به صورت بسیار مستقیم. دو گروه از بچه‌ها را در ابتدای صندلی‌ها قرار دادم و به هر کدام یک بادکنک دادم که از بین این صندلی‌ها عبور دهند. جالب این بود که نوآموزانی که در ردیف صندلی‌های یکدست بودند، راحت‌تر توانستند بادکنک را به مقصد برسانند، ولی نوآموزانی که در سمت دیگر، یعنی صندلی‌های کج و نامرتب بودند، با چند بار خطا، به سختی این کار را انجام دادند. با این بازی توانستم در کی کودکانه از این آیه برای بچه‌ها به وجود آوردم. در پایان کار، یکی از بچه‌ها گفت: «خانم حالا فهمیدم که راه راست خیلی خوبه و خدا تو کتاب چشمه‌ی نور هم به ما یاد داده که چگونه راه راست را انتخاب کنیم تا بهشت مال ما باشد.»

رویکرد برنامه‌ی درسی زبان‌آموزی در مناطق دو زبانه

مونا بافته

فریده عصاره

اشاره

رویکرد یک فتح باب در برنامه‌ی درسی است. رویکرد دیدگاه و نوع نگاهی است که از بنیان‌های فکری متأثر می‌شود. در زبان‌آموزی معمولاً بنیان‌های فکری در حوزه‌ی روان‌شناسی و زبان‌شناسی است. براین‌د این دو حوزه، تعیین‌کننده‌ی رویکرد در برنامه‌ی درسی است. رویکرد باعث می‌شود که برنامه‌ریز بتواند سمت‌وسوی همه‌ی مؤلفه‌های برنامه را مشخص کند.

رویکرد برنامه‌ی درسی زبان‌آموزی برای کودکان پیش‌دبستان در مناطق دو زبانه تلفیقی از چند رویکرد مطرح در آموزش زبان دوم است؛ یعنی، تلفیقی از رویکردهای ارتباطی، درک - بنیاد، شفاهی - موقعیتی، عاطفی - انسانی است که در این برنامه تأکید بیش‌تر بر رویکرد ارتباطی است.

منظور از رویکرد شفاهی - موقعیتی این است که فعالیت‌های آموزشی در قالب بافت‌ها و موقعیت‌های اجتماعی طراحی و تولید می‌شود؛ برای مثال، موقعیت‌هایی از قبیل بازار، مدرسه، مزرعه و... به شکل گفتاری و شفاهی زبان در آموزش مدنظر است نه به شکل نوشتاری آن. در رویکرد عاطفی - انسانی نیز بُعد احترام‌گذاری به شخصیت کودکان و توجه به احساسات و عواطف آن‌ها پررنگ است. در زیر، به معرفی مختصر دو تا از رویکردهای مهم می‌پردازیم.

در پیش‌شماره‌های مجله، در سال گذشته، درباره‌ی هدف شماره‌ی ۹ برنامه‌ی درسی پیش‌دبستان، مصوب شورای عالی که مربوط به زبان‌آموزی کودکان مناطق فارسی‌زبان است، بحث شد. در آن‌جا به رشد، تقویت و توسعه‌ی زبان‌آموزی کودکان در سه مقوله‌ی گوش دادن، گفت‌وگو کردن و خلاقیت زبانی، اشاره و راهکارهایی نیز ارائه شد. از آن‌جا که ویژگی برنامه‌ی درسی و راه و روش‌های آموزشی برای دو مخاطب مناطق دو زبانه و فارسی‌زبان تفاوت‌هایی دارد، در چند شماره‌ی پیاپی مجله در سال جاری برآنیم که بر برنامه‌های درسی زبان‌آموزی کودکان مناطق دو زبانه متمرکز شویم.

در هر شماره به برخی از مؤلفه‌های برنامه‌ی درسی زبان‌آموزی در مناطق دو زبانه پرداخته می‌شود. در مقاله‌ی حاضر، رویکرد برنامه به همراه راهکارهایی برای تولیدگران محتوای آموزشی و مربیان محترم آن مناطق، تقدیم می‌شود.

**درک شنیداری پیش شرط مهارت
سخن گفتن، خواندن و نوشتن است**

رویکرد ارتباطی

رویکرد ارتباطی، مهم‌ترین رویکرد در برنامه‌ی زبان‌آموزی است؛ زیرا هدف این رویکرد، ایجاد توانایی برقراری ارتباط و انتقال مفاهیم و پیام‌ها بین ارسال‌کننده‌ی پیام و گیرنده‌ی آن است. بدیهی است که ارتباط، یک فعالیت دوسویه بین گوینده و شنونده است؛ بنابراین، زبان‌آموز باید بتواند از دانش زبان فارسی برای برقراری ارتباط با گویشور مربوط استفاده کند. در این ارتباط، کودکان باید فعال باشند و بتوانند در شرایط واقعی و طبیعی درباره‌ی موضوعات واقعی و ملموس زندگی به تعامل بپردازند؛ نظریه‌پردازان این رویکرد معتقدند که دانستن ساختارها، واژه‌ها و عبارات‌های یک زبان، به تنهایی، نشانه‌ی دانستن یک زبان نیست. اگرچه عدم آگاهی از کاربرد صحیح آن‌ها ضعفی بزرگ است ولی دانستن صرف آن‌ها کافی نیست؛ بنابراین، این رویکرد نه تنها به آموزش توانایی زبانی توجه دارد بلکه به گسترش توانایی ارتباط در افراد نیز تأکید دارد. در این رویکرد، چهار مهارت زبانی مدنظر است ولی در پیش‌دبستان، مربی همانند یک راهنما و هدایت‌کننده، کودکان را برای رسیدن به توانایی ارتباطی و زبانی در دو حوزه‌ی گوش دادن و گفتن هدایت می‌کند.

در این رویکرد، تصحیح مو به موی خطاهای زبان‌آموزان درست نیست. براین اساس، مربی از خطاهای زبانی که کودکان در گفتار خود تولید می‌کنند، چشم‌پوشی و آن‌ها را به شکل غیرمستقیم تصحیح می‌کند؛ به طور کلی، هدف نهایی این رویکرد، ایجاد توانایی برای برقراری تعاملات اجتماعی در زبان‌آموزان است.

رویکرد درک بنیاد

در این رویکرد، تأکید اصلی بر درک شنیداری زبان است. این دیدگاه معتقد است که درک شنیداری پیش‌شرط مهارت سخن گفتن، خواندن و نوشتن است؛ به عبارت دیگر، همان‌گونه که کودکان زبان مادری را با گوش دادن و به کمک چشم از افراد دور و اطراف خود فرا می‌گیرند، یادگیری زبان با گوش دادن به مکالمات زبان شروع می‌شود و کم‌کم به تولید منتهی می‌شود؛ به همین منظور، در راهنمای درسی این برنامه برای کودکانی که با زبان فارسی آشنایی کم‌تری دارند، دوره‌ای به نام «سکوت» در نظر گرفته شده است. در این رویکرد، زبان‌آموزان تنها زمانی که مطمئن باشند از هر لحاظ قادر به کاربرد صحیح جنبه‌های مختلف زبان از جمله تلفظ نسبتاً صحیح، ساختارهای دستوری، واژگان مناسب و... اند، شروع به تکلم زبان دوم می‌کنند.

این رویکرد نیز خطاهای گفتاری کودکان را قسمتی از فرایند یادگیری قلمداد می‌کند و تصحیح پیاپی و بی‌رویه‌ی آن‌ها توسط مربی را درست نمی‌داند. در طراحی فعالیت‌های یادگیری، مطالب درسی از ساده به پیچیده، تنظیم می‌شود. در ضمن، موقعیت‌های متفاوت یکی دیگر از اصول این رویکرد است. مربیان با کمک انواع گفت‌وگو و موقعیت‌های متفاوت به آموزش زبان می‌پردازند.

راهکارهای عملی در تهیه‌ی فعالیت‌ها و اجرای آن‌ها

براساس رویکردهای مورد نظر در برنامه، راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

۱. فعالیت‌های انتخابی برگرفته از موقعیت‌های رایج در جامعه باشد؛ برای مثال، بافت زبانی فعالیت‌ها، موقعیت‌هایی از قبیل خیابان، پارک، مسجد و... که کودکان پیوسته با آن‌ها در ارتباط‌اند.
۲. موضوعات انتخابی مناسب با علائق، سن، توان شناختی و نیاز کودکان باشد؛ یعنی، موضوعاتی انتخاب شود که بر گرفته از زندگی روزمره‌ی کودکان باشد. موضوعات ناآشنا و نامأنوس کمکی به آموزش کودکان نمی‌کند.
۳. در محتوای تولیدی، از زبان طبیعی و رایج در تعاملات گویشوران فارسی زبان استفاده شود. آموزش عناصر زبانی کم‌کاربرد در آموزش زبان، کارآمد نیست.
۴. بکوشید در تهیه‌ی محتوا و انتخاب روش آموزش آن، از حضور تمام کودکان در آموزش استفاده کنید؛ به عبارت دیگر، فرصت‌هایی فراهم آورید که کودکان در فرایند یادگیری مشارکت کنند و بین آن‌ها تعامل زبانی برقرار شود؛ زیرا زبان همیشه در تعاملات یادگرفته می‌شود.
۵. در فعالیت‌های اولیه، در آغاز سال، بیش‌تر از رویکرد درک بنیاد استفاده کنید.
۶. از تعاملات و فعالیت‌های گروهی برای افزایش توانایی صحبت کردن استفاده کنید. بسستر فراگیری زبان جایی جز تعاملات زبانی نیست؛ بنابراین، مربیان باید پیوسته به ایجاد محیطی مناسب برای گفت‌وگوهای کلاسی بپردازند.
۷. مطالب جدید را به وسیله‌ی تمرین و تکرار در بافت‌ها و موقعیت‌های مختلف در کودکان خود درونی کنید.
۸. کودکان را در فرایند یادگیری مشارکت دهید.
۹. خطاهای گفتاری کودکان جزئی از فرایند یادگیری طبیعی‌اند؛ زیرا در روند یادگیری، خطاها نشانی از پیشرفت زبان‌آموز است؛ پس، نیازی نیست که مربیان به تصحیح پیاپی خطاهای کودکان هنگام تکلم به زبان فارسی بپردازند.
۱۰. انگیزه‌ی زبان‌آموزان را در زبان‌آموزی تقویت کنید؛ زیرا انگیزه عامل مهمی در هر آموزش است.

منابع

۱. برنامه‌ی درسی زبان‌آموزی کودکان پیش‌دبستانی در مناطق دو زبانه، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، مصوب ۱۳۸۷/۸/۵ شورای عالی آموزش و پرورش.
2. kyriacou, Chris, 1991, essential teaching skills. Published by Basil Blackwell Ltd.

آموزش مهارت‌های زندگی به کودکان پیش‌دبستانی

مریم حسین‌زاده

اشاره

مهارت‌های زندگی، از جمله عبارات‌های ذهن‌آشنایی است که امروزه یکی از دغدغه‌های مهم بشریت به‌شمار می‌رود؛ به همین دلیل، گروه‌ها و افراد گوناگون بر آن شده‌اند تا به آموزش آن بپردازند و کاربرد این مهارت‌ها را در سطح جامعه به فرهنگی متداول و معمول مبدل سازند. این در حالی است که نشانه‌ها و ویژگی‌های خاصی از مهارت‌های زندگی در کودکان دیده می‌شوند. آشنایی با این ویژگی‌ها و تلاش برای شناسایی آن‌ها، علاوه بر آن‌که موجب تعمیق این صفات در کودکان می‌شود، در ایجاد و گسترش آن در بزرگسالان نیز مؤثر است. در این مقاله، به تعدادی از این نشانه‌ها اشاره شده است.

زندگی امروز به لحاظ وسعت و پیچیدگی تحولات، با چالش‌های فراوانی همراه است. هر یک از چالش‌ها، بر چگونگی زندگی افراد و رفتارهای اجتماعی و فردی آن‌ها تأثیر می‌گذارد؛ از این‌رو انسان نیازمند برنامه‌ریزی خاصی است که او را برای غلبه بر تنش‌ها و مشکلات آماده کند.

مهارت‌های زندگی، توانایی‌های شناختی، عاطفی و عملی است که موجب احساس شادکامی و موفقیت در زندگی می‌شود و لذا از ابزارهای مهم در توانمندسازی افراد برای مقابله با بحران‌های زندگی محسوب می‌شود. این مهارت‌ها عبارت‌اند از مجموعه‌ای از توانایی‌ها که زمینه‌ی سازگاری و رفتار مثبت و مفید را فراهم می‌آورند و فرد را قادر می‌سازند که مسئولیت نقش‌های اجتماعی خود را بپذیرد و بدون لطمه زدن به خود و دیگران، با خواسته‌ها، انتظارات و مشکلات روزانه به‌ویژه در روابط بین‌فردی، به شکل مؤثری برخورد کند. هم‌چنین، مهارت‌های زندگی شخص را قادر می‌سازند تا دانش، نگرش و ارزش‌های وجودی خود را به توانایی‌های واقعی و عینی تبدیل کند و بتواند از این توانایی‌ها در استفاده‌ی صحیح‌تر نیروهای خود بهره‌گیرد و زندگی مثبت و شادابی را برای خود فراهم سازد (کیامنش، ۱۳۸۴).

به سبب ارزشمندی و تأثیر فراوان مهارت‌های زندگی، برنامه‌ریزانی از سراسر جهان، برای آموزش این مهارت‌ها به افراد، دست به کار شده‌اند. این آموزش در جوامع گوناگون از سنین متفاوتی آغاز می‌شود و به همین علت، نوع آموزش در آن‌ها متفاوت است. اما در تمام موارد، به مهارت‌هایی مانند آن‌چه در ادامه آمده است، توجه بیش‌تری می‌شود: چگونگی رویارویی با مسائلی مانند کیستی انسان، ارزش‌های شخصی و خانوادگی و اجتماعی، توانایی برقراری ارتباط با دیگران، شناخت حقوق و مسئولیت‌ها، تعیین هدف‌ها و هدفمند بودن، تصمیم‌گیری مناسب، پرهیز از خشونت، و سلامت فردی و اجتماعی.

مهارت‌های زندگی، توانایی‌های شناختی، عاطفی و عملی است که موجب احساس شادکامی و موفقیت در زندگی می‌شود و لذا از ابزارهای مهم در توانمندسازی افراد برای مقابله با بحران‌های زندگی محسوب می‌شود

این در حالی است که کودکان به‌ویژه در سنین پایین، دارای نوعی ویژگی‌های رفتاری‌اند که با مهارت‌های زندگی ارتباط مستقیم دارند؛ به‌طوری‌که می‌توان بسیاری از اصول مربوط به این مهارت‌ها را در رفتار و ارتباطات آن‌ها با دنیای اطراف احساس کرد. توجه به این حالات توسط مربیان و والدین، موجب می‌شود آنان در برنامه‌ریزی خود در خصوص آموزش مهارت‌های زندگی به کودکان، به منبع مهم و تأثیرگذار در این زمینه - که همان وجود کودکان و دانسته‌های طبیعی یا ذاتی آنان است - توجه ویژه داشته باشند.

از جمله‌ی این رفتارها، «توانایی نه گفتن» است. یکی از اساسی‌ترین موارد در روابط میان فردی، توانایی نپذیرفتن تمام خواسته‌ها و انتظارات دیگران است. رعایت این اصل به شرایط خاصی نیازمند است؛ از جمله آن‌که فرد در مورد توانایی‌های خود و انتظارات دیگران شناخت لازم را داشته باشد. اما ملاحظه می‌شود که کودکان در برخورد با آن‌چه

مطابق با خواست، نظر و یا تمایل آن‌ها نیست، مقاومت می‌کنند و آن را نمی‌پذیرند. تا کنون روال معمول آموزش، بنا بر دلایل گوناگون، به این ترتیب بوده که مربی یا بزرگ‌سالی که با کودک در ارتباط است، تلاش می‌کند کودک را از نپذیرفتن، به هر شکلی که ممکن است، باز دارد. سپس در زمانی که فرد توانایی نه گفتن را از دست می‌دهد و مخاطرات دیگری در اطراف او ظاهر می‌شوند که زندگی وی را تهدید می‌کنند، نوبت به آموزش مهارت‌های زندگی می‌رسد و در آن، سعی بر این است که مهارت از دست‌رفته بازگردانده شود. بدیهی است، در صورتی که افراد به این رفتار کودک به چشم یک مهارت و توانایی ویژه نگاه کنند، می‌توانند به‌جای تلاش برای حذف آن، بکوشند شرایط استفاده از این رفتار را به کودکان آموزش دهند.

از دیگر ویژگی‌های رفتاری در کودکان، تلاش آنان برای تقویت اتکا به خود است. این اتکا هم به لحاظ جسمی و هم از نظر روانی، به‌طور طبیعی در کودکان اتفاق می‌افتد و والدین و مربیان می‌توانند در هر لحظه و هر روز، شاهد این رشد در کودکان باشند. تقلای افراد برای داشتن حرکتی رو به جلو، از جمله صفاتی است که در هدفمند کردن زندگی قابل توجه است. هر چند این رفتار نیز در کودکان به‌صورت طبیعی شکل می‌گیرد و ظاهر می‌شود، اما ناآگاهی و توجه نکردن به آن، موجب می‌شود که بزرگسالان ناخودآگاه مانع استقلال کودک شوند. معمولاً ممانعت بزرگسالان در این زمینه، به‌علت آن است که وقتی قرار باشد با تلاش کودک برای به استقلال رسیدن و اتکا داشتن به خود همراهی شود، در این صورت آنان (بزرگسالان) مجبورند درگیری و زحمت بیش‌تری را متقبل شوند؛ بنابراین، بر اساس یک باور دیرینه ترجیح می‌دهند، مانع از انجام چنین فعالیت‌هایی توسط کودک شوند و صبر کنند تا زمان انجام هر کاری با آمادگی کامل کودک از نظر رشدی فرا برسد. در این رابطه می‌توان به غذا خوردن، راه رفتن، سخن گفتن و مواردی از این قبیل اشاره کرد.

از دیگر موارد در رابطه با زندگی هدفمند، شناسایی علاقه‌مندی‌ها و نیز آگاهی از حقوق خود و دیگران است. کودکان به‌طور شگفت‌انگیزی همواره در تلاش‌اند تا علاقه‌مندی‌های خود را کشف کنند. به هر آن‌چه در اطرافشان است، توجه می‌کنند، آن‌ها را دست‌کاری و تجربه می‌کنند و بالاخره، برای آن‌چه مورد علاقه‌شان است، مدت‌ها وقت صرف می‌کنند. بهترین برداشت از چنین رفتارهایی که متناسب با سن کودکان و سطح درک آنان است، تلاش برای شناسایی علاقه‌مندی‌ها و ایجاد فرصت‌هایی برای بودن با آن‌هاست. بدیهی است، این نکته تا حدودی رهنمون کسب آگاهی از حقوق خود نیز است.

کودکان از خوردن، خوابیدن و بازی کردن لذت می‌برند. این اعمال علاوه بر آن‌که مورد علاقه‌ی آنان است، بخشی از حقوق کودکان نیز به‌شمار می‌رود. آن‌ها به‌طور طبیعی وقتی به غذا احتیاج دارند، آن

را اعلام و درخواست می‌کنند. وقتی خسته باشند، به خواب می‌روند و برای بازی کردن، از به کارگیری هر وسیله‌ای هر چند ساده، دریغ نمی‌کنند. این‌ها برای بزرگسالان می‌تواند تداعی‌گر شناخت حقوق و تلاش برای حفظ آن باشد. هم‌چنین، موجب می‌شود به حقوق کودک احترام گذاشته شود. چنان‌چه حضرت رسول اکرم (ص) نیز در کلام گهربار خود به این نکته اشاره کرده‌اند که کودک باید در هفت سال اول سروری کند.

در ارتباطات میان‌فردی، ایجاد ارتباط چهره‌به‌چهره و چشم‌در‌چشم، از جمله نکات مهمی است که موجب برقراری ارتباط صحیح و صمیمی‌تر بین افراد می‌شود. کودکان خردسال از این مهارت به شایستگی بهره‌مندند. این رفتار در کودکان زیر دو سال، به‌ویژه زمانی که هنوز پای تربیت و آموزش بزرگسالان به‌طور جدی وارد نشده‌اند، بیش‌تر دیده می‌شود. وقتی با کودک صحبت می‌شود یا کودک مخاطب قرار می‌گیرد، او به صورت و چشمان طرف مقابل خود نگاه می‌کند. البته این در شرایطی است که مشغول کاری نباشد که توجه او را کاملاً به خود اختصاص داده است.

هم‌چنین، از دیگر رفتارهای مثبت کودک در ارتباطات میان‌فردی آن است که او هرگز کینه‌توز نیست. به راحتی و با گذشت زمان اندکی، هر آن‌چه که او را آزرده است، فراموش می‌کند یا به عبارتی نادیده می‌گیرد. گذشته از این نکته که روان‌شناسان معتقدند تمام اتفاقاتی که در زندگی کودک روی می‌دهد، بر ذهن و روان او تأثیر می‌گذارد، باید پذیرفت که کودک به لحاظ آن‌که در زمان حال زندگی می‌کند، از آن‌چه در گذشته (هر چند نه چندان دور) برایش پیش آمده است، می‌گذرد و آن را کنار می‌گذارد. زندگی در زمان حال و لذت بردن از اکنون، مهارت بارز زنی است که از نتایج داشتن زندگی شاد و پر تلاش است.

کودکان مگر با اصرار بزرگ‌ترها، نگران چیزی نمی‌شوند. برای آن‌ها همین اهمیت دارد که می‌توانند در حال حاضر با وسیله‌ای و یا با یک دوست بازی کنند یا...؛ بنابراین، هنگامی که مربی یا والدین تلاش می‌کنند به او بفهمانند، اگر غذایی را نخورد یا دندان‌ش را مسواک نزند و مواردی مانند این، فلان عاقبت بد در انتظار او خواهد بود، با این کار در واقع قدم‌های اولیه را برای داشتن زندگی پر اضطراب فراهم می‌کنند؛ هر چند که در بسیاری موارد کودکان توجه چندانی به این تهدیدها ندارند و غالباً فقط برای رهایی از دست بزرگ‌سالی که اصرار به انجام کاری دارد، تن به آن می‌دهند. از این نکته می‌توان نتیجه گرفت، آگاه‌سازی کودکان از

آن‌چه در آینده منتظر آن‌هاست، به فن و رمز خاصی احتیاج دارد که در این رابطه نیز الگوبرداری از دنیای کودک می‌تواند اثر مثبتی داشته باشد. از جمله آن‌که کودکان شادی، بازی، آرامش و مهربانی را می‌پسندند و در چنین شرایطی، رفتارهای شایسته‌ای دارند؛ بنابراین، بهتر است پیامد انجام یک کار، رسیدن بیش‌تر به چنین فضایی باشد؛ برای مثال، «اگر غذایی را بخورد، در این صورت سالم و شاد می‌ماند». تصور این نتیجه از انجام یک کار برای کودک، خوشایندتر از تصور جلوگیری از وقوع یک فاجعه است و لذا بیش‌تر او را به انجام کاری ترغیب می‌کند.

زندگی با کودک، به سادگی نمایانگر ویژگی‌های زندگی اجتماعی و ضروریات آن است. کودک برای زندگی کردن و سالم ماندن، به اطرافیان نیازمند است. او در ازای کمکی که از آنان دریافت می‌کند، لبخند و شیرینی وجودش را به آنان هدیه می‌دهد؛ به طوری که دیگر بزرگ‌ترها هم نمی‌توانند بدون حضور او زندگی کنند. کودک می‌تواند حتی زمانی که توانایی لازم برای سخن گفتن را به‌دست نیاورده است، با اطرافیانش ارتباط برقرار کند. او بی‌اغراق یکی از استادان استفاده از زبان بدن است و می‌تواند خواسته‌هایش را به انحای گوناگون بیان کند و هرگز در این راه از غیرمستقیم‌گویی یا در لفافه سخن گفتن استفاده نمی‌کند.

برای دوست داشتن دیگران شرط نمی‌گذارد و به صورت تمام کسانی که وجودشان مثبت است و به او سر تکان می‌دهند، لبخند می‌زند؛ به همین سادگی هم در مواجهه با افراد و شرایطی که احساس ناامنی کند، احساسش را به هر شکلی بیان می‌کند. توجه به این ظرافت‌ها در رفتار و اعمال کودکان، که خویشاوندی بی‌واسطه‌ای با مهارت‌های زندگی دارد، خود می‌تواند به‌عنوان بهترین منبع آموزشی، مورد استفاده‌ی برنامه‌ریزان، مربیان و والدین قرار بگیرد. از سوی دیگر، تلاش برای حفظ و رشد چنین صفاتی در کودکان می‌تواند یادآور این مهارت‌ها برای بزرگسالان نیز باشد.

منابع

۱. گروه نویسندگان، کتاب جامع بهداشت عمومی (الله‌میرزایی)، آموزش بهداشت و ارتقای سلامت، سازمان بهزیستی کشور، تهران، ۱۳۸۴ (www.elib-hbi.ir).
۲. یاسینی، زهراسادات؛ راهنمای آموزش مهارت‌های زندگی، گروه آموزش و پرورش راهنمایی تحصیلی، تهران، اداره‌ی آموزش و پرورش شهر تهران، ۱۳۸۳.
۳. محمدخانی، پروانه؛ مهارت‌های زندگی، سازمان بهزیستی کشور، تهران، ۱۳۷۵.
۴. آقازاده، محرم؛ آموزش مهارت‌های زندگی برای دختران، سازمان بهزیستی کشور، ۱۳۷۹، تهران.
۵. گروه نویسندگان، کتاب جامع بهداشت عمومی (علی رضانجانی، بهداشت مدارس)، سازمان بهزیستی کشور، تهران (www.elib-hbi.ir).
۶. کیامنش، علیرضا؛ ارزش‌یابی طرح آموزش مهارت‌های زندگی، سازمان آموزش و پرورش شهر تهران، تهران، ۱۳۸۴.
۷. وود، جولیا تی؛ ارتباطات میان‌فردی، مهرداد فیروزبخت، انتشارات مهتاب، تهران، ۱۳۷۹.

اطلاع‌رسانی

تنظیم گزارش؛ شیرین فاضلی

از شورای برنامه‌ریزی پیش‌دبستانی چه خبر؟

عصاره بخش دوزبانه و آقای تهرانی بخش قرآن را تشریح کرده‌اند. از دیگر مباحث مطرح شده در جلسه، ارائه گزارشی از وضعیت موجود پیش‌دبستانی از جمله مشکلات مربیان پیش‌دبستانی و آسیب‌های دیگر مطرح در این زمینه است که توسط آقای چابک، کارشناس دفتر خلاقیت و نوآوری، مطرح شده است. وی ابراز داشت: «به رغم آن که از سال ۸۰-۸۱ به استناد اساس‌نامه، دستورالعمل‌ها و تعهدات جمهوری اسلامی در قبال آموزش برای همه، پیش‌دبستان رشد و روال منطقی داشت و طبق آمارها، تا سال ۸۶-۸۵ کلاس‌های پیش‌دبستانی از روند رو به رشد نسبتاً مناسبی برخوردار بوده است. اما متأسفانه، برخی جهت‌گیری‌ها از جمله تأکید بر غیردولتی شدن پیش‌دبستان، به این دوره به ویژه در مناطق محروم و دوزبانه‌ی کشور، لطمات زیادی وارد کرد.»

از دیگر موارد مطروحه در جلسه‌های شورای پیش‌دبستانی، طرح اشکال در شیوه‌ی انس با قرآن بود که در برخی مراکز پیش‌دبستانی اجرا شده ولی با راهنمای برنامه‌ی پیش‌دبستانی هم‌خوانی ندارد. در نظر است در جلسات بعدی شورا، طبق وظایف مندرج در آیین‌نامه، مباحث جمع‌بندی و برای بررسی آن‌ها برنامه‌ریزی شود.

یکی از ارکان گروه‌های درسی در دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی، شورای برنامه‌ریزی است که متشکل از استادان و صاحب‌نظران گوناگون در رشته‌های برنامه‌ریزی درسی و آموزشی، روان‌شناسی تربیتی، متخصص موضوعی، فناوری و... است. شوراها به عنوان اتاق علم و بازوی جامع علمی گروه‌های درسی، وظیفه‌ی برنامه‌ریزی، بررسی دائمی مواد آموزشی، اصلاح و تغییر، بهبود، نظارت و اشاعه‌ی برنامه‌ها را برعهده دارند.

از آن‌جا که گروه پیش‌دبستانی به جهات گوناگون از جمله عدم تمرکز در تولید محتوا و تلفیقی بودن، تفاوت اصولی با سایر گروه‌ها دارد، با تنظیم پیش‌نویس آیین‌نامه‌ی ویژه برای این دوره، شورای برنامه‌ریزی خود را از خرداد ماه ۸۸ با عضویت ۱۴ نفر تشکیل داده و تاکنون نیز چهار نشست برگزار کرده است. در این جلسات، مباحث گوناگونی مطرح شده که از جمله‌ی آن‌ها، اصلاح آیین‌نامه‌ی شورای برنامه‌ریزی و ارسال برای تصویب نهایی بوده است. علاوه بر آن، به منظور هم‌فکری و همگرایی در به کار بردن واژگان مورد استفاده برای پیش‌دبستانی، در هر یک از جلسات بخش‌هایی از راهنما توسط کارشناسان تبیین شده است که آقایان صادقیان بخش آمادگی، خانم

اشاره

تلافی عشق به کودکان و عشق به نقاشی و به هم پیوستن، در هم پیچیدن و جدایی ناپذیر گشتن آن‌ها در وجودم، نظر خاص لطف خداوند و رخداد خجسته‌ای بود که رویش جوانه‌ای را در پی داشت و من طی هشت سال گذشته برای آبیاری، شکوفایی و به ثمر رسیدن آن دست از تلاش، مطالعه، مشاوره و تجربه‌ی راه‌های نو برداشته‌ام. اکنون نیز شکر گزارم که گوشه‌ای از آن را با شما دوستان نازنینم شریک می‌شوم.

در این دنیای بزرگ و درندشت، خاص بودن کودکان و دنیای آنان حقیقت غیر قابل انکاری است که موجب تخصصی شدن رشته‌های مختلفی چون پزشکی کودکان، روان‌شناسی کودک، آموزش زبان کودک و... شده است. در این جهت، آموزش نقاشی کودکان هم به‌عنوان حقیقتی آشکار قد علم کرده و متخصصان خاص خود را می‌طلبد که مستلزم شناخت کامل دنیای آنان است؛ دنیایی که دنیای جمع اعداد است (Paradox)! دنیایی که محدودیتی برای یادگیری ندارد و به زعم خود، به دنیای بزرگان پهلو می‌زند؛ دنیایی که همه چیز را جذاب و بازی گونه می‌خواهد؛ دنیایی که برای

بهم تفاوت دارند. با رفتار عادلانه‌ی خود، همه‌ی آن‌ها را آرام‌آرام به سمتی که می‌خواهید سوق می‌دهید.

جمع اعداد در دنیای آنان بیداد می‌کند! و شما باید نقطه‌ی تعادل را در میانه‌ی این اضداد بیابید و آموزش نقاشی دهید! آن‌ها عاشق آزادی‌اند اما آیا می‌شود بدون اعمال برخی قوانین به آنان آموزش داد؛ پس، هم باید آزاد باشند و هم نباشند! وضع قوانین و یافتن نقطه‌ی تعادل، به نحوی که آزادی آنان سلب نشده و ذوق آن‌ها سرکوب نشود و در عین حال موقعیتی برای آموزش فراهم شود، هنر شماسست. یک جمع اعداد دیگر این‌که: بسیار پیش می‌آید که کودکان به دایره‌ی بنگرند و آن را در مغز خود یک شکل هندسی زاویه‌دار تحلیل کنند و بکشند یا برعکس؛ در این‌جا، شما موظف‌اید از طرفی، آنها را با واقعیت دایره آشنا کنید و از طرفی دیگر، انتزاع و تخیل او را نیز آبیاری کنید! و باز هم یافتن نقطه‌ی تعادل! و جالب این‌که برای ورود

کودک و متفوق

ناهد دومان بیگلو | مدرس نقاشی کودکان در مراکز بهزیستی

به دنیای آنان و موفقیت در آن، شما نیز باید به جمع اعداد تبدیل شوید! مدرس نقاشی کودکان باید یک تحلیلگر ظریف‌اندیش محتاط با کودکِ درونی شاد، فعال، بازیگوش و ماجراجو باشد.

کودکان بسیار توانایند. آن‌ها می‌توانند تمام مباحثی را که یک بزرگ‌سال در آموزش طراحی و نقاشی تجربه می‌کند، تجربه کنند و فراگیرند؛ این می‌تواند از طراحی‌ها و نقاشی‌های ساده تا طراحی چهره، آناتومی و همه‌ی فنون نقاشی مداومت داشته باشد و نکته‌ی کلیدی و فوت کوزه‌گری، این مسئله است که تمام مباحث باید به زبان آنان ترجمه شود! من به این زبان می‌گویم «روش آسان». شخصاً برای یافتن «روش‌های آسان» ساعت‌ها کلنجار رفته‌ام. آیا می‌دانید ترجمه‌ی کشیدن چهارگوش (روش آسان کشیدن چهارگوش) به زبان یک کودک ۲-۳ ساله چگونه است؟ یا ترجمه‌ی کشیدن چهره، با حفظ تناسب، به زبان یک کودک ۶-۷ ساله چگونه است؟ فوت دیگر کوزه‌گری این است که به کودک می‌توانید همه‌ی مباحث بزرگ‌سالان را آموزش دهید اما... اجازه دهید او کودکانه بکشد! او تناسب را درک می‌کند اما بگذارد کودک‌اش را حفظ کند! او پس از یادگیری نحوه‌ی کشیدن چهره، چهره‌هایی شبیه به سوزه می‌کشد که در عین شباهت

ورود به آن می‌باید زبان خاص و زیبای آن را بدانید؛ دنیایی که توانایی افراد آن را سنشان تعیین نمی‌کند و دنیایی که در آن، همه به یک شیء نگاه می‌کنند - اما هر کس با کمال صداقت و بدون هیچ پنهان‌کاری‌ای شکلی را که می‌خواهد می‌کشد (البته اگر هنوز یک کودک باشد و از ما بزرگان تأثیر نگرفته باشد) و باور کنید که اگر با چشمانی کاملاً باز در این دنیا قدم بزنید، مباحثی را که در دستور کار آموزش نقاشی خود قرار می‌دهید، آرام‌آرام رو به بی‌نهایت می‌گذارد.

در آموزش نقاشی کودکان، بهترین نتیجه وقتی حاصل می‌شود که کودک احساس امنیت کند و ما را دوست خود بداند، احساس آزادی کند و آموزش و یادگیری برایش لذت‌آور و فرج‌بخش باشد و زمینه برای رشد خلاقیت او فراهم باشد. تقلید جایز نیست! چرا که آرام‌آرام او را به فردی در خود فرورفته تبدیل می‌کند، هویتش گم می‌شود و مبهم باقی می‌ماند، علائقش سرکوب و پنهان می‌شود و راهی برای کشف و چشیدن اعتماد به نفس باقی نمی‌ماند. در دنیای آنان، «نقاشی بد» وجود ندارد. آن‌ها نقاشی‌های خود را عاشقانه دوست دارند، مگر این‌که ما بزرگان با بی‌دقتی به آن‌ها بگوییم: «این چه نقاشی‌ی که کشیدی؟!» و آن‌ها را هاج و واج و شکست‌خورده به جا بگذاریم. همیشه و همیشه آن‌ها را به خاطر نقاشی‌هایشان تشویق کنید و تذکرات لازم را پس از آن تشویق‌ها با زبانی دوستانه بیان کنید. با همه‌ی کودکان مهربان باشید و بین آن‌ها تفاوت قائل نشوید. همه‌ی کودکان خوب‌اند. «هیچ‌کس بهتر نیست!» فقط به سادگی

دفتر انتشارات کمک آموزشی

با مجله‌های رشد آشنا شوید

مجله‌های رشد توسط دفتر انتشارات کمک آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وابسته به وزارت آموزش و پرورش تهیه و منتشر می‌شوند:

مجله‌های دانش آموزی

(به صورت ماهنامه و ۸ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

+ **رشد کودک** (برای دانش‌آموزان آمادگی و پایه‌ی اول دوره‌ی دبستان)

+ **رشد نوجوان** (برای دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم دوره‌ی دبستان)

+ **رشد دانش‌آموز** (برای دانش‌آموزان پایه‌های چهارم و پنجم دوره‌ی دبستان)

+ **رشد نوجوان** (برای دانش‌آموزان دوره‌ی راهنمایی تحصیلی)

+ **رشد جوان** (برای دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه و پیش‌دانشگاهی)

مجله‌های عمومی

(به صورت ماهنامه و ۸ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

+ **رشد آموزش ابتدایی** + **رشد آموزش راهنمایی تحصیلی** + **رشد تکنولوژی آموزشی** + **رشد مدرسه فردا** + **رشد مدیریت مدرسه** + **رشد معلم**

مجله‌های تخصصی

(به صورت فصلنامه و ۴ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

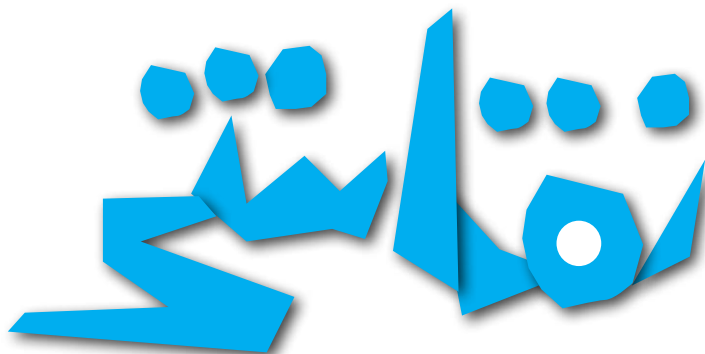
+ **رشد برهان راهنمایی** (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره‌ی راهنمایی تحصیلی) + **رشد برهان متوسطه** (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه) + **رشد آموزش قرآن** + **رشد آموزش معارف اسلامی** + **رشد آموزش زبان و ادب فارسی** + **رشد آموزش هنر** + **رشد مشاور مدرسه** + **رشد آموزش تربیت بدنی** + **رشد آموزش علوم اجتماعی** + **رشد آموزش تاریخ** + **رشد آموزش جغرافیا** + **رشد آموزش زبان** + **رشد آموزش ریاضی** + **رشد آموزش فیزیک** + **رشد آموزش شیمی** + **رشد آموزش زیست‌شناسی** + **رشد آموزش زمین‌شناسی** + **رشد آموزش فنی و حرفه‌ای** + **رشد آموزش پیش‌دبستانی**

مجله‌های رشد عمومی و تخصصی برای آموزگاران، معلمان، مدیران و کارکنان اجرایی مدارس، دانش‌جویان مراکز تربیت معلم و رشته‌های دبیری دانشگاه‌ها و کارشناسان تعلیم و تربیت تهیه و منتشر می‌شوند.

◆ نشانی: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره‌ی ۴ آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶، دفتر انتشارات کمک آموزشی.
◆ تلفن و نمابر: ۰۲۱-۸۸۳۰۱۴۷۸

به آن، کودکانه نیز هستند و این، یعنی اوج زیبایی (جمع زیبایی اعداد)

کودکان در هر سنی و با هر شرایطی می‌توانند آموزش نقاشی ببینند، محدودیتی وجود ندارد. هر کودکی که می‌تواند مداد را درست یا غلط در دست بگیرد، یک هنرآموز هدف است. هیچ‌گاه کودکان - حتی کودکان هم‌سن - را با یکدیگر مقایسه نکنید. هر کودکی را به تنهایی بشناسید. توانایی‌های دو کودک هم‌سن به طرز حیرت‌انگیزی می‌توانند متفاوت باشند. نحوه‌ی کار و نوع برنامه‌ریزی برای هر کودک را سن او تعیین نمی‌کند بلکه توانایی و درک او تعیین‌کننده است. نکته‌ی بسیار مهم این است که همه‌ی کودکان می‌توانند. همه‌ی

آنان می‌توانند نقاشی را فراگیرند و نقاش شوند. حتی کودکان استثنایی یا کودکانی که اختلال یادگیری دارند یا کودکان اوتیسمی یا... یعنی همه و همه.

مباحث نقاشی کودکان بسیار گسترده بوده و گستره‌ی آن نهایتی ندارد؛ در این جهت، روش‌های بسیار متنوعی آموخته یا کشف و تجربه کرده و گاه برای نامیدن آن‌ها، عبارتهایی ساخته‌ام - شاید این عبارتها و نام‌ها توسط دیگران نیز استفاده شده باشد اما من آن‌ها را خود ساخته‌ام و از کشف‌های قبلی اطلاعی نداشته‌ام. از آن‌ها می‌توان به این روش‌ها اشاره کرد: بازی - نقاشی، حافظه - نقاشی، لامسه - نقاشی، بحث - نقاشی، شعر - نقاشی، قصه - نقاشی و...

... و این که ... طی سال‌ها کار با کودکان و آموزش نقاشی به آنان، به این حقیقت رسیده‌ام که هدف غایی آموزش نقاشی به کودکان، یاددادن رنگ و طراحی و نقاشی نیست بلکه رشد و پیشرفت و باروری **معانی** است؛ مانند: آزادی، قانون، امنیت، خلاقیت، لذت، یادگیری، پیشرفت، احترام، اعتماد به نفس، مهربانی، دوستی، عدالت، واقعیت، حقیقت و عشق.

اشاره

از این شماره، در صفحه‌ی با مخاطبان «رشد آموزش پیش‌دبستانی» با خوانندگان مجله سخن گفته ایم و نیز نامه‌ها و نوشته‌هایی را که این عزیزان به نشانی دفتر مجله ارسال کرده‌اند، مرور خواهیم کرد. با گشایش این صفحه، از کلیه‌ی مخاطبان مجله درخواست می‌کنیم از طریق پنج کانال ارتباطی ذکر شده در صفحه‌ی شناسنامه: ارسال نامه‌ها و نوشته‌ها از طریق صندوق پستی، پست الکترونیکی، نامبر مجله، ایجاد ارتباط از طریق تماس تلفنی، و تلفن پیام‌گیر، با ما در ارتباط باشند. البته اگر مراجعه‌ی حضوری نیز داشتید، چنان‌چه نتوانیم قدمتان را گلباران کنیم، بی‌شک مشتاقانه از شما استقبال خواهیم کرد.

□ خانم هاجر مهر علی تبار، مربی پیش‌دبستانی مدرسه‌ی «بهار» جنید، شهرستان قائم‌شهر؛ گزارشی از فعالیت‌های ایشان برای آشنا ساختن نونهالان با آیین‌های عاشورایی و مراسم عزای حسینی را دریافت کردیم. از تلاش این همکار گرامی سپاس‌گزاریم.

□ خانم معصومه نوایی فر، مربی مدرسه‌ی «حضرت مریم» زیرآب، شهرستان سوادکوه مازندران؛ گزارش و تصاویر این همکار را دریافت کردیم. ایشان در بخشی از گزارش خود نوشته است: «در شروع ماه محرم، ضمن قصه‌گویی از واقعه‌ی کربلا برای نوآموزان، از آن‌ها خواستم نقاشی‌هایی با مداد رنگی و مداد شمعی رسم کنند. در پایان ساعات آموزشی هر روز، دقایقی خودم مداحی می‌کردم و طبل عزاداری توسط یکی از نونهالان زده می‌شد. بچه‌ها با سربندهای قرمز و سیدهای کلاس هم با سربندهای سبز حضور داشتند. در پایان هر روز نیز میان آن‌ها خرما و حلوا توزیع می‌کردم.»

□ خانم بتول داعی‌زاده اردکانی، مربی پیش‌دبستانی شهرستان اردکان، نمونه‌ای از کارهای خودشان را در مورد آموزش حروف الفبای فارسی در واحدهای پیش‌دبستانی این شهر، برایمان ارسال کرده‌اند. بدیهی است طرح این همکار محترم ابتکاری است، ولی نظر به این که دوره‌ی آمادگی، با هدف آماده ساختن نونهالان برای ورود به دوره‌ی ابتدایی طراحی شده است، آموزش حروف الفبا - به شکلی که متأسفانه در برخی از واحدهای پیش‌دبستانی مرسوم است - مدنظر نیست. طرح‌های این همکار محترم می‌تواند در کلاس اول ابتدایی، به‌ویژه ماه‌های آغازین سال تحصیلی، کاربرد خوبی داشته باشد. در ارتباط با آموزش یا عدم آموزش الفبای فارسی در دوره‌ی آمادگی، در شماره‌های بعد مطالبی را درج خواهیم کرد.

برگ اشتراک مجله‌های رشد

شرایط:

- ۱- پرداخت مبلغ ۵۰/۰۰۰ ریال به ازای هر عنوان مجله‌ی درخواستی، به صورت علی‌الحساب به حساب شماره‌ی ۳۹۶۶۲۰۰۰ بانک تجارت شعبه‌ی سه‌راه آزمایش (سرخه‌حصار) کد ۳۹۵ در وجه شرکت افست.
- ۲- ارسال اصل فیش بانکی به همراه برگ تکمیل شده‌ی اشتراک با پست سفارشی. (کپی فیش رانزد خودنگه دارید.)

+ نام مجله‌های درخواستی :

.....
.....
.....

+ نام و نام خانوادگی :

.....

+ تاریخ تولد :

.....

+ میزان تحصیلات :

.....

+ تلفن :

.....

+ نشانی کامل پستی :

استان : ..... شهرستان : .....

خیابان : .....

پلاک : ..... کدپستی : .....

+ در صورتی که قبلاً مشترک مجله بوده اید، شماره‌ی اشتراک خود را بنویسید:

.....

امضا:

- صندوق پستی مرکز بررسی آثار: ۱۵۸۷۵/۶۵۶۷
- صندوق پستی امور مشترکین: ۱۶۵۹۵/۱۱۱
- نشانی اینترنتی: www.roshdmag.ir
- پست الکترونیک: Email: info@roshdmag.ir
- امور مشترکین: ۰۲۱-۷۷۳۳۶۶۵۶-۷۷۳۳۵۱۱۰
- پیام‌گیر مجله‌های رشد: ۰۲۱-۸۸۳۰۱۴۸۲

یادآوری:

- + هزینه‌ی برگشت مجله در صورت خوانا و کامل نبودن نشانی و عدم حضور گیرنده، بر عهده‌ی مشترک است.
- + منای شروع اشتراک مجله از زمان دریافت برگ اشتراک است.

با مخاطبان رشد آموزش پیش دبستانی

مروری بر نامه‌ها و نوشته‌های خوانندگان

□ خانم فاطمه سادات مزاری مقدم، مربی پیش دبستان مدرسهای «شهید مهاجریان»، روستای دشتگران طبس، استان یزد؛ ایشان برایمان نوشته است: «اگر ما فرصت و امکان تبدیل فعالیت‌های دینی به نمایش را داشته باشیم، در واقع خلاقیت، دقت و مشاهده، اعتماد به نفس، همکاری و سازگاری اجتماعی کودکان را پرورش داده‌ایم. از طرفی، رشد شخصیت و عواطف کودک با این گونه فعالیت‌ها ارتباط مستقیم دارد. همچنین از طریق نمایشی کردن واقعیت‌های مذهبی و تاریخی، کودکان در واقع راهی را برای به‌کارگیری داشته‌های خود پیدا می‌کنند و در جریان ایفای نقش، نقش‌های گوناگون اجتماعی را می‌آزمایند و شخصیت‌های وقایع تاریخی و مذهبی را بهتر درک کرده، با قرار دادن خود به‌جای آن‌ها یا به عبارتی، با بازی کردن نقش آن‌ها، احساس همدردی، همدلی، نوع‌دوستی و اشتراک می‌کنند. به اعتقاد من، وقایع عاشورا را هم می‌توان برای کودکان پیش دبستانی تصویری کرده، از این طریق، این رویداد را در ذهن آن‌ها ماندگارتر کرد.»

□ تعدادی از مربیان پیش دبستانی شهرستان بابل، از جمله خانم‌ها زهرا نبی‌زاده، ماهبه ثاقب، افسانه قاسمی، منیژه طالبیان، ناصحی، محصل و نیز سرگروه‌های آموزشی این شهرستان، زحمت کشیده و پیش‌شماره‌های رشد آموزش پیش دبستانی، از شماره ۱ تا ۳ را نقد و بررسی کرده‌اند. در این نقد و بررسی که همراه با نامه‌ای با امضای رئیس سازمان آموزش و پرورش مازندران به دستمان رسیده است، با تیزبینی و دقت، در کنار پیشنهادهای مناسب، انتقادهای بجا و سازنده‌ای را نیز طرح کرده‌اند. از این دوستان سپاس گزاریم و دوست داریم بقیه نیز مثل این همراهان گرامی، نقدمان کنند.

○ نامه‌ها و پاسخ‌های این دوستان به مسابقه‌های مجله‌ی رشد آموزش پیش دبستانی را دریافت کردیم. ان‌شاءالله در شماره‌ی بعدی، اسامی برگزیدگان را منتشر می‌کنیم:

حسن رحمتی (آموزگار دبستان شهید مهدی غفوری، بجستان)، **رباب خیری‌زاده** (مربی دبستان حضرت زینب(س)، قره ضیالالدین - چایپاره آذربایجان غربی)، **آدینه پورقاسمی فتیحه** (مربی پیش دبستان، منطقه‌ی شهریار، ناحیه‌ی شهر قدس)، **شیرین جهانشاهی** (مربی پیش دبستانی هدایت، کاشمر)، **معصومه حیدری** (مربی پیش دبستانی دبستان شهید کرمی، برخوار اصفهان)، **زهرا حاجی‌عظیمی** (مربی مهد و آمادگی کوثر، روستای تلک‌آباد اردستان اصفهان)، **فرناز تنها** (مربی پیش دبستانی شهرستان زندیه‌ی استان مرکزی)، **مهتری آقایی** (آموزگار دبستان سمیه، رضوان شهر، تیران اصفهان)، **فاطمه مرادی گردشی** (مربی پیش دبستانی، ناحیه‌ی یک ساری)، **عالیه حوری سرائی** (مربی پیش دبستانی مدرسهای شهید احمد اسماعیلی، روستای حاجی سرا کومله لنگرود)، **حمیده حسنی کوشکنو** (مربی پیش دبستانی مکتب‌القرآن دبستان دخترانه‌ی ۷ تیر، اردستان اصفهان)، **الهام امیدیان** (مربی دبستان شهید باهنر، ایرانشهر سیستان و بلوچستان)، **معصومه حاتمی** (مربی مدرسهای قدس، ساوه)، **زهرا ناظم** (مربی پیش دبستانی خدیجه کبری، روستای پلارت، شهرستان پیکر بکران اصفهان) و **فاطمه آب‌آب‌نژاد** (مربی دبستان آسیه‌ی فرهنگ شهر، شوشتر).

□ از مرکز پیش دبستانی مستقل «وحید صادقی پور» در ناحیه‌ی ۴ آموزش و پرورش مشهد هم نامه‌ای دریافت کردیم که همکاران آن، گزارشی را از فعالیت‌های پنج کلاس پیش دبستانی خود، برایمان ارسال و نیز به فعالیت‌های مرتبط با محرم و عاشورا اشاره کرده‌اند. از میان کارهای جالبی که در این مرکز انجام می‌شود، تهیه‌ی کتاب‌هایی با عنوان «عاشورا و بچه‌ها» و «عاشورا با کودکان» است. شیوه‌ی کار به این صورت است که مربی، در مورد وقایع عاشورا، برای کودکان قصه (یا قصه‌هایی) می‌گوید. سپس از آن‌ها می‌خواهد درباره‌ی قصه‌ای که شنیده‌اند، نقاشی بکشند. نقاشی‌های کودکان جمع‌آوری و در کتابچه‌ای مجلد می‌شود و بعد نام هر یک از کودکان و توضیحی که خود درباره‌ی نقاشی‌شان داده‌اند، در زیر نقاشی‌ها آورده می‌شود. با مروری بر این کتابچه می‌توان به نوع نگاه بچه‌ها به وقایع کربلا و ابعاد گوناگون آن پی برد. نمونه‌ای از این دو کتابچه از مربیان این مرکز، خانم‌ها **فروتن و گرگانی**، دریافت داشته‌ایم که حاکی از سلیقه و توجه این دو مربی است.

خواهی مغز

مربیان گرامی همکاران عزیز و کارشناسان محترم!

همان طور که می‌دانید، مجله‌ی رشد آموزش

پیش‌دبستانی، طی سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷، با انتشار سه شماره در سه فصل پاییز و زمستان ۸۷ و بهار ۸۸، دوره‌ی آزمایشی خود را پشت سر گذاشت و اکنون با انتشار مجله‌ای که در دست دارید، دوره‌ی اول انتشار مجله به طور مستقل آغاز شده است و در طول سال تحصیلی ۸۹-۱۳۸۸، در آغاز هر یک از فصل‌ها، رشد آموزش پیش‌دبستانی در اختیار مخاطبان قرار خواهد گرفت.

ما از زمان انتشار پیش‌شماره‌ها، از شما خوانندگان گرامی درخواست همکاری کردیم و خواستیم با حضور، مشارکت و پیشنهادهای ارزنده، مجله‌ی خودتان را پر بارتر سازید. اینک با تقدیم چند پرسش درباره‌ی مجله، درخواست می‌کنیم پاسخ آن‌ها را به نشانی پستی دفتر مجله ارسال کنید تا در برنامه‌ریزی‌های آتی توسط شورای کارشناسی مجله مورد نظر قرار گیرد. در واقع، درست است که دوره‌ی آزمایشی را پشت سر گذاشته‌ایم، ولی تا تبدیل شدن مجله به نشریه‌ی مورد پسند شما، راهی دراز در پیش‌رو داریم.

برای ترغیب شما خوانندگان محترم، دفتر مجله قصد دارد از بین پاسخ‌های رسیده (بدون توجه به چگونگی و نوع پاسخ‌های ارائه شده)، به پنج نفر هدایایی تقدیم کند؛ زیرا انگیزش درونی شما و تعهدی که برای پاسخ دادن احساس می‌کنید، برای ما ارزش‌مندتر است.

□ چگونه با مجله

آشنا شدید؟

□ آیا همه‌ی پیش‌شماره‌ها

را دیده‌اید؟ از کدام شماره، بیش‌تر

خوشتان آمده است؟ چرا؟

□ کدام یک از موضوعات (یا صفحات)، بیش‌تر

نظرتان را جلب کرده است؟ به طور مشخص بیان کنید

□ تاکنون طرح چه موضوعاتی در مجله مورد غفلت واقع شده است؟

□ چه مباحثی در واحدهای پیش‌دبستانی وجود دارند که لازم است مجله در گزارش‌ها، گفت‌وگوها

و مقاله‌های خود به آن‌ها توجه کند؟

□ آیا از گرافیک، صفحه‌آرایی و عکس‌های مجله رضایت دارید؟ چرا؟

□ آیا واحد پیش‌دبستانی موفق‌تر را سراغ دارید که بتوان از فعالیت‌های آن برای آگاهی سایر مربیان

کشور گزارش تهیه کرد؟

□ آیا تمایل دارید با مجله همکاری داشته باشید؟

□ چگونه و در چه زمینه‌هایی؟

□ هر نوع پیشنهاد و نظر دیگری

دارید، بیان فرمایید.

درگیرم کن خواه‌هم فهمید

جستاری درباره‌ی اهمیت نمایش خلاق

مقاله‌ی صفحه‌ی ۱۸ تا ۲۰
را در این ارتباط بخوانید

۱۷ مهر
روز جهانی کودک
گرامین باد

